

Gorçnakan K'erakanowt'iwn Ardi Asxarhabari

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Donelian, Zabel. Gorçnakan K'erakanowt'iwn Ardi Asxarhabari. 1899.

1/ Les contenus accessibles sur le site Gallica sont pour la plupart des reproductions numériques d'oeuvres tombées dans le domaine public provenant des collections de la BnF. Leur réutilisation s'inscrit dans le cadre de la loi n°78-753 du 17 juillet 1978 :

*La réutilisation non commerciale de ces contenus est libre et gratuite dans le respect de la législation en vigueur et notamment du maintien de la mention de source.

*La réutilisation commerciale de ces contenus est payante et fait l'objet d'une licence. Est entendue par réutilisation commerciale la revente de contenus sous forme de produits élaborés ou de fourniture de service.

Cliquer [ici](#) pour accéder aux tarifs et à la licence

2/ Les contenus de Gallica sont la propriété de la BnF au sens de l'article L.2112-1 du code général de la propriété des personnes publiques.

3/ Quelques contenus sont soumis à un régime de réutilisation particulier. Il s'agit :

*des reproductions de documents protégés par un droit d'auteur appartenant à un tiers. Ces documents ne peuvent être réutilisés, sauf dans le cadre de la copie privée, sans l'autorisation préalable du titulaire des droits.

*des reproductions de documents conservés dans les bibliothèques ou autres institutions partenaires. Ceux-ci sont signalés par la mention Source gallica.BnF.fr / Bibliothèque municipale de ... (ou autre partenaire). L'utilisateur est invité à s'informer auprès de ces bibliothèques de leurs conditions de réutilisation.

4/ Gallica constitue une base de données, dont la BnF est le producteur, protégée au sens des articles L341-1 et suivants du code de la propriété intellectuelle.

5/ Les présentes conditions d'utilisation des contenus de Gallica sont régies par la loi française. En cas de réutilisation prévue dans un autre pays, il appartient à chaque utilisateur de vérifier la conformité de son projet avec le droit de ce pays.

6/ L'utilisateur s'engage à respecter les présentes conditions d'utilisation ainsi que la législation en vigueur, notamment en matière de propriété intellectuelle. En cas de non respect de ces dispositions, il est notamment passible d'une amende prévue par la loi du 17 juillet 1978.

7/ Pour obtenir un document de Gallica en haute définition, contacter reutilisation@bnf.fr.

Հոգեւորական Պատմ. Պատմ.

ԱՍՏՆՈՒՐԵԱՆ
ՉԱՊԷԼ ՏՕՆԷԼԵԱՆ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ

Գ. ԳՆԳՆԳ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԳԷՆ ԿՈՒՆԵՐԱՑՈՒՄԸ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԿՐՈՒԹԻՒՆ Ե. ՄԱՏՔԵՆՆԵԱՆ

1899

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, written in cursive.

Handwritten text on the left side, possibly a signature or name, written in cursive.

Handwritten text in the middle-left section, written in cursive.

1901

Large handwritten text in the middle-right section, written in cursive.

Handwritten text at the bottom of the page, written in cursive.

9/10 3 2/2

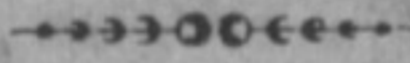
53818

ԶԱՊԷԼ ՏՕՆԷԼԵԱՆ

14.09

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ

Բ. Գ Կ Ը Թ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԷՆ ՎԱԻԵՐԱՑՈՒԱԾ

Կ. ՊՈԼԻՍ

Պ. ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՑՈՒՆ

1899

2008-129550

ՅՊԱՐԱՆ, ՎԻՄԱԳՐԱՏՈՒՆ, ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ԹՂԹԱՎԱՃԱՌԱՆՈՅ

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

27, Ֆինանսերի տօղալու, Կ. Պոլիս

معارف عمومیہ نظارت جلیلہ سنک رخصتنامه سیمہ طبع اولمشر

Համբարձում

Յ Ա Ռ Ա Չ Ա Բ Ա Ն

Երկու տարի առաջ՝ երբ հրատարակուեցաւ այս ֆերականութեան Ա. գիրքը, կը գրեինք անոր յառաջաբանին մէջ. «Հոս դրած ենք ինչ որ այս աշխատութեան շրջանակը կը ներէ, եւ Բ. գրքին մէջ մանաւանդ պիտի երեւայ արդիւնքը այն հետազոտութեանց, զորս կատարած ենք արդի աշխարհաբարին օրէնքները նշելու համար, կարգ մը այնպիսի կէտեր ալ երեւան բերելով, որոնք ցարդ դիտուած չեն : »

Այդ Բ. գիրքն է ահա՛ զոր այսօր հրատարակ կը հանենք, եւ որուն մէջ ջանացած ենք ներկայացնել արդի աշխարհաբարին ֆերականութեան կարեւորագոյն տարրերը գործին ներած սահմանին մէջ : Մասնաւորապէս այս Բ. գիրքը զբաղած է Ա. գիրքով աւանդուած օրէնքները ընդլայնելու, աւելցնելով նոր մասեր առողջանութեան, ուղղագրութեան, տղադարձի, կետագրութեան, արմատ, բարդ եւ անանցեալ բառերու, ձայնաւորներու կորուսման եւ փոփոխման օրէնքին, նմանաձայն, մանիշ եւ հակամանիշ բառերու, եւ մասնաւորապէս ֆերականական լուծման եւ բայերու կազմութեան վրայ :

Պէտք չէ սակայն կարծել թէ այս հատորին մէջ ամփոփած ենք աշխարհաբար ֆերականութեան բոլոր օրէնքները : Այդ ամբողջութիւնը պիտի ջանանք ներկայացնել Գ. գրքին մէջ, լոր պիտի պարունակէ նաեւ տրամաբանական լուծումը, համաձայնութեան վերաբերեալ աւելի մանրամասն կանոններ, շարագրութեան աւելի նոյն դասեր եւ յաւելուածական մասեր :

Ինչպէս պիտի տեսնուի այս ֆերականութեան ընթացքին մէջ, եւ ինչպէս յայտարարած էինք արդէն Ա. գրքին յառաջաբանին մէջ, մեր կողմէ որ եւ է նոր օրէնք մը հնարած չենք բնաւ : Աշխարհաբարի անվիճելի հեղինակութեանց դիմած ենք, քննած, բաղդասած, վերլուծած եւ համաբարդած ենք անոնց կողմէ ընդունուած ֆերականական ձեւերը, եւ այդ տարեւոր մանրակրկիտ աշխատութեան արդիւնքն է ահա՛ զոր ամփոփած ենք այս էջերուն մէջ : Մեր գլխաւոր աղբիւրը եղած է Պոլսոյ աշխարհաբարը, թէեւ մեր քննութեան բովե՛ն անցուցած ենք նաեւ Ռուսահայոց բարբառը, զոր այնքան հեղինակօրէն գիտցած է պատկերացնել Ստեփաննոս Պալասանեան իր *Մայրենի շեզուի ֆերականութեան* մէջ :

Մեր փափաքը եղած է կարելի եղածին չափ պարզ եւ դիւրամբունելի կերպով ներկայացնել այն օրէնքները, զորս ի գործ կը դնեն այսօր լաւագոյն գրողները : Զանազան ենք որոշ կանոններու ենթարկել ընդունուած լեզուական սկզբունքները, շատ անգամ աւանդելով նաեւ կրկին ձեւեր, որոնց մէկը կամ միւսը ընդունիլ մեր ձեռնհասութենէն վեր նկատած ենք . այս է պատճառը որ չենք լսարած գրաբար հոլովմանց կարգ մը ձեւեր, որոնք թէեւ աշխարհաբարի միօրինակութեան ձգտումին անհամաձայն՝ սակայն ընդհանուր կերպով գործածուած են արդի գրական լեզուին մէջ ալ :

Ժողովուրդին ֆերականութեան եւ ընդունած բացատրութեան ձեւերուն առաջնութիւն տուած ենք ամէն անգամ որ այդ ձեւերը նուիրագործուած տեսած ենք գրագիտներու գրչին տակ : Այս պատճառաւ է որ ընդունած ենք աշխարհաբարի դերանունները միայն, առանց դիմելու գրաբարի ձեւերուն, զորս չի գործածեր արդի գրողներու մեծամասնութիւնը, եւ որոնց պէտքն ալ ար-

դէն զգայի չէ բնաւ : Միեւնոյն բանը ըրած ենք նաեւ բայերուն համար, խղճամիտ ուսումնասիրութեամբ ի վեր հանելով անոնց կազմութեան օրէնքները՝ ցարդ հրատարակուած աշխարհաբարի ֆերականութեանց մեթոսէն տարբեր եւ նոր եղանակով մը :

Հետեւելով միշտ Ֆրէսերի Գաթայի դրութեան, այս Բ. գրքին մեջ ալ դրած ենք ընթերցուածներ եւ հրահանգներ մեծ մասամբ նմանողաբար : Ասոնք մեր գործին մէկ եական մասը կը կազմեն, որովհետեւ պիտի ծառայեն ոչ միայն ֆերականութեան կանոնները ըմբռնելու եւ գործադրելու, այլ եւ պիտի աւանդեն աշակերտներուն կարգ մը նոր եւ օգտակար գաղափարներու հետ բառերու նոյն պաշար մը, եւ պիտի վարժեցնեն զանոնք շարադրութեան, ինչ որ նպատակն է ֆերականութեան ուսման :

Պարտք կը համարիմ հոս յայտնել թէ ինչպէս Ա. գրքին նոյնպէս այս Բ. գրքին պատրաստութեան մեջ կարեւոր բաժին մը ունեցած է Հրանտ Էֆէնի Ասատուր :

Այն համակիր ընդունելութիւնը, զոր ուսուցիչները ըրին այս ֆերականութեան նախորդ հասորին, որուն 5000 օրինակները սպառուած ըլլալով՝ կրկին սպազրութեան ձեռնարկուած է արդէն, ցոյց կու տայ թէ մեր աշխատութիւնը օգտակար արդիւնք մը կրցած է ունենալ : Ինչպէս մեր անձնական փորձառութեամբ դիտած էինք արդէն, կարգ մը ուսուցիչներ ալ վկայեցին մեզ թէ մեր ընտրած մեթոսը կը ծառայէ գործնական կերպով աւանդելու հայ մանուկներուն այն լեզուն, որով պիտի խօսին ու գրեն . եւ այս էր արդէն մեր նպատակը :

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Հայր մը երկու տղայ ունէր, Մանուկ եւ Սահակ: Մանուկ խելացի՝ բայց ծոյլ էր. իսկ Սահակ թէպէտ իր եղբօրը չափ սուր միտք չունէր, սակայն այդ պակասը իր աշխատութեամբը կը լրացնէր: Երկուքն ալ դպրոց կ'երթային, եւ միշտ Սահակն էր որ առաջին մրցանակը կը ստանար: Տարիներ ետքը, երբոր մեծցան, երկուքն ալ գործի մէջ մտան: Սահակ իր ջանքովը յաջողեցաւ լաւ դիրք մը եւ բաւական դրամ ձեռք ձգել, իսկ Մանուկ ստակի մը տէր չեղաւ, ու միշտ եղբօրը պէտք ունեցաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

1. Օրինակել այս հատուածը, գատել խօսքերը, և ցոյց տալ միաՎանկ, մեկուկես վանկ, երկավանկ, եռավանկ ու թագնավանկ բառերը:
2. Կրկնել այս հատուածին պարունակութիւնը քերանացի, յետոյ գրաւոր:
3. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.
Տղայ, հայր, դպրոց, մրցանակ, աշխատութիւն, դրամ, դիրք:
ՕՐՈՒՆԱԿ. — Տղայ մը պարտական է հնազանդիլ իր հօրը:
4. Գտնել ծառք բառ, որոնց մէջ երկրարբառներ գտնուին:
5. Գտնել մեկուկես վանկ ունեցող ծառք բառ:

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

Ա. ԴԱՍ. — ԲԱՌ. ՎԱՆԿ ԵՒ ԳԻՐ

1. Խօսք. — Խօսքը բառերու միացումն է, եւ իմաստ մը կ'արտայայտէ :

2. Բառ. — Բառը գիրերէ կը կազմուի, եւ գաղափար մը կը յայտնէ :

3. Վանկ. — Մէկ հնչումով արտասանուած մէկ կամ աւելի գիրեր վանկ կը կազմեն :

4. Բառերը մէկ կամ աւելի վանկերէ կը բաղկանան :

5. Մէկ վանկով արտասանուած բառերը միավանկ կ'ըսուին, ինչպէս՝ մարդ . երկու վանկով արտասանուածները՝ երկավանկ, ինչպէս՝ աղջիկ . երեք վանկովները՝ եռավանկ, ինչպէս՝ վարժարան . չատ վանկովները՝ բազմավանկ, ինչպէս՝ արտասանութիւն . Կան նաեւ կարգ մը բառեր, որոնք ոչ միավանկ են, ոչ երկավանկ, այլ մեկուկէս վանկ ունին, ինչպէս . անգղ, վագր, գրիչ, եւ այլն :

6. Գիր. — Գիրերը երկու տեսակ են . ձայնաւոր եւ քաղաձայն :

7. Ձայնաւոր. — Ձայնաւորները ութ հատ են . ա, ե, է, ը, ի, ո, լ, օ :

8. Քաղաձայն. — Քաղաձայնները երեսուն հատ են . ք, գ, դ, զ, փ, ժ, շ, իւ, ծ, կ, հ, ձ, ղ, ճ, Վ, յ, ն, շ, չ, պ, ջ, ռ, ս, վ, Տ, ր, ց, փ, ք, ֆ :

9. Երկարբառ. — Երբ երկու կամ աւելի ձայնաւորներ մէկ վանկ կազմեն, երկարբառ կ'ըսուին . Բուն երկարբառներն են . աւ, եա, եւ, իւ, ու :

10. Երկարբառ են նաեւ այ, եօ, ոյ, ուայ, ուաւ, ուե, ուեայ, ուե, ուը, ուի, ուո, ուու, ուօ, լոյ :

Բ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՅՈՐԵՆԻ ՀԱՍԿՆ ՈՒ ՎԱՅՐԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

Յորենի հասկը՝ կուռ հատիկներով բեռնաւորուած՝
զլուխը վար կը կախէր, ու բաղդին դէմ կը գանգատէր
իր դրացի ծաղիկներուն, որոնք կարմիր ու կապոյտ
թերթերնին պարզած՝ կը ժպտէին արեւուն դիմաց: Կա-
կաջները, կապուտիկները միաձայն պատասխան տուին
իրեն. «Յորե՛ն եղբայր, ինչո՞ւ կը ցաւիս վիճակիդ վրայ:
Մենք այսօր կը փայլինք, լայց վաղը պիտի թռամինք
ու մոռցուինք. խակ քու պտուղներդ ազքատին սնունդ
պիտի հայթայթեն, եւ հարուստին սեղանը պիտի զար-
դարեն: »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

6. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ այն բառերը, որոնց մէջ
ը ձայնը կը հնչուի առանց գրուելու:
7. Պատմել այս հատուածը բերանացի, յետոյ գրել զայն:
8. Հարցումին համեմատ պարոյկ դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ
պէտք եղած տեղը.

Ինչու կու լաս, երբ պիտի գաս, զինքը տեսար, ուրկէ վախցար,
անոր հետ խօսեցար, բոյրդ մեկնեցաւ, ով սորվեցուց քեզի:

9. Գտնել անձայն յ ով վերջացող հիւնգ բառ:
10. Գտնել ծաւր բառ որոնց մէջ ե գիրը իր ձայնը պահէ:
11. Գտնել հիւնգ բառ որոնց մէջ յ գիրը հի ձայն ունենայ:
12. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Կուռ, ժպտիլ, կապուտիկ, սնունդ, հայժայժել:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մեր այգին խաղողի կուռ ողկոյզներով լեցուն է:

Բ. ԴԱՍ. — ԱՌՈՑԱՆՈՒԹԻՒՆ

11. Առոգանութիւն. — Բառերը ուղիղ արտասանելու արուեստին առոգանութիւն կ'ըսուի :

12. Առոգանութեան նշաններ. — Առոգանութեան նշանները ձայնաւոր գիրկցու վրայ կը դրուին եւ հետեւեալներն են . շեշտ ('), երկար ('), պարոյկ (°) :

13. Շեշտ. — Շեշտ կը դրուի բառի մը այն վանկին վրայ , զոր սուր կամ բարձր կերպով կ'ուզենք արտասանել , ինչպէս . եղբա՛յր , եկո՛ւր , հերի՛ք :

14. Երկար. — Երկար նշանը կը ցուցնէ թէ վանկը սովորականէն աւելի տեւողութիւն ունի , ինչպէս . ո՛հ , ի՛նչ բախս , եւայլն :

15. Պարոյկ. — Պարոյկ նշանը՝ որ հարցական ալ կ'ըսուի , կը դրուի այն բառին եւ այն վանկին վրայ , ուր հարցումը կ'իյնայ , ինչպէս . ո՞ւր կ'երթաս , երեկ եկա՞ր կամ երե՞կ եկար :

16. Ս ձայնաւորը. — Ս ձայնաւորը բառերուն սկիզբը միշտ իր յատուկ հնչումը ունի , ինչպէս . երազ , երդում :

17. Ս ձայնաւորը բառերուն մէջտեղը , երկու բաղաձայնի միջեւ , ե տառին պէս կը հնչուի , ինչպէս . կերակուր , վերարկու :

18. Ը ին հնչումը. — Երբ բառի մը սկիզբը երկու կամ երեք բաղաձայն կից են իրարու , առաջինէն ետքը՝ ը ձայնը կը հնչուի . այսպէս , կրակ կը հնչուի կրակ , Վիրաս կը հնչուի Վիրաս :

19. Յ գիրը. — Յ գիրը անձայն կը մնայ մէկէ աւելի վանկ ունեցող բառերէն վերջը , ինչպէս՝ կրիայ , անգոյ , եւ կէս ի ձայն կը հանէ միավանկներէն վերջը , ինչպէս . հայ , նայ , ճայ , խոյ . Բացառիկ են Նոյ յատուկ անունը եւ կայ , շայ , սայ , գայ միավանկ բայերը , որոնց վերջի յ գիրը անձայն է :

20. Յ գիրը բառերուն սկիզբը հ ի պէս կ'արտասանուի , ինչպէս . յսակ , յարմար :

Գ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՓՈՔՐԻԿ ԹՈՋՈՒՆՆԵՐԸ

7⁰ Չմեռը եկեր հասեր եւ ամէն կողմ՝ ձիւնով ծածկուեր էր ճշ թռչունները՝ անօթի՝ ասդին անդին կը դեգերէին, որովհետեւ գետնին երեսը հունտ մը եւ ծառերուն վրայ ծիւ մը չէր մնացեր չջեւգինէ կ'երթար ամէն օր սեղանին փշրանքները պարտէզը կը թափէր, եւ թռչունները իրարու ետեւէ հոն կը դիմէին, ու հետզհետէ այնչափ կը շատնային իր շուրջը որ այդ պաշարը չէր բաւեր անոնց : « Չես կրնար ատոնց ամէնքն ալ կերակրել, » ըսաւ մայրը : — « Մայրիկ, պատասխանեց Նւգինէ, եթէ բոլոր աղջիկներն ալ ինձի պէս ընեն, ինչապէս թռչուն մը անօթի չի մնար, որովհետեւ ուր որ փոքրիկ թռչուններ կան, հոն փոքրիկ աղջիկներ ալ կան : »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

13. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ այն բառերը, որոնց մէջ և գիրը վի հնչում կը ստանայ :
14. Կրկնել այս հատուածը բերանացի, յետոյ գրել գայն :
15. Գտնել ծառը բառ, ուր ո գիրը օ հնչուի :
16. Բերանացի հուլովել հետեւեալ բառերը.
Ոստում, ձմեռ, թռչուն, ձիւն, բարուժիւն :
17. Հետեւեալ բառերով ամբողջացնել վարը նշանակուած խօսքերը.
Ոսկի, ուղիղ, ոստայն, ուրագ, ոգնի, որդ :

Սարդը իր ... կը շինէ պատերուն անկիւնը : — ... փշոտ կենդանի մըն է : — ... խելացի մարդոց բարեկամը եւ անխելքներուն թշնամին է : — Սղոցը եւ ... ը ատաղձագործի գործիքներ են : — ... ճամբան երջանկութեան ճամբան է : — ... սողուն կենդանի մըն է :

ՕՐԻՆԱԿ. — Որդը սողուն կենդանի մըն է :

Գ. ԴԱՍ. — ԱՌՈՒԱՆՈՒԹԻՒՆ (Շարունակութիւն)

21. Ո ձայնաւորը. — Ո ձայնաւորը միայն բառերուն սկիզբը իր յատուկ հնչուիքը կը պահէ, ինչպէս. որդի, որոշել:

22. Ո ձայնաւորը երբ բառին սկիզբը վ գրէն առաջ դրուած է օ կը հնչուի, ինչպէս. ով, ովկիանոս:

23. Ո ձայնաւորը օ կը հնչուի նաեւ բառերուն մէջտեղը, ինչպէս. կոնակ, խորան:

24. Ո ձայնաւորը երբ յ գրէն առաջ դրուած է եւ յ էն անմիջապէս ետքը բաղաձայն գիր կու գայ, կը հնչուի ու, ինչպէս. ոյժ, շոյս, բոյր:

25. Ո ձայնաւորը ը ձայնաւորին միացած ատեն իր յատուկ հնչուիքը կորսնցնելով կը կազմէ ու երկբարբառը, ինչպէս. դուռ, ուսում:

26. Ի ձայնաւորը. — Ի ձայնաւորը վ ի հնչումունի միշտ, երբ ա ի եւ ե ի հետ աւ, եւ երկբարբառները կը կազմէ, ինչպէս. բնաւ, բեւեռ:

27. Ի ձայնաւորը երբ ի ի հետ կը կազմէ իւ երկբարբառը, իսկ կամ իւ կը հնչուի ամէն անգամ որ իրմէ ետքը բաղաձայն գայ, ինչպէս. մեծութիւն (իու), նիւթ (իւ): Իսկ երբ իրմէ ետքը բաղաձայն չգայ, իվ կը հնչուի, ինչպէս. ազնիւ (իվ), պատիւ (իվ): Ի ձայնաւորը երբ ո ի հետ կազմէ ու երկբարբառը, երկբարբառը իր ձայնը կը պահէ, եթէ իրմէ ետքը բաղաձայն գայ, ինչպէս. սուր, տուն: Իսկ երբ ու էն ետքը ձայնաւոր գայ, այն ատեն ուն վ կը հնչուի, ինչպէս. ազնուական (վա), գինուոր (վոր), թրուութիւն (վու), հաշուուիչ (վըվիլ):

Գ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱՄ. — ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

Գարնան երբ դաշտերը կ'երթանք շրջադայելու, կը տեսնենք հոն ծաղիկներու երփներանգ փունջեր, զորս նուրբ ծրղօտ մը հողին կը կապե : Այդ չըքնաղ ծաղիկները անշունչ եւ անկենդան իրեր կ'երեւան մեզի . սակայն այնպէս չե : Սայ չըքեղ վարդը, ու իր ցօղունին վրրա կը պանծա, կը շնչե, կ'ուտե, կը խըմե, ինչպէս օդին թռչունները եւ թիթեռնիկները, եւ գործարանական կազմութիւն մը ունի, որուն միջոցաւ կը ծընի, կ'աճի, կ'ապրի, կը բեղմնաւորուի ու կը մեռնի :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

18. Գրել այս հատուածը, ուղղագրութեան օրէնքներուն համեմատ շտկելով անոր տառասխալները :
19. Կրկնել բերանացի, յետոյ գրել այս հատուածը :
20. Ուղղել հետեւեալ խօսքերուն ուղղագրական սխալները .

Արարիւն վերադարձաւ — Թուանըջան մը դրէք զըրօին առջեւ . — Վիէննաի մէջ լայն փողոցներ կան : — Վիքդոս Հիւկօի գործերը կարդացած էք : — Երէկ երեկո անձրեւ եկաւ : — Սպանիո մայրաքաղաքը Մատրիտ է :

21. Շտկել հետեւեալ քառերուն ուղղագրութիւնը .

Կ'երթա, կ'օգնե, իարբերա, զընդակ, կը վազե, խընդրել, խօսեցա, բըլուր, ահայ, կը հիանա, պիտի տեսնե, կըմախք, սընարք, անգո, հընարք, չգա, չտա, կու լա, կը քալե, պիտի դիտե, կը յուզե, դշիտ, պապկա, մեծարգո :

Գ. ԴԱՍ. — ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

28. Ուղղագրութիւն. — Ուղղագրութիւն կ'ըսուի բառերը անսխալ գրելու կանոններուն, որոնք հետեւեալներն են .

29. Ա. — Ա ձայնաւորով բառ չի վերջանար, այլ յ կ'առնէ, ինչպէս . հսկայ, կը շողայ : Բացառիկ են . 1. Ապա, սա, ահա, հապա, ասիկա, ասիկա, անիկա : 2. Օտար բառերը . պսակա, ակադեմիա : 3. Յատուկ անունները . Եղիա, Կեսարիա : 4. Բայերուն հրամայականները . պոռա', խնդա' :

30. Ն. — Ն ձայնաւորը բառին վերջը չի մնար երբեք :

31. Ը. — Ը ձայնաւորէն առաջ կամ ետքը ձայնաւոր գիր կամ յ չի գար : Ը ձայնաւորը կը դրուի բառերուն սկիզբը, ինչպէս . ընտանիք, ընդհանուր : Կը դրուի նաեւ բառերուն վերջը . եօրը, ծառը : Ը ձայնաւորը ընդհանրապէս բառերուն մէջտեղը չի դրուիր, թէեւ կը հնչուի :

32. Յ. — Յ տառէն առաջ միայն ա կամ ո կու գայ . պայծառ, շոյս : Բացառիկ են իյնալ, մէյ մէկ եւ օտար բառերը՝ քեյ, պեյ, եւայլն :

33. Ո. — Ո ձայնաւորով բառ չի վերջանար, այլ յ կ'առնէ միշտ . դշխոյ, հաւաքածոյ :

34. Վ. — Վ բաղաձայնը բառերուն սկիզբը կը գործածուի ամէն գրի քով, ինչպէս . վարժարան, վերին . բառերուն մէջտեղը կամ վերջը ո ձայնաւորէն ետքը կը գործածուի գրեթէ միշտ, ինչպէս . սով, երթալով, ժողովուրդ, քորովել :

35. Բ. — Բ բաղաձայնով բառ չի սկսիր, բաց իրոպէ, րարունի օտար բառերէն :

36. Ի. — Ի ձայնաւորով բառ չի սկսիր :

37. Օ. — Օ ձայնաւորէն ետքը ձայնաւոր գիր չի գար :

38. Ուղղագրութեան հսկանակ է գրել աե, աի, օե, օի, եւայլն . այլ պէտք է գրել այե, այի, ոյե, ոյի, եւայլն, ինչպէս . Անգլիա, Անգլիայե, Բանանա, Բանանայի, գրօ, գրոյե, գրոյի, եւայլն :

Ե. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԽԱՐՈՂԻՆ ՊԱՏԻՃԸ

Ոսկերիչ մը կեղծ գոհարներ ծախեր էր Հռոմայեցւոց Գալլիանոս կայսեր կնոջը՝ մեծ գիներով: Կայսրուհին խաբերայութիւնը հասկնալով՝ ուզեց պատժել զայն: Վեհապետը հաւանեցաւ, եւ հրամայեց որ կրկէսը տանին վաճառականը ու գազաններուն առջին նետեն: Խեղճ ոսկերիչը կը դողար ահարեկ. հանդիսականները լուռ ու մունջ կը սպասէին, կարծելով որ առիւծ մը կամ գայլ մը պիտի ելլէր վանդակէն դուրս. բայց ի՞նչ եղաւ զարմանքը երբ տեսաւ . . . ոչխար մը: Ամէնքը սկսան ծիծաղիլ: «Ինքը խաբեց, պէտք է որ խաբուի,» ըսաւ Գալլիանոս:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

22. Օրինակել այս հատուածը, և տողադարձի օրէնքով բաժնել բոլոր բառերուն վանկերը:
23. Կրկնել այս հատուածը բերանացի, յետոյ գրաւոր:
24. Հռեչ, գազաններ, գոհարներ, ստախօս, ջանջանի բառերով ամբողջացնել հետեւեալ խօսքերը.

... մարդուն խօսքին մէկը չի հաւատար: — Հռոմայեցիք ... առջին կը նետէին ոճրագործները: — Ան որ խօսիլ չի գիտեր պէտք է ... զիտնայ: — Կին մը կրնայ ... փայլիլ, բայց անոնցմով չի կրնար յարգուիլ: — Սպասելը հոգիին մեծ ... մէկն է:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ստախօս մարդուն խօսքին մէկը չի հաւատար:

Ե. ԴԱՍ. — ՅՈՂԱԴԱՐՁ

39. Յողադարձ. — Տողադարձի օրհնի կ'ըսուի բա-
ռերը մէկ տողէն միւսը փոխադրելու կանոնին :

40. Ենթամնայ. — Բառի մը մէկ մասը մէկ տողէն
միւսը փոխադրելու ատեն՝ տողին վերջը սա նշանը (-)
կը դրուի որ ենթամնայ կ'ըսուի :

41. Տողադարձի կանոններ. — Տողադարձի ընդ-
հանուր կանոնն է բառի մը վանկերը իրարմէ զատել,
ինչպէս . բա-րու-քիւն , ա-նա-րաս :

42. Առանց ձայնաւորի վանկ չի կազմուիր :

43. Միավանկ բառերը չեն զատուիր , ինչպէս .
ձեոֆ , քուղք :

44. Երբ երկու ձայնաւորի մէջ մէկ բաղաձայն
միայն կայ, բաղաձայնը վար կ'առնուի, ինչպէս . կա-նոն,
հա-տո :

45. Երբ երկու ձայնաւորի մէջ երկու բաղաձայն
կայ, վերջինը վար կ'առնուի, ինչպէս . պար-սիզ-պան :

46. Երբ բառի մը մէջ երկու կամ աւելի բաղա-
ձայնի միջեւ ը հնչումը կը լսուի, տողադարձի ատեն
ը գիրը կը նշանակուի, ինչպէս . քր-թա-ւիտ , խոր-հրո-
դա-կան :

47. Տողադարձի ատեն կարելի է միակ գիր մը
վերի տողին ծայրը ձգել երբ ձայնաւոր է, ինչպէս . ե-
ակ , ի-գա-կան :

48. Երբ մինակ մնացած գիրը բաղաձայն է, պէտք
է ը դնել սկիզբը կամ վերջը հնչումին համեմատ , ինչ-
պէս . ըս-տա-նայ , մը-կր-տեղ :

49. Լոկ ձայնաւոր տառ մը վարի տողը անցընել
օրէնքի հակառակ չէ, բայց տգեղ է եւ անսովոր, ինչ-
պէս . Անգ-չի-ա , տես-նե-ի :

Ջ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՌԱՒՕՏԸ

Արշալոյսը կը ծագի : Լեռներուն գագաթները ոսկեզօծուած են արդէն : Հրափայլ արեւ մը կը հոսէ երկինքին կամարէն վար կաթիլ կաթիլ, եւ ամէն կողմ կ'ողողէ լոյսով : Առտուան շողը կը ցոլայ գունագեղ ծաղիկներուն վրայ, ինչպէս աղամանդէ փոշի մը, զոր առաւօտը կը ցանէ իր շուրջը : Երգիչ թռչունները կը գեղգեղեն, գառնուկները կը մայեն, ու կ'արթնցնեն թիթեռնիկները, որոնք կը ցատկոտեն օդին մէջ, իրենց երփներանգ թռիկներով :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

- 25. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել արմատ բառերը :
- 26. Բերանացի կրկնել այս հատուածը, յետոյ գրել զայն :
- 27. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ ածանցեալ բառերով .

Գիւղացի, նաւակ, ծուլուծիւն, զգացում, գրիչ, գիտուն, մանկիկ, սայլորդ, պարտիզպան :

ՕՐԻՆԱԿ. — Գիւղացիները աշխատասէր մարդիկ են :

- 28. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բարդ բառերով .

Սալայատակ, շոգենաւ, խոհարար, ժամագործ, կարմրալոնջ, լուսարար, վիրարոյժ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Մեր փողոցին սալայատակները նորոգուեցան :

2. ԴԱՍ. — ԱՐՄԱՏ, ԲԱՐԴ ԵՒ ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԲԱՌԵՐ

50. Բառերը կ'ըլլան արմատ, բարդ եւ անանցեալ :

51. Արմատ բառեր. — Արմատ կամ պարզ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք վրանին յաւելուած չունին, ինչպէս . օդ, խաչ, մայր, ֆաղափ :

52. Բայարմատ կը կոչուին բային արմատները . սիրելին բայարմատն է սեր, գրելին՝ գիր, եւայլն :

53. Անանցեալ բառեր. — Անանցեալ կ'ըսուին այն բառերը, որոնց վրայ մասնիկ մը աւելցած է, ինչպէս . գրութիւն, օղակէս, մայրիկ, ֆաղափացի :

54. Մասնիկ. — Մասնիկը ինքնին նշանակութիւն չունեցող բառ մըն է, որ բառի մը սկիզբը կամ վերջը դրուելով անոր նշանակութիւնը կը փոխէ, ինչպէս . դժ, դժգոհ . ուրիշ, ուրախուրիշ . ալ, նաւալ, եւայլն :

55. Մասնիկները կ'ըլլան նախադաս եւ յետադաս . նախադաս կը կոչուին անոնք որ բառին սկիզբը կը դրուին, ինչպէս . ան, անկարող . ապ, ապերախս . Յետադաս կը կոչուին անոնք, որ բառին վերջը կը դրուին ինչպէս . պան, պարտիզպան . ում, հալածոււմ :

56. Բարդ բառեր. — Բարդ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք երկու բառերէ կազմուած են, ինչպէս . գրասեղան, օղապարիկ, մայրաֆաղափ :

57. Համասեր բառեր. — Համասեր կը կոչուին բոլոր այն բառերը, որոնք նոյն արմատէն անանցուած կամ նոյն արմատով բարդուած են, ինչպէս . հայր, հայրական, վանահայր, հայրաբար, հայրախնամ, հօրաֆոյր, հայրասպան :

Է. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԵՐՁԱՆԻԿ ՄԱՐԴԸ

Ժամանակաւ մեծահարուստ մարդ մը, որ շատ կը ձանձրանար, կանչեց նշանաւոր բժիշկներ եւ դարման մը խնդրեց անոնցմէ իր անբոյժ ախտին: Գիտնականները միահամուռ յայտարարեցին թէ երջանիկ մարդու մը շապիկը պէտք էր զինքը բուժելու համար: Հիւանդը ծառաներ ղրկեց ամէն կողմ՝ որ փնտռեն գտնեն եւ վայրկենապէս բերեն այդ հրաշագործ շապիկը. բայց ամէնքն ալ ձեռնուռայն եւ յուսահատ վերադարձան: Մէկ երջանիկ մարդ մը միայն գտեր էին. ան ալ շապիկ չունէր:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

29. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել յօդակապով բարդուած բառերը, և խաչանիշով ցոյց տալ ածանցուած բառերը:

30. Բերանացի պատմել այս հատուածը, յետոյ գրել գայն:

31. Մէյ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ արմատ բառերով.

Մեծ, նշան, մարդ, վայրկեան, հրաշք, յոյս, ունայն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Որոտումը անձրեւի նշան մըն է:

32. Գտնել թէ ինչ գիրեր կորսուած են հետեւեալ ածանցմանց կամ բարդութեանց մէջ.

Մտացի, նրբամիտ, սրբազան, ժրագլուխ, խճուղի, քրտնամոր, հրավառ, նոնենի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Խիճ բառին ի ն կորսուած է բարդութեան մէջ:

Է. ԴԱՍ. — ԿՈՐՈՒՄՄԱՆ ԵՒ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ԿԱՆՈՆ

58. Արմաս բառերէ բարդ կամ ածանցեալ շինելու ատեն, այդ բառերուն մէջէն գիրեր կը կորսուին կամ կը փոխուին :

59. Կորուսման կանոն. — Երբ բառի մը վերջին վանկին մէջ ի կամ ու գտնուի բաղաձայնէ առաջ, բարդութեան կամ ածանցման ատեն ի կամ ու գիրերը գրեթէ միշտ կը կորսուին, ինչպէս. սիրս, ւրսառուչ, գիր, գրասեր, ջուր, ջրոս, սուրբ, արքուքիւն :

60. Փոփոխման կանոն. — Երբ բառի մը վերջին վանկին մէջ է, եա, իւ, ոյ գտնուին բաղաձայնէ առաջ, բարդութեան կամ ածանցման ատեն հետեւեալ փոփոխութիւնները կը կրեն .

է կը փոխուի ի ի, ինչպէս. սեր, սիրավառ. հանդէս, հանդիսասես :

Եա կը փոխուի ե ի, ինչպէս. վայրկեան, վայրկեանկան. մասեան, մասեանապիր :

Իւ կը փոխուի ու ի, ինչպէս. պատիւ, պատուական. քիւ, քուարան :

Ոյ կը փոխուի ու ի, ինչպէս. լոյս, լուսաւոր. յոյս, յուսալից :

61. Յօդակապ կ'ըսուի ա ձայնաւորը, որ ածանցման ու բարդութեան մէջ արմատ բառը կը կապէ ուրիշ բառի մը կամ մասնիկի մը, երբ այդ բառը կամ մասնիկը բաղաձայնով սկսած է, ինչպէս. ցաւագին, մարդասէր :

62. Իսկ երբ այդ բառը կամ մասնիկը ձայնաւորով սկսի, յօդակապ չի գրուիր, ինչպէս. որսորդ, ուսուիր :

Ը. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՌԻԻԾԸ

†
 Առիւծը շէկ գոյնով գեղեցիկ չորքոտանի մըն է, որ Ափրիկէի եւ Հնդկաստանի անապատներուն մէջ կը գտնուի: Պոչին ծայրը մազերու փնջիկ մը ունի, եւ արուին ուսերն ու գլուխը բաշով ծածկուած են: Սովորաբար ջրոտ տեղ մը կամ եղէգնուտին մէջ կը դարանի, կապիկին, վիթին վրայ յարձակելով՝ անունդ հայթայթելու համար: Իր ոյժին եւ վեհանձնութեան վրայ շատ մանրամէկ կը պատմուի: Մե՛ղք որ տեսած չենք զայն:

Առիւծները շէկ գոյնով գեղեցիկ չորքոտանիներ են, որ Ափրիկէի եւ Հնդկաստանի անապատներուն մէջ կը գտնուին: Պոչերնուն ծայրը մազերու փնջիկ մը ունին, եւ արուններուն ուսերն ու գլուխը բաշերով ծածկուած են: Սովորաբար ջրոտ տեղեր կամ եղէգնուտներուն մէջ կը դարանին, կապիկներուն, վիթերուն վրայ յարձակելով՝ անունդ հայթայթելու համար: Իրենց ոյժին եւ վեհանձնութեան վրայ շատ մանրամէկներ կը պատմուին: Մե՛ղք որ տեսած չենք զանոնք:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 33. Օրինակել այս երկու բնագիրները դիմացի դիմաց:
- 34. Ստորագծել անփոփոխ բառերը, և խաչանիշով ցոյց տալ փոփոխելի բառերը:
- 35. Պատմել այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
- 36. Գտնել *սառչ* փոփոխելի բառ:
- 37. Գտնել *սառչ* անփոփոխ բառ:
- 38. Երկու խօսք շինել այդ բառերը իրար խառնելով:

ՕՐԻՆԱԿ. — Անփոփոխ բառեր. — Մը, մէջ, թէ, ընդհանրապէս, վեհանձն, ֆոփոխելի բառեր. — Գիրք, կարգալ, ըլլալ, ես, են:

Խօսք. — Գրքի մը մէջ կարդացած եմ ես թէ առիւծները ընդհանրապէս վեհանձն են:

Ը. ԴԱՍ. — ԽՕՄԻ ՄԱՍԵՐԸ

63. Քերականութիւն. — Քերականութիւնը լեզուի մը կանոններուն համեմատ գրելու եւ խօսելու արուեստն է :

64. Լեզու. — Լեզուն բառերէ կը կազմուի :

65. Ծառեր. — Բառերը փոփոխելի կամ անփոփոխ են :

66. Փոփոխելի բառեր. — Փոփոխելի բառերը իրենց ձեւը կը փոխեն , ինչպէս . առիւծ , իրեն , սեսած , կը գտնուի :

67. Անփոփոխ բառեր. — Անփոփոխ բառերը միշտ միեւնոյն կերպով կը գրուին , ինչպէս . շէկ , մը , մե՛ղք , եւ , մեք , սովորաբար :

68. Խօսքի մասեր. — Տասը տեսակ բառ կայ , որոնք խօսքին մասերը կը կազմեն , եւ հետեւեալներն են .

1. Անուն , որ էակ մը կը ներկայացնէ , ինչպէս . առիւծ :

2. Յօդ , որ կը յայտնէ թէ անուն մը որոշեա՞լ է թէ անորոշ , ինչպէս . առիւծը , առիւծ մը :

3. Ածական , որ անունին մէկ հանգամանքը կը ցուցնէ , ինչպէս . գեղեցիկ :

4. Դերանուն , որ անունի մը տեղը կը դրուի , ինչպէս . որ , ան , եւայլն :

5. Բայ , որ գործողութիւն մը ցոյց կու տայ , ինչպէս . կը գտնուի :

6. Դերբայ , որ բային մէկ ձեւն է , եւ յատկութիւն մը , վիճակ մը կամ գործողութիւն մը կը ցուցնէ , ինչպէս . ծածկուած , յարձակելով :

7. Մակրայ , որ տեղ , ժամանակ , եղանակ եւայլն կը ցուցնէ , ինչպէս . սովորաբար :

8. Նախադրութիւն , որ կարգ մը բառեր յարաբերութեան մէջ դնելու կը ծառայէ , ինչպէս . մեք , վրայ :

9. Շաղկապ , որ բառ բառի եւ խօսք խօսքի կը կապէ , ինչպէս . եւ , կամ :

10. Զայնարկութիւն , որ տեսակ մը ձայն է եւ կիրք մը կը յայտնէ , ինչպէս . մե՛ղք :

Յ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՃԵՄԱՐԻՑ ԱՐԺԱՆԻ

Չարուհի՛ որ մեր թուարան թեան դասատուին՝ Պ. Արմաւեանին աղջիկն է, Գաւոր-Գիւղ կը բնակի: Անցեալ տարի տեսնուեցայ իրեն հետ Մօտա, ուր օգալիտ խութեան գացեր էինք, եւ հիացայ իր վրան: Իր մտքին զարգացումը եւ իր սրտին բարութիւնը այնքան ներդաշնակ են իրարու որ զինքը տեսնողին համակրանք կ'ազդէ: Ինք բնաւ գիտակցութիւն չունի իր ձիրքերուն, շատ բնական կը գտնէ բարի եւ ազնիւ ըլլալ ամէնուն հետ, եւ կը մտածէ թէ նոյն իսկ ամէնէն բարձր անձերը կը կորսնցնեն իրենց ուսման ու առաքինութեան յարգը՝ եթէ իրենք կարեւորութիւն տան անոնց:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 39. Օրինակել այս հատուածը, և նշանակել յատուկ անունները, յետոյ ստորագծել վերացականները, և խազանիշ դնել *նիւթահաններուն* տակ:
- 40. Գտնել ծառը յատուկ անուն, անձի, անասունի և իրի:
- 41. Գտնել ծառը *հասարակ* անուն, անձի, անասունի և իրի:
- 42. Գտնել ծառը *վերացական* անուն, և մէյմէկ խօսք շինել անոնցմով.
ՕՐԻՆՔ. — Ծուլուքիւնը թշուառութեան առաջնորդն է:
- 43. Հետեւեալ բայերը վերացական ընել ու՛մ մասնիկով.
Սուլել, ինդալ, դատել, ցայտել, գոհանալ, տիրանալ.
ՕՐԻՆՔ. — Սուլում:
- 44. Հետեւեալ բայերը վերացական ընել ոչո՛ր մասնիկով.
Երեւալ, սովորիլ, ալեւորել, նորել, զայրանալ.
ՕՐԻՆՔ. — Երեւոյթ:

ԱՆՈՒՆ ԿԱՄ ԳՈՑԱԿԱՆ

Թ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

69. Անուն կամ գոյական. — Անունը կամ գոյականը բառ մըն է, որ անձ, անասուն կամ իր կը ցուցնէ, ինչպէս. հովիւ, ոչխար, արօս :

70. Երկու տեսակ անուն կայ. յատուկ եւ հասարակ :

71. Յատուկ անուն. — Յատուկ անունը անձի մը, անասունի մը, կամ իրի մը մասնաւոր անունն է, ինչպէս. Յովհաննէս, Ազոռ, Մարմարա :

72. Յատուկ անունը գլխաւորով կը սկսի :

73. Հասարակ անուն. — Հասարակ է այն անունը, որ կը յարմարի միեւնոյն տեսակէ ամէն անձի, անասունի եւ իրի, ինչպէս. մարդ, շուն, ծով :

74. Նիւթական անուններ. — Նիւթական կը կոչուին այն անունները, որոնց ցոյց տուած առարկան կը տեսնենք կամ կը շօշափենք, ինչպէս. տղայ, ձուկ, կրակ :

75. Վերացական անուններ. — Վերացական կ'ըսուին այն անունները, որոնց ներկայացուցած գաղափարը ոչ կը տեսնենք, ոչ ալ կը շօշափենք, այլ կ'ըմբռնենք կամ կը զգանք, ինչպէս. փախուս, ստորիւն, յապաղում :

76. Ուրիւն, ուն, ոյր վերջացող բառերը ընդհանրապէս վերացական են, ինչպէս. երջանկուրիւն, զղջում, սովորոյր :

Ժ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾԴԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹԸ

Արեւը, լուսինը եւ բոլոր երկնային մարմինները, որոնք հորիզոնին վրայ կը փայլին, կարծես թէ զմեզ շրջապատող կապոյտ կամարին փակած են. բայց այնպէս չէ, որովհետեւ իրապէս կամար չկայ, եւ այն կապոյտը իրական գոյն մը չէ, այլ երկրին չորս կողմը պատող օդին երեւոյթը. օդին խաւերը թէպէտ գոյն չունին, բայց բոլոր անգոյն մարմիններուն նման՝ իրարու վրայ բարդուած ըլլալուն պատճառաւ, կապոյտ կ'երեւան. նոյնպէս կապոյտ կ'երեւան հեռաւոր շէնքերը, լեռները օդին խաւերուն մէջէն՝ երբ ծովափէն դիտենք դիմացի եզերքները ուր բլուրները մշուշի մէջ ծրարուած կը թուին :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

45. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բոլոր յոքնակի անունները:

46. Պատմել քերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել գայն:

47. Յոքնակի ընել հետեւեալ բառերը.

Վարդ, յոյս, հաւարածոյ, բրածոյ, յկոյս, լմեքենայ, պաշտօնեայ, կամսայ, շիթ, խուծ, սարփինայ, սկիհ, կապելայ, գոխ, գամփո, սրինգ, սանտր, ազդր, խիթ, գուստր, վազր, շհթ, տագր, կոնզ, կոունկ, դրօշ, ծազր, անգղ, կրօնք, ձեռք, հաւատք, շրթունք, խիզճ:

48. Գտնել վեց ծաղկի անուն, և գրել անոնց յոքնակիները:

49. Գտնել վեց ձուկի անուն, և գրել անոնց յոքնակիները:

Ժ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՔԻՐԸ

77. Անուններուն քիր. — Քիր անուններուն այն յատկութիւնն է, որով ցոյց կու տանք անուններուն մէկ կամ մէկէ աւելի ըլլալը :

78. Քիր երկուք է. եզակի եւ յոգնակի :

79. Անուն մը եզակի է, երբ ցոյց կու տայ մէկ առարկայ միայն, ինչպէս. պահնորդ, կին, սիրս :

80. Անուն մը յոգնակի է, երբ ցոյց կու տայ մէկէ աւելի առարկաներ, ինչպէս. պահնորդներ, կիներ, սիրներ :

81. Յոգնակի կազմութիւն. — Միավանկ բառերը եւ մասնիկով յոգնակի կ'ըլլան, ինչպէս. հաց, հացեր :

82. Բացառիկ են. դուռ, քոռ, շէռ, եզ, մաս, քեռ, գառ, միւս բառերը, որոնք եւ էն առաջ և մը կ'առնեն յոգնակիի մէջ, ինչպէս. դուռներ, քոռներ, շէռներ, եզներ, մասներ, եւայլն :

83. Մէկուկէս վանկ ունեցող բառերը եւ ով յոգնակի կ'ըլլան, երբ կէս վանկը բառին վերջին մասին վրայ է, ինչպէս. աստղ, աստղեր, սարր, սարրեր :

84. Մէկուկէս վանկ ունեցող բառերը ներ ով յոգնակի կ'ըլլան, երբ կէս վանկը բառին սկիզբն է, ինչպէս. գրուի, գրուիներ. արինգ, արինգներ :

85. Բազմավանկ բառերը ներ ով յոգնակի կ'ըլլան, ինչպէս. դարաններ, աղիւծներ :

86. Կարգ մը ֆով վերջացող բառեր, որոնք գրաբարի մէջ անեզական են, աշխարհաբարի մէջ եզակի կը նկատուին եւ եր ով յոգնակի կ'ըլլան, ինչպէս. ոսֆ, ոսֆեր. զկնֆ, զկնֆեր. կիրֆ, կիրֆեր, եւայլն :

ՅԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՁԵՆՈՐ

Ձմեռուան ցուրտերը հազիւ կը սկսին, եւ գիւղացիք իրենց տունէն ներս կը մտնեն : Անոնց աշխատանքը ա՛լ աւարտած է : Ամբարները, մառանները լեցուն են . չոր փայտի կտորուանքը կը ճարճաափն ծխանին մէջ, որուն շուրջը կը հաւաքուին տղաք ու կանայք միամիտ խօսակցութիւններով զուարճանալու : Եւ մինչ դուրսը քամին կը մռնչէ՝ դղրդելով խրճիթներուն տանիքներն ու երդիքները, եւ ծովը քարափները կը ծեծէ անդադար, իրենք հոն անփոյթ ու զուարթ կը վայելեն իրենց տաժանքին ու աշխատութեան պտուղը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

50. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բացառիկ կերպով յոքնակի եղած բառերը :

51. Պատմել այս հատուածը բերանացի, յետոյ գրել զայն :

52. Յոքնակի ընել հետեւեալ բարդ բառերը .

Ծակաչք, հիւսիսայգ, աղջիկտե», գաշներգ, հոգեվարք, երէցկին՝ առուտուր, կերուխում, զառիվար :

53. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ գոյականներով .

Միամտութիւն, զուարթութիւն, քարափ, անփութութիւն, պտուղ, օրուա. — Միամտութիւնը տղոց համար սիրուն յատկութիւն մըն է :

54. Եզակի ընել հետեւեալ բառերը, և մէյ մէկ խօսք շինել անոնցմով .

Փիլիպպեանք, Եւրոպացիք, Հռիփսիմեանք, Լուսուորչականք :

ՕՐՈՒՑԱՎ. — Փիլիպպեան կղզիները ոմբակոծուեցան Ամերիկացիներէն :

ԺԱ. ԴԱՍ. — ԲԱՑԱՌԻԿ ՅՈՒՆԱԿԻՆԵՐ. — ԲԱՐԴ ԲԱՌԵՐՈՒ ՅՈՒՆԱԿԻՆ

87. Բացառիկ յոճակիներ. — Գրարարի ձեւով, այսինքն ՚ո՛վ ալ յոքնակի կրնան ըլլալ.

1. Յի մասնիկով վերջացող կարգ մը բառեր, ինչպէս. Պոչսեցի, Պոչսեցիք. գիւղացի, գիւղացիք :

2. Կան մասնիկով վերջացող կարգ մը բառեր, ինչպէս. Բողոքական, Բողոքականք. Հոռմեակական, Հոռմեակականք :

3. Եան վերջացող կարգ մը անուններ, ինչպէս. Օսմանեան, Օսմանեանք :

88. Այս բառերը ազգի մը, կրօնքի մը, ընտանիքի մը, կուսակցութեան մը կամ միջավայրի մը պատկանող մարդիկ կը ներկայացնեն ընդհանրապէս :

89. Սովորականէն տարրեր կերպով յոքնակի կրնան ըլլալ նաեւ կիև, կանայք. մարդ, մարդիկ. տղայ, տղաք. տղուանք. կտուր, կտուրուանք. Հայ, Հայք. Պուշխար, Պուշխարք, եւայլն :

90. Բարդ բառերու յոճակիմ. — Բարդ բառերը բազմավանկ ըլլալնուն պատճառաւ՝ ներով յոքնակի կ'ըլլան, ինչպէս. մայրաքաղաքներ, ներկարարներ :

91. Բայց երբ բարդ բառերու վերջին բառը միավանկ է, երբեմն ներով եւ երբեմն երով յոքնակի կ'ըլլան, ինչպէս. յողացաւեր, արժեթուղթեր, գրագէտներ, նաւավարներ :

92. Երբ բարդ բառը յողագրւածով չէ կազմուած, միշտ ներով յոքնակի կ'ըլլայ, ինչպէս. ջրհորներ, ձկնորսներ, ֆարափներ, կրծկալներ :

ԺԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԳԻՇԵՐԸ

Գիշերը խաւար է. (ինչո՞ւ) : Ես գիշերը չեմ սիրեր .
(ինչո՞ւ) : Գիշերուան ժամերը շատ կ'երկարին . (ե՞րբ) :
Գիշերուան կը սպասենք հանգչելու համար . (ինչո՞ւ) :
Գիշերէն ծերերը չեն ախորժիր . (ինչո՞ւ) : Դժբաղդ մար-
դիկ գիշերով կը մխիթարուին . (ի՞նչպէս) :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

55. Գրել այս հատուածը ընդարձակելով, և հարցումներուն տեղ
յարմար պատասխաններ դնելով. յետոյ գրել թէ գիշեր բառը
ինչ հոլովի կը վերաբերի վերոյիշեալ նախադասութեանց ա-
մէն մեկուն մէջ :

56. Ասոր նման հատուած մը շարադրել առօրէ բառին վեց հո-
լովներովը :

ՕՐԻՆԱԿ. — Առօրէն լուսաւոր է (ինչիւ). վասն զի այն ատեն է
որ արեւը կը ծագի, եւ ամէն կողմ կը սփռէ իր ճառագայթները, եւ այլն :

57. Ուղղական ընել հետեւեալ բառերը.՝

Ջանքով, զարնացմամբ, կամարէն, շողերու, տարափի, լեռներէն,
զուարթութեամբ, ծովու, ծիծաղէն, ոչխարներէն, կովուն, հորձին, աշ-
խատութեան, ժամուն, օրուան, տարուընէ, հօլմէ, տղոց, բրդով,
ուսման, տանտէրոջմէ :

ԺԲ. ԴԱՍ. — ՀՈՒՆՎՈՒԾ

93. Հոլովում. — Անունի մը վերջաւորութեան փոխուելուն հոշովում կ'ըսուի :

94. Հոշովը վեց է . ուղղական , հայցական , սեռական , սրական , բացառական , գործիական :

95. Ուղղական. — Ուղղականը կը յայտնէ թէ ո՞վ է կամ ի՞նչ է խօսակցութեան առարկան , եւ կը պատասխանէ ո՞վ հարցման , ինչպէս . Մայրս բարի է : — Ո՞վ բարի է : — Մայրս :

96. Հայցական. — Հայցականը ուղղականին ձեւը ունի , բայց կը պատասխանէ զո՞վ հարցման , ինչպէս . Մայրս կը սիրեմ : — Զո՞վ կը սիրեմ : — Մայրս :

97. Սեռական. — Սեռականը կը ցուցնէ թէ առարկայ մը որո՞ւն կը վերաբերի , եւ կը պատասխանէ որո՞ւն հարցման , ինչպէս . Մօրս աղջիկն էմ : — Որո՞ւն աղջիկն էմ : — Մօրս :

98. Տրական. — Տրականը սեռականին ձեւը ունի , բայց կը պատասխանէ որո՞ւ հարցման , ինչպէս . Մօրս կապուած էմ : — Որո՞ւ կապուած էմ : — Մօրս :

99. Բացառական. — Բացառականը կը պատասխանէ որմէ՞ հարցման , ինչպէս . Մօրմէս կը վախնամ : — Որմէ՞ կը վախնամ : — Մօրմէս :

100. Գործիական. — Գործիականը կը պատասխանէ որո՞վ հարցման , ինչպէս . Մօրմովս կ'ապրիմ : — Որո՞վ կ'ապրիմ : — Մօրմովս :

101. Այս հարցումներուն տեղ կը գործածուին , ի՞նչ բան , ի՞նչ բանը , ի՞նչ բանին , ի՞նչ բանի , ի՞նչ բանէ , ի՞նչ բանով , երբ խօսքին առարկան ոչ թէ անձ մը , այլ իր մըն է , ինչպէս . Տունը հին է . — ի՞նչ բանը հին է : — Տունը :

ԺԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱՄ. — ՅԱՁՈՂ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Յակոբ եւ Պետրոս, երկու գիւղացիներ, որ մը բանջարանոցի մը քովէն կ'անցնէին՝ գլուխ գլխու խօսակցելով իրարու հետ : «Նայէ՛, ըսաւ յանկարծ Յակոբ իր ընկերոջը, սա կաղամբները ո՛րքան խոշոր են : — Ատոնք ալ բա՞ն են, պատասխանեց Պետրոս հեզնութեամբ, ես անտակ կաղամբ մը տեսած եմ որ մեր գիւղին զանգակատան չափ կար : » Յակոբ՝ որ կաթսայագործ էր, ուզելով անոր բերնին չափը տալ, անմիջապէս ըսաւ . «Ես ալ ժամանակաւ մեր եկեղեցիին չափ կաթսայ մը շինած եմ : » — « Բայց այդ ահագին կաթսան ինչո՞ւ համար շինել տուին : » — « Քու կաղամբդ մէջը եփելու համար անտարակոյս, » յարեց սրամիտ երիտասարդը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

58. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ընդհանուր կանոնէն տարրեր կերպով հոլովաւ անունները :

59. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն :

60. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն սեռականը գործածելով.

Պատիւ, որոտում, զաւակ, եկեղեցի, երկիր, արձակուրդ, խանձարուր, հայրիկ, կռուան, հաշիւ, մատիտ, բարուժիւն :

ՕՐԻՆՔԱՆ. — Ասկա պատուայ խնդիր մը եղաւ իրեն համար :

61. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն բացառականը գործածելով.

Երկամուղի, ճակատ, աւան, յուզում, ալիք :

ԺԳ. ԴԱՍ. — ՀՈՒՈՎՈՒՄ (Հարունակոչքիւն)

102. Հոլովում. — Հոլովման ընդհանուր կանոնն է.

ԵԶԱԿԻԻ ՄԷՁ		ՅՈՒՆԱԿԻԻ ՄԷՁ
Ուղղ. Հայց.	Հաց	Հացեր
Սեռ. Տրակ.	Հացի	Հացերու
Բաց.	Հացէ	Հացերէ
Գործ.	Հացով	Հացերով

103. Հասարակ անուններու եզակի հոլովման բացառութիւններն են հետեւեալները .

104. Ա. Ի վերջացող անունները սեռականին մէջ կ'ըլլան նաեւ ըոյ, ինչպէս . երկարուղի, երկարուղւոյ . եկեղեցի, եկեղեցւոյ :

105. Բ. Ուրիւն վերջացող անունները կ'ըլլան միշտ քեան, քենե, քեամբ, ինչպէս . քերուքիւն, քերուքեան, քերութեամբ :

106. Գ. Ուն վերջացող անունները կ'ըլլան նաեւ ման, մամբ, ինչպէս . որոտում, որոտման, որոտմամբ :

107. Դ. Իւ վերջացող գոյականները կ'ըլլան նաեւ ուոյ, ուե, ուով, ինչպէս . պատիւ, պատուոյ, պատուէ, պատուով : Այսպէս քիւ, հաշիւ, կռիւ, եւայլն :

108. Ե. Վերջին վանկին մէջ ա ունեցող անունները հոլովման մէջ այդ աբ չեն կորանցներ, ինչպէս . աւան, աւանի . կռուան, կռուանի : Բացառիկ են . ճակատ, ճակտի . քերան, քերնի . գառակ, գառկի :

109. Զ. Վերջին վանկին մէջ ի պարունակող անուններէն ոմանք ին չեն կորանցներ, ինչպէս . սկիհ, սկիհի . աշիք, աշիքի . մագնիս, մագնիսի . ապառիկ, ապառիկի : Սակայն կան բառեր ալ որոնց մէջ ին կը կորսուի, ինչպէս . գիր, գրի . երկիր, երկրի . մարգագետին, մարգագետնի :

ԺԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՋԱՏԱՐԱՐԸ

Սառած գետին վրայ Անայիս իր եղբորը հետ կը խաղար: Յանկարծ սառույցը կը կտորի, կը բացուի փոքրիկ աղջկանը ոտքին տակ, եւ տղան ինքզինքը ջուրին մէջ կը գտնէ: Գլուխն ու թեւերը գետ դուրսն են: Սառույցի կտորին կը կառչի, իր եղբայրը օգնութեան կը կոչէ, բայց ան խելքը գլխէն գացած՝ կը ձգէ կը փախչի, սուր ճիչեր արձակելով: Անայիս գիտէ թէ գետը խորունկ է, եւ պիտի թաղուի հոն պաղ ջուրին խորը, հօրմէն մօրմէն հեռու: Բայց ահա հաւատարիմ շունն է, խոշոր քեռ-նիսով մը, որ կը վազէ կու գայ, կ'երկնցնէ թաթերը փոքրիկ տիրուհիին, որ անոնց փաթթուելով վեր կ'ելլէ ու կ'ազատի:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

62. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ընդհանուր օրէնքէն տարրեր կերպով հոլովուած անունները:

63. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:

64. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն սեռականը գործածելով.

Ծով, տարի, մատուռ, կին, բեռ, Թոռ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ծովուն ալիքները փոթորիկէն կը փրփրէին:

65. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն բացառականը գործածելով.

Ամառ, Թոռ, բարուժիւն, արեւ, պարտէզ, սիրտ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ամառուն տաքը անտանելի է յաճախ:

ԺԴ. ԴԱՍ. — ՀՈՒՆՎՈՒԾ (Շարունակութիւն)

110. Է. Վերջին վանկին մէջ ու պարունակող բառերը գրեթէ միշտ ուն կը պահեն հոլովման ատեն, ինչպէս. ուխս, ուխսի. հեղուկ, հեղուկի: Սակայն բացառութիւններ կան, ինչպէս. օգուտ, օգտի. տեսուչ, տեսչի, եւայլն: Ու պարունակող կարգ մը բառեր ալ տարրեր կերպով կը հոլովուին, ինչպէս. տուն, տան. շուն, շան, եւայլն:

111. Ը. Կարգ մը միավանկ բառեր կան, որոնց սեռականը ու կ'ըլլայ, ինչպէս. մարդ, մարդու. շահ, շահու. դար, դարու. ծով, ծովու. նաւ, նաւու. մանչ, մանչու: Արեւ, թէեւ միավանկ չէ, կ'ըլլայ արեւու:

112. Թ. Ժամանակ ցուցնող անունները կ'ըլլան ուան, Է կամ ուրնէ, ինչպէս. անառ, անառուան, անառէ կամ անառուրնէ: Այսպէս կ'ըլլան. ձմեռ, հիւնակ, երկկ, ասեն, ժամանակ, անգամ, ցորեկ, օր, կես օր, գիշեր, առաջ, ժամ, հեղ, իրիկուն, առտու, վաղը, տարի, ամիս, շաբաթ:

113. Ժ. Ազգականութեան կապ ցուցնող գրեթէ բոլոր անունները բացառիկ հոլովումներ ունին, ինչպէս.

Ա. Հայր, հօր, հօրմէ, հօրմով: Նոյնպէս. մայր, եղբայր:

Բ. Աղջիկ, աղջկան, աղջիկէ, աղջիկով: Նոյնպէս. երիկ, կնիկ:

Գ. Ներ, ներոզ, ներոզմէ, ներոզմով: Նոյնպէս. աներ, տալ, քոյր, կեսուր, կիկ:

114. ԺԱ. Բացառիկ կերպով կը հոլովուին նաեւ սեր, սիրոյ. կայսր, կայսր. գլուխ, գլխու. տղայ, տղու. ճամբայ, ճամբու. շէն, շէրան. բէռ, բէռան. քոռ, քոռան. եզ, եզան. հիւս, հիւսան. դուռ, դրան:

ԺԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԵՈՇՈՐ ՏՈՒԹՈՐԸ ԵՒ ՓՈՐՐԻԿ ԳՆՈՂԱՅԻՆ

Անգլիոյ մէջ, Լորտ մը հացիերոյթի հրաւիրեր էր իր գաւառին ազնուականները եւ մէկ քանի օտարականներ: Ամէնուն գլուխները տաքցեր էին: Եստ գէր ու խոշոր Ֆրանսացի բժիշկ մը սկսաւ ծաղրել շատ նիհար գաւառացի երիտասարդ մը, որ իր դէմը նստեր էր: Եինականը բարկացաւ, եւ պատասխանեց թէ հակառակ իր նիհարութեան կրնար հետեւեալ օրը երեք անգամ Հայտ-Բառքի շրջանը ընել կռճակը տաած ահագին Տոքթորը: Բժիշկը ընդունեցաւ, եւ յիսուն ոսկի գրաւ դրաւ: Հետեւեալ օրը երիտասարդը իր խոստմանը համեմատ որոշեալ տեղը եկաւ ու յճյտարարեց թէ ինքը գրաւ դրեր էր գինքը կրելու, բայց ոչ զգեստները, ուստի պէտք էր հանուէր: Տոքթորը նեղը մնաց, եւ ստիպուեցաւ վճարել յիսուն ոսկին, որովհետեւ հանդիսականք իրաւունք տուին գիւղացիին:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 66. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել այն անունները որոնք բացառիկ հոլովումներ ունին յոքնակիի մէջ:
- 67. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել գայն:
- 68. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերուն սեռականները գործածելով.

Բողոքականք, ճախակողմեանք, լեռնցիք, կանայք, մարդիկ, տկադեմականք, դպրոցականք, ազար:

ՅՐԻՆԱՅ. — Բողոքականաց ազգապետը ժողովին նախագահեց:

- 69. Գտնել հետեւեալ բառերուն եզակի ուղղականները.

Բերկրութեանց, աղոց, կանանց, քաղաքացւոց, պերճութեանց, բուրբանց, ունայնութեանց, գիւլացւոց, ծառայմանց, մարդոց, յիշողութեանց, հակակրութեանց, տրոփմանց, բարախմանց, յապտղմանց:

ԺԵ. ԴԱՍ. — ՀՈՒՆՎՈՒՄ (Շարունակութիւն)

115. Հասարակ անուններու յօքնակի հոլովման բացառութիւնները հետեւեալներն են .

116. Յի վերջացող անունները կրնան ըլլալ նաեւ ցիւֆ, ցւոց, ինչպէս . ֆադաֆացիւֆ, ֆադաֆացւոց . գիւդացիւֆ, գիւդացւոց :

117. Կան վերջացող անունները կրնան ըլլալ նաեւ կանֆ, կանաց, ինչպէս . բողոքականֆ, բողոքականաց . պահպանողականֆ, պահպանողականաց :

118. Եան վերջացող անունները կրնան ըլլալ նաեւ եանֆ, եանց, ինչպէս . աջակողմեանֆ, աջակողմեանց :

119. Ասոնցմէ զատ՝ ուրիշն եւ ուր վերջացող անունները յօքնակի սեռականի մէջ կրնան ըլլալ նաեւ քեանց եւ մանց, ինչպէս . ուրախութեանց, ուամանց :

120. Տղաֆ, մարդիկ, կանայք հետեւեալ կերպով կը հոլովուին .

Ուղղ.	Հայց.	Տղաք	Մարդիկ	Կանայք
Սեռ.	Տրակ.	Տղոց	Մարդոց	Կանանց
Բաց.		Տղոցմէ	Մարդոցմէ	Կանանցմէ
Գործ.		Տղոցմով	Մարդոցմով	Կանանցմով

121. Մարդ եւ կի՛ն բառերը ընդհանուր օրէնքին համաձայն կ'ըլլան նաեւ յօքնակի մէջ մարդե, մարդերու . կի՛ներ, կի՛ներու, եւայլն .

ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆԵՐՈՒ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆ

	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՒՆԱԿԻ	ԵԶԱԿԻ	ՅՈՒՆԱԿԻ
Ո. Հ.	Ծառ	Ծառեր	Պարտէզ	Պարտէզներ
Ս. Տ.	Ծառի	Ծառերու	Պարտէզի	Պարտէզներու
Բ.	Ծառէ	Ծառերէ	Պարտէզէ	Պարտէզներէ
Գ.	Ծառով	Ծառերով	Պարտէզով	Պարտէզներով

ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Բ.

Վերջացող բառեր

Ութիւն վերջացող բառեր

	ԵԶ.	ԵԶ.	ՅՈՒ.
Ո. Հ.	Հոգի	Բարութիւն	Բարութիւններ
Ս. Տ.	Հոգիի կամ Հոգւոյ	Բարութեան	Բարութիւններու կամ Բարութեանց
Բ.	Հոգիէ	Բարութենէ	Բարութիւններէ
Գ.	Հոգիով	Բարութեամբ	Բարութիւններով

Գ.

Յւմ վերջացող բառեր

	ԵԶ.	ՅՈՒ.
Ո. Հ.	Ուսում	Ուսումներ
Ս. Տ.	Ուսումի կամ Ուսման	Ուսումներու կամ Ուսմանց
Բ.	Ուսումէ	Ուսումներէ
Գ.	Ուսումով կամ ուսմամբ	Ուսումներով

Դ.

Եւ վերջացող բառեր

	ԵԶ.
Ո. Հ.	Պատիւ (1)
Ս. Տ.	Պատիւի կամ Պատուոյ
Բ.	Պատիւէ կամ Պատուէ
Գ.	Պատիւով կամ Պատուով

(1) Այսպէս կը հոլովուին կռիւ, քիւ, հաշիւ, հովիւ, արծիւ, անիւ, եւայլն.

Ե.

Վերջին վանկին մէջ աւարունակող կարգ մը բառեր

	ԵԶ.
Ո. Հ.	Ճակատ (2)
Ս. Տ.	Ճակտի
Բ.	Ճակտէ
Գ.	Ճակտով

Զ.

Վերջին վանկին մէջ իւրաւարունակող կարգ մը բառեր.

	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
	Գիր	Գիրեր
	Գրի	Գրերու
	Գրէ	Գրերէ
	Գրով	Գրերով

Է.

Վերջին վանկին մէջ ուստիւարունակող քանի մը բառեր

	ԵԶ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո. Հ.	Օգուտ (3)	Տուն (4)	Տուներ
Ս. Տ.	Օգտի	Տան	Տներու
Բ.	Օգուտէ	Տունէ	Տներէ
Գ.	Օգուտով	Տնով	Տներով

Ը.

Քանի մը միավանկ բառեր

	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո. Հ.	Ծով (5)	Ծովեր	Մարդ	Մարդիկ
Ս. Տ.	Ծովու	Ծովերու	Մարդու	Մարդոց
Բ.	Ծովէ	Ծովերէ	Մարդէ	Մարդոցմէ
Գ.	Ծովով	Ծովերով	Մարդով	Մարդոցմով

(1) Ճակատին պէս կը հոլովուին բերան, գաւակ:

(2) Օգուտին պէս կը հոլովուին տեսուչ, հողաքուտ, հեծեչագունդ, զօրախուճք, եւայլն:

(3) Տունին պէս կրնան հոլովուիլ ուստիւարունակող հետեւեալ բառերը. շուն, աշուն, գարուն, ամուն, մականուն, ժողովուրդ, մանուկ, մատուռ (սեռական մասրան):

(4) Ծովին պէս կը հոլովուին եշ, կով, ձի, շահ, հով, գի, դի, քի, դար, հաւ, նաւ, արշ, պահ, գահ, պսպ, այգ, մանչ, մեկ միավանկները: Արեւ, Թէւ միավանկ չէ, կ'ըլլայ արեւու:

Թ.

Ժամանակ ցուցնող բառեր

	ԵԶ.	ԵԶ.	ԵԶ.
Ո. Հ.	Ամառ (1)	Ատեն (2)	Ժամ (3)
Ս. Տ.	Ամառուան	Ատենուան կամ Ատենի	Ժամուան կամ Ժամու
Բ.	Ամառուրնէ կամ Ամառէ	Ատենէ	Ժամէ
Գ.	Ամառով	Ատենով	Ժամով

Ժ.

Ազգականութեան կապ ցուցնող բառեր

	ԵԶ.	ԵԶ.	ԵԶ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո. Հ.	Հայր (4)	Կնիկ (5)	Ներ (6)	Կին	Կանայք
Ս. Տ.	Հօր	Կնկան	Ներոջ	Կնոջ	Կանանց
Բ.	Հօրմէ	Կնիկէ	Ներոջմէ	Կնոջմէ	Կանանցմէ
Գ.	Հօրմով	Կնիկով	Ներոջմով	Կնոջմով	Կանանցմով

(1) Ամառին պէս կը հոլովուին ձմեռ, երեկ, ցորեկ, գիշեր, հիւսկ, նոյնպէս իրիկուն, վաղը, առտու:

(2) Ատենին պէս կը հոլովուին ժամանակ, անգամ, օր, կես օր, օրհարսակ, եթիմ, նոյնպէս օտրի:

(3) Ժամին պէս կը հոլովուին հեղ, նաեւ մահ (որ ժամանակ ցոյց չի տար), նոյնպէս շարասք, ամիս:

(4) Հայրին պէս կը հոլովուին մայր, եղբայր եւ իրենց բոլոր բարեգործը, ինչպէս. ժժմայր, վանահար, հօրեղբայր, եւ այլն:

(5) Կնիկին պէս կը հոլովուի կրիկ. նոյնպէս աղջիկ, որ յոբնակի տեղականի մէջ կ'ըլլայ նաեւ աղջկանց:

(6) Ներին պէս կը հոլովուին նաեւ զնկեր եւ օտր (Սէն չըլլան ազգականութեան կապ ցուցնող անուններ), նոյնպէս կեսուր:

ԺԱ.

Խանք վերջացող յոքնակիներ

Ո. Հ.	Բողոքականք
Ս. Տ.	Բողոքականաց
Բ.	Բողոքականներէ
Գ.	Բողոքականներով

ԺԲ.

Ծանօ վերջացող յոքնակիներ

Աջակողմ Խանք
Աջակողմ Խանց
Աջակողմ Խաններէ
Աջակողմ Խաններով

ԺԳ.

Յիք վերջացող յոքնակիներ

Ո. Հ.	Գիւղացիք
Ս. Տ.	Գիւղացւոց
Բ.	Գիւղացիներէ
Գ.	Գիւղացիներով

ԺԴ.

Անկանոն հոլովումներ

ԵՁ.

Ո. Հ.	Սէր	Կայսր	Գլուխ
Ս. Տ.	Սիրոյ	Կայսրեր	Գլխու
Բ.	Սէրէ	Կայսրէ	Գլխէ
Գ.	Սիրով	Կայսրով	Գլխով

ԵՁ.

ՅՈՔ.

ԵՁ.

ՅՈՔ.

Ո. Հ.	Տղայ	Տղաք	Ճամբայ	Ճամբաներ
Ս. Տ.	Տղու	Տղոց	Ճամբու	Ճամբաներու
Բ.	Տղէ	Տղոցմէ	Ճամբէ	Ճամբաներէ
Գ.	Տղով	Տղոցմով	Ճամբով	Ճամբաներով

ԵՁ.

ԵՁ.

ԵՁ.

ՅՈՔ.

Ո. Հ.	Եզ (1)	Թու (2)	Դուռ	Դուռներ
Ս. Տ.	Եզան	Թուան	Դրան	Դուռներու
Բ.	Եզէ	Թուանէ	Դանէ	Դուռներէ
Գ.	Եզով	Թուանով	Դանով	Դուռներով

(1) Եզին պէս կը հոլովուի բեր. նոյնպէս հիւմ, որ յոքնակիի մէջ կ'ըլլայ հիւմեր:

(2) Թուին պէս կը հոլովուի շեր. (սեր. շերան):

ԺԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԼՈՒՍԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑԵՐ

Մեր լուսաւորութեան գլխաւոր նիւթերն են՝ քարիւղը որ Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Ռուսիոյ մէջ կը բղխի աղբիւրներէ, եւ որ կը գործածուի մեր տուններուն մէջ, կազը որ գետնածուխէ կը գոյանայ եւ ընդհանրապէս կը լուսաւորէ մեր պողոտաներն ու հրապարակները, եւ լեքտրական լոյսը որ նոր գիւտ մըն է եւ կը սկսի Պոլսոյ մէջ ալ երեւալ, բուսական ձէթը որ տունկերէ կը հանուի, եւ ճրագը որ ճարպէն կը շինուի: Իսկ մեղրամոմը որ մեղուին ճարտարգործութիւնն է, հիմայ կը գործածուի գրեթէ միայն Հայոց, Յունաց եւ Լատինաց եկեղեցիներուն մէջ, ուր տեղ ուրիշ տեսակ լոյս վառել սովորութիւն չէ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ Ն Ե Ր

70. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել այն յատուկ անունները որոնք բացառիկ հոլովումներ ունին եզակիի կամ յօքնակիի մէջ:

71. Իերանացի պատմել այս հատուածը:

72. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Քարիւղ, Ամերիկա, աղբիւր, բնակարան, կազ, պողոտայ, հրապարակ, գիւտ, ձէթ, տունկ, ճրագ, ճարպ, մեղու, Ռուսիա:

ՕՐԻՆԱԿ. — Քարիւղի մասնաւոր ծխաններ կան, որոնց վրայ կերակուր կ'եփուի:

73. Գտնել հետեւեալ բառերուն եզակի ուղղականները, և մէյ մէկ խօսք շինել.

Զինացիք, Սկովտիացիք, Կարմելեանց, Գալիֆորնիոյ, Ճարոնցւոց, Անդրալեոնականաց, Եսքիմացիք:

ՕՐԻՆԱԿ. — Զինացին կուսպաշտ է:

ԺԴ. ԴԱՍ. — ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈՂՈՎՈՒՄԸ

122. Յատուկ անունները ընդհանուր կանոնին համեմատ կը հոլովուին : Յատուկ անունները ընդհանրապէս եզակի կը գործածուին , սակայն կրնան յոքնակի ալ գործածուիլ , ինչպէս . Պուրպոնները սիրեցին Ֆրանսայի :

123. Յատուկ անուններու հոլովման բացառութիւններ են եզակիի մէջ հետեւեալները .

1. Ա եւ իա վերջացող յատուկ անունները յ կ'առնեն հոլովման մէջ , ինչպէս . Ֆրանսա , Ֆրանսայի . Աննա , Աննայի . Եւսոփսիա , Եւսոփսիայի :

2. Իա վերջացող աշխարհագրական անունները կ'ըլլան իոյ , իայե , իայով , ինչպէս . Անգլիա , Անգլիոյ , Անգլիայէ , Անգլիայով . Սպանիա , Սպանիոյ , Սպանիայէ , Սպանիայով :

3. Նոյնպէս օ վերջացող անունները կ'ըլլան ոյի , ոյե , ոյով , ինչպէս . Շիֆալիօ , Շիֆալիոյի , Շիֆալիոյէ , Շիֆալիոյով . Բոնիօ , Բոնիոյի , Բոնիոյէ , Բոնիոյով :

4. Վերջին վանկին մէջ ա , ի , ու պարունակող յատուկ անունները միշտ անփոփոխ կը մնան հոլովման մէջ , ինչպէս . Եփրատ , Եփրատի . Պերշին , Պերշինի . Վարդուկ , Վարդուկի : Բացառիկ է Չասիկ , Չասկի :

5. Անկանոն հոլովումներ ունին Ասուած , Ասուծոյ , Ասուծմէ , Ասուծմով . Չին , Չինու . Հայ , Հայու . Պոլիս , Պոլսոյ . Ասուածածին , Ասուածածնայ . Խրուս , Խրման , եւայլն :

124. Յատուկ անուններու հոլովման բացառութիւններն են յոքնակիի մէջ հետեւեալները .

Եանիֆ , ցիֆ , կանիֆ վերջաւորած յատուկ անունները յոքնակի սեռականի մէջ կ'ըլլան եանից , ցուց , կանաց , ինչպէս . Օսմանեանիֆ , Օսմանեանց . Կարնեցիֆ , Կարնեցուց . Ղերսականիֆ , Ղերսականաց : Բացառիկ կերպով կրնան հոլովուիլ նաեւ Հայ , Յոյն , Հելլեն , Հրեայ եւ ուրիշ ազգերու անուններ , ինչպէս . Հայիֆ , Հայոց . Յոյնիֆ , Յունաց . Հելլենիֆ , Հելլենաց . Հրեայիֆ , Հրեից :

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՆՈՆ

	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Յովսէփ	Յովսէփներ
Ս. Տ.	Յովսէփի	Յովսէփներու
Բ.	Յովսէփէ	Յովսէփներէ
Գ.	Յովսէփով	Յովսէփներով

	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Շուշան	Շուշաններ
Ս. Տ.	Շուշանի	Շուշաններու
Բ.	Շուշանէ	Շուշաններէ
Գ.	Շուշանով	Շուշաններով

ԲԱՅԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Ա. և իա վերջացող անուններ

Ո. Հ.	Ֆրանսա	Եւտոքսիա
Ս. Տ.	Ֆրանսայի	Եւտոքսիայի
Բ.	Ֆրանսայէ	Եւտոքսիայէ
Գ.	Ֆրանսայով	Եւտոքսիայով

Բ.

Գ.

Իա վերջացող երկրի անուններ

Օ վերջացող անուններ

Ո. Հ.	Սպանիա	Շիքալօ
Ս. Տ.	Սպանիոյ	Շիքալոյի
Բ.	Սպանիոյէ	Շիքալոյէ
Գ.	Սպանիայով	Շիքալոյով

Գ.

Վերջին վանկի ի տառին յապաւումը

Ո. Հ.	Զատիկ
Ս. Տ.	Զատկի
Բ.	Զատիէ
Գ.	Զատիկով

Ե.

Անկանոն հոլովումներ եզակիի մէջ

Ո. Հ.	Աստուած	Հայ	Խթում	Պոլիս	Զին
Ս. Տ.	Աստուծոյ	Հայու	Խթման	Պոլսոյ	Զինու
Բ.	Աստուծմէ	Հայէ	Խթումէ	Պոլսէ	Զինէ
Գ.	Աստուծով	Հայով	Խթումով	Պոլսով	Զինով

Զ.

Է.

Ը.

	Յանք վերջացող յոք- նակի անուններ	Յիք վերջացող յոք. անուններ	Կանք վերջացող յոք. անուններ
Ո. Հ.	Օամանեանք	Պոլսեցիք	Հռոմէականք
Ս. Տ.	Օամանեանց	Պոլսեցւոց	Հռոմէականաց
Բ.	Օամանեանքերէ	Պոլսեցիքերէ	Հռոմէականքերէ
Գ.	Օամանեանքերով	Պոլսեցիքերով	Հռոմէականքերով

Թ.

Անկանոն յոքնակի հոլովումներ

Ո. Հ.	Հայք	Հրեայք
Ս. Տ.	Հայոց	Հրէից
Բ.	Հայերէ	Հրեանքերէ
Գ.	Հայերով	Հրեանքերով
Ո. Հ.	Հնդիկք	Պարսիկք
Ս. Տ.	Հնդկաց	Պարսից կամ Պարսկաց
Բ.	Հնդիկքերէ	Պարսիկքերէ
Գ.	Հնդիկքերով	Պարսիկքերով

ԺԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՍՐԱՄԻՑ ՊԱՏԱՍԵԱՆ

Ժամանակաւ, երբ տակաւին հնարուած չէր շոգեկառքը, ու ամէն մարդ կառքով կը ճամբորդէր, Անգլիոյ Թագաւորներէն մէկը, Գէորգ Ա., գիւղի մը պանդոկը իջաւ, կառքին ձիերը փոխել տալու համար, եւ անօթի ըլլալով՝ երկու հաւկիթ բերել տուաւ: Մեկնելու պահուն՝ իր պայիկը եկաւ գանգատեցաւ թէ պանդոկապետը հարիւր ֆիորին կը պահանջէր հաւկիթներուն փոխարէն: Ինքնակալը կանչել տուաւ զայն եւ հարցուց թէ արդեօք հաւկիթները շա՞տ հազուադիւտ էին այդ գիւղին մէջ որ այդպէս սուղ կը ծախէր: «Ո՛չ, տէր արքայ, պատասխանեց սրամիտ գիւղացին, նոյն իսկ շատ առատ են, բայց Թագաւորները հազուադիւտ են, եւ երբ բաղդը Ձեր Վեհափառութեան պէս՝ մեծ ինքնակալ մը կը դրկէ մեզի, կը ջանանք օգուտ քաղել:» Թագաւորը ժպտեցաւ եւ հարիւր ֆիորինը համրել տուաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 74. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ մեջի անուններուն թիւը:
- 75. Ցոյց տալ այդ անուններուն հոլովները:
- 76. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
- 77. Հետեւեալ քառերով մէյ մէկ խօսք շինել.

Շոգեկառք, ճամբորդ, պանդոկ, հաւկիթ, պայիկ, սրամիտ, հազուադիւտ, ինքնակալ, ֆիորին, առատ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Շոգեկառքով ճամբորդութիւնը յոգնեցուցիչ է:

- 78. Լուծել այս հատուածին առաջին օտար անունները:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կառքին | հասարակ անուն եզակի սեռական
 ձիերը | հասարակ անուն յոքնակի հայցական

79. Հետեւեալ խօսքերուն մէջի շեղագիր անուններուն թիւը փոխել.

Թռչունը պուրակին մէջ կը գեղգեղէ. — Սարկաւազը խորանը կը խնկարկէ. — Բանաստեղծները տաղեր կը յօրինեն. — Ատենախօսները քեմերուն վրայէն կը ճառեն. — Վարազը եւ արջը գայլին չափ անգում են. — Այն հիւանդութիւնները, որոնք ուրիշին կը փոխանցուին, տարափոխիկ կը կոչուին. — Ան որ գալիք վտանգը կը տեսնէ, նախատես մարդ մըն է. — Փոսուռաները գիշերը կը փայլին խոթին մէջ.

80. Գտնել վեց ծաղիկի և վեց միջատի անուն, և գրել անոնց յօքնակին. Գտնել վեց ձուկի և վեց բռնունի անուն, և գրել անոնց եզակի սեռականը. Գտնել վեց քաղաքի անուն, և գրել անոնց եզակի բացառականը.

ԺԷ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՒՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒԹԱԸ

125. Անունին լուծումը. — Անուն մը լուծելու համար պէտք է ցոյց տալ.

1. Տեսակը. հասարակ կամ յատուկ անուն,
2. Թիւր. եզակի կամ յոֆնակի,
3. Հոշովը. ուղղական, հայցական, սեռական, տրական, բացառական կամ գործիական:

126. Կրճատումներ. — Լուծման մէջ սովորութիւն է բառերը կրճատելով գրել:

Յատուկ անուն գրելու տեղ՝ գրելու է յս. ան. հասարակ անուն՝ հս. ան. եզակի՝ եզ. յոֆնակի՝ յոֆ. :

Ուղղական՝ ուղ. հայցական՝ հյց. սեռական՝ սեռ. տրական՝ տր. բացառական՝ բցռ. գործիական՝ գրծ. :

ԺԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԴԵՐՁԱԿ ՇԻԿԱՀԱԻՐ

Հնդկաստանի մէջ տեսակ մը շիկահաւ կայ, տարօրինակ կերպով հետաքրքրական փոքրիկ թռչուն մը, որուն արհեստը դերձակութիւն է: Ծառերուն տերեւները կը ժողվէ, իրարու կը կարէ եւ պատեան մը կը շինէ իր ճագուկներուն բոյնը մէջը պահելու համար: Պատեանին ներսի կողմը ստեւներով, փետուրներով, սարդի ոստայններով կը ծածկէ, որպէս զի կակուղ ըլլայ: Իր ասեղն է իր սուր կտուցը, եւ դերձանը՝ բուսական փափուկ թել մը, զոր խոտի շիւղերուն մէջէն կ'ընտրէ կամ զոր կը մանէ շրջակայ մացառներուն բամպակի ծուէնները ժողվելով ու գլելով: Այս թռչունը հազիւ երեք մատ երկայնութիւն ունի: Էգը թռիս է: Արուին փետուրները գոյնզգոյն են:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 81. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ յասկացուցիչները:
- 82. Զատել այս հատուածին մեջի բոլոր յասկացեալները, և մէյ մէկ խօսք շինել անոնցմով:

ՕՐԻՆԱԿ. — Արուեսը հարստութիւն մը կ'արժէ:

- 83. Մէյ մէկ պատշաճ յասկացուցիչ դնել հետեւեալ յասկացեալներուն քով.

... խրատը. — ... հրացանը. — ... լեզուն. — ... բրիչը. — ... որսորդութիւնը. — ... աչքը. — ... սպուրը. — ... ստեղնաշարը. — ... երգեհոնը. — ... ջերմանոցը. — ... կամօքերը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ծերունիին խրատը:

- 84. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ անուններով.

Որմնադրին ծեփակը, աշխատանոցին լոյսը, նորթիկին մկրտը, գրքին պատկերները, ծառային ամսականները, դեղձանիկին դայլայլիկը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Որմնադրին ծեփակը ցեխին մէջ ինկաւ:

- 85. Մէյ մէկ յարմար յասկացեալ դնել հետեւեալ յասկացուցիչներուն քով.

Լուսնին ... — ձիւնին ... — ջուժակին ... — հայլին ... — մատներուն ... — դաշնակին ... — սեղանին ... — դեղձին ... — եզմալիներուն ... — ամպերուն ... — փոժորիկին ... :

ԺԸ. ԴԱՍ. — ՅԱՏԿԱՑՈՒՑԻՉ ԵՒ ՅԱՏԿԱՑԵԱԼ

127. Անունը՝ յատկացուցիչ. — Յատկացուցիչ անունը բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնէ, եւ կ'ըլլայ միշտ սեռական, թէ՛ եզակիի եւ թէ՛ յսքնակիի մէջ, ինչպէս. դպրոցին աշակերտը. տուներուն սանիֆները. դրանք բանաչին :

128. Անունը՝ յատկացեալ. — Յատկացեալ անունը յատկացուցիչին վերաբերող անունն է, ինչպէս. դպրոցին աշակերտները. սանը սանիֆը. դուռներուն բանալիները :

129. Յատկացեալը կրնայ ըլլալ ուղղական, հայցական, սեռական, սրական, բացատրական, գործիական, ինչպէս. դպրոցին աշակերտը, դպրոցին աշակերտին, դպրոցին աշակերտէն, դպրոցին աշակերտով :

130. Յատկացուցիչը կը պատասխանէ որո՞ւն հարցման, ինչպէս. որո՞ւն աշակերտը. — դպրոցին :

131. Յատկացուցիչը յատկացեալէն առաջ կը դրուի ընդհանրապէս, բայց երբեմն կրնայ նաեւ ետքը դրուիլ :

132. Ամէն անունի սեռականը յատկացուցիչ է, եւ ամէն յատկացուցիչ սեռական է եւ ոչ սրական, թէեւ տրականին եւ սեռականին ձեւը նոյն է :

ԺԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԳՒՒՂԱՑԻՆ ԵՒ ԿԱՊԻԿԸ

Հարուստ եւ տգեղ կոմսուհի մը կապիկ մը ունէր, որ թաւիչէ սակեճամուկ զգեստներով հագուած՝ տանը մէջ կը պտտէր: Օր մը ազարակի մը ծառան իր տէրոջը կողմէն կողով մը լեցուն պտուղ բերաւ կոմսուհիին: Երբ սանդուխէն վեր կ'ելլէր, կապիկին հանդիպեցաւ, ու մարդ կարծելով՝ բարեւեց զայն: Կապիկը՝ գուշակելով որ ուտելիք բան մը կար, տղան կեցուց, եւ կողովին տերեւները բանալով՝ մէջը գտնուած թուզերը մէկիկ մէկիկ կերաւ: Նոյն միջոցին տան տիրուհին վրայ հասաւ: Այն ատեն ծառան ըսաւ. «Տիկին, տէրս ձեզի կը դրկէ այս կողովը, որուն մէջ սերկեւիլներ կան. թուզեր ալ կային, բայց ձեր որդին կերաւ զանոնք:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 86. Օրինակել այս հատուածը, նշանակել մեկ գծով անունները և երկու գծով բայերը:
- 87. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
- 88. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերը իբրեւ ենթակայ գործածելով.

կոմսուհի, կապիկ, թաւիչ, զգեստ, ազարակ, ծառայ, սանդուխ, տերեւ, կողով, սերկեւիլ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կապիկը տգեղ եւ չար կենդանի մըն է:

- 89. Օրինակել հետեւեալ ցուցակը և ստորագծել ենթակաները.

ԵԶ.

ՅՈՔ.

Կոմսուհին կապիկ մը ունէր. ազարակին ծառան կողով մը բերաւ. տան տիրուհին վրայ հասաւ. ծառան զայն մարդ կարծեց. ձեր որդին կերաւ զանոնք:

Կոմսուհիները կապիկներ ունէին. ազարակին ծառաները կողովներ բերին. տան տիրուհիները վրայ հասան. ծառաները զանոնք մարդ կարծեցին. ձեր որդիները կերան զանոնք:

90. Մեյ մեկ ենթակայ դնել հետեւեալ բայերուն քով.

... Քափեցան:	... կը մանէ:
... կը գծագրեն:	... կը կարդայ:
... կ'երթայ:	... կը ծափահարեն:
... կու լայ:	... կը թնդան:

91. Մեյ մեկ յատկացուցիչ աւելցնել հետեւեալ ենթականերուն քով.

... ընտանիքը բարեկիրթ է:	... կոծակը փրժաւ:
... տղաքը հիւանդ են:	... սիւները կործանեցան:
... տղջիկը դուրս գնաց:	... թանաքը թափեցաւ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մարգարին ընտանիքը բարեկիրթ է:

92. Յոքնակիի դարձնել հետեւեալ խօսքերը.

Տատրակը կը մնչէ: — Կայծը հրդեհ կը պատճառէ: — Վտակը գետին մէջ կը թափի: — Խենդը դիւրահաւան կ'ըլլայ: — Մարգրիտը խոզին առջեւ յարգ չունի: — Թռչունը կամաց կամաց բոյն կը շինէ: — Կտորէ կտրիզը որ միջուկը ուտես:

ԺԹ. ԴԱՍ. — ԵՆԹԱԿԱՑ ԵՒ ԲԱՑ

133. Բայ. — Բայը բան մը ընել կամ ըրալ կը ցուցնէ:

134. Ըրալ բայը վիճակ մը կը ցուցնէ եւ չեզոք է:

135. Ընել բայը գործողութիւն մը կը ցուցնէ, եւ ներգործական է:

136. Անունը՝ իրեւ ենթակայ. — ենթակայ անունը ցոյց կու տայ այն անձը, այն անասունը, այն իրը, որ գործողութիւնը կը կատարէ կա՛մ իջ վրայ, ինչպէս՝ ֆնացայ (չեզոք), եւ կամ ուրիշ առարկայի մը վրայ, ինչպէս՝ ծեծեցի (ներգործական):

137. Երբ ենթական յոֆնակի անուն մըն է, բայը յոֆնակի կը դրուի:

138. Առանց բայի խօսք չ'ըլլար:

Ի. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿՐԱԿԸ

Կրակը մեր կերակուրները եփելու կը ծառայէ : Կրակով կը տաքնանք ձմեռը , երբ արեւուն ջերմութիւնը չի բաւեր : Կրակէն լոյս կ'առնենք գիշերը : Տաքնալու համար կը գործածենք փայտ եւ փայտի ածուխ : Կը գործածենք նաեւ հանքածուխ : Հանքածուխը կազմուած է հին անտառներու փայտէն , որոնք ժամանակաւ գետնին տակը թաղուած եւ հոն փտտած են : Քանի մը ալքատ երկիրներու մէջ տուրփ ալ կը գործածեն , որ սեւ փտահող մըն է , եւ կը կազմուի հողի հետ խառնուած փտտած մամուռէ ու արմատներէ , տեսակ մը հանքածուխ որ նոր պիտի շինուի : Ասիոյ զանազան կողմերը ալքատ գիւղացիք կը վառեն նաեւ կենդանիներու աթար ու երբեմն ալ շոր սակորներ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

93. Օրինակել այս հատուածը, ցոյց տալ բայերը և անուանները:
94. Պատմել այս հատուածը բերանացի:
95. Մէյ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ բառերը իբր խնդիր գործածելով.

Կրակ, կերակուր, արեւ, ձմեռ, ջերմութիւն, լոյս, գիշեր, փայտ, հանքածուխ, անտառ, տուրփ, մամուռ, արմատ, Ասիոյ գիւղացի, սակոր, կողմ, կենդանի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կրակով կ'եփենք մեր կերակուրները:

96. Յոյց տալ թէ հետեւեալ նախադասութեանց մէջ որոնք են եկեղեցիները, որոնք են խնդիրները.

Քոյրս մատնոցով չի կարեր: — Մարգրիտ տամնոց մը տուաւ աղքատին: — Հայրս ուշ կը դառնայ շուկայէն: — Վարդուհին աւելը լուաց: — Կոյրերը լոյս չեն տեսներ: — Աղքատը սրինգ կը նուագէր: — Տղան պարտէզ պիտի երթայ: — Ճրագը աշտանակէն ինկաւ: — Կատուն մուկին հանդիպեցաւ: — Շունը սակառը կը տանէր: — Ձեռքերս շղթայով կապուած էին: — Ոտքերս ցուրտէն սառեր էին: — Ձիւնէն լեռները ճերմկեցան:

ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ. — Քոյրս (եկեղեցի) մատնոցով (խնդիր) չի կարեր: Ձիւնէն (խնդիր) լեռները (եկեղեցի) ճերմկեցան:

Ի. ԴԱՍ. — ԽՆԴԻՐ

139. Անունը՝ խնդիր. — Խնդիր անունը ցոյց կուտայ այն առարկան որուն վրայ գործողութիւնը կը կատարուի, ինչպէս. կը սիրեմ դպրոցը: — Ամէն օր դպրոց կ'երթամ: — Փափաք տուած եմ դպրոցին: — Ձեւ ուզեր հեռանալ դպրոցէն: — Դպրոցով մարդ պիտի ըլլամ:

140. Խնդիրը բային յայտնած իմաստը կը լրացնէ, ինչպէս. ի՞նչ բանը կը սիրեմ. — դպրոցը: — Ամէն օր ո՞ւր կ'երթամ. — դպրոց: — Ի՞նչ բանի փափաք տուած եմ. — դպրոցին: — Ո՞ւրկէ չեմ ուզեր հեռանալ. — դպրոցէն: — Ինչո՞վ մարդ պիտի ըլլամ. — դպրոցով:

141. Բայերը կրնան նաեւ խնդիր շունեմալ, ինչպէս. պիտի վնասամ, շատ քաղցի, ուշ հասայ, կը մնիմ:

ԻԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԽԱՂԱԼԻԿՆԵՐԸ

Խաղալիկները ժամանակակից գիւտ մը չեն : Հազարաւոր տարիներ առաջ, հին ազգերն ալ տեսակ տեսակ խաղալիկներ հնարած էին, որոնք նոյն ժամանակի աղոց ուրախութիւն եւ զուարճութիւն կը հայթայթէին : Յոյները, Հռոմայեցիք ու Եգիպտացիք ալ կը ճանչնային այն պուպրիկները, որոնք կը շարժին, եւ փայտէ կոկորդիլոսներ կը քանդակէին : Սակայն ամէն դար իր մասնաւոր դրոշմը ձգած է զուարճութեան գործիքներուն վրայ : Այսօր գիտական խաղալիկները շատ կը փնտռուին : Տղոց համար վայրաշարժներ, հանրակառքեր եւ ելեքտրական մեքենաներ կը յօրինեն հիմայ, որպէս զի այդ մանրանկար առարկաներուն վրայ պատրաստուի իրենց միտքը՝ օր մը անոնց մեծերը ըմբռնելու :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

97. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ անուանները և բայերը :
98. Զատել անուաններուն մեջէն սևռի խնդիրները և եկրականները :
99. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով .

× Խաղալիկ, տարի, ազգ, ժամանակ, ուրախութիւն, զուարճութիւն, Յոյներ, պուպրիկ, կոկորդիլոս, դար, վայրաշարժ, հանրակառք, մեքենայ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Խաղալիկ մը գնեցի Ատրինէին համար :

100. Որոշել հետեւեալ խօսքերուն մէջէն ենթական, բայր և սեռի խնդիրը:

Ձին կառքը կը քաշէ: — Թիթեռնիկը կը սիրէ ծաղիկները: — Առուակը կը ջրէ պարտէզը: — Նաւավարը կը վարէ նաւը: — Եզը կոտոշներ ունի: — Նկարիչը վրձին կը գործածէ: — Փորագրիչը գրոցը կոտրեց: — Պարտիզպանը մարկեզը ձեռք առաւ: — Տգրուկը արիւն կը ծծէ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ձին (ենթ.) կառքը (սեռի խնդ.) կը քաշէ (բայ):

101. Մէյ մէկ խօսք շինել յետագայ օրինակին համեմատ, հետեւեալ բառերը գործածելով:

Ենթականեր. — Կաղնի, հաճարի, հոյնի, մամխի, մնի, մորենի, արքայամորի, որթ:

Սեռի խնդիրներ. — Հոյն, արքայամօր, խաղող, սին, մամուխ, հաճար, մոր, խոզկաղին:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կաղնին խոզկաղին կու տայ:

102. Հետեւեալ ենթակաները յարմարցնել վարի խօսքերուն.

Հոյս, ջրվէժ, հիւսիսակ, շոգի, աղբիւր, անձրեւ, գետ, վտակ, առուակ:

... ամպերէն կը տեղայ: — ... արեւէն կու գայ: — ... ժայռերէն կը գահավիժի: — ... հողէն կը բղխի: — ... հիւսիսէն կը փչէ: — ... ծովէն կը բարձրանայ: — ... վտակին մէջ կը հոսի: — ... դէպ ի գետը կը քալէ: — ... իր ջուրերը ծովը կը տանի:

ԻԱ. ԴԱՍ. — ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ

142. Սեռի խնդիրը միշտ հայցական հոլով կ'ըլլայ եւ միշտ ներգործական բայերու հետ կը գործածուի. ինչպէս. Դպրոցը կը սիրեմ: — Խնձորը կը սկեմ: — Վարդը կը հոսուրսամ: — Հաց կ'ուտեմ:

ԻԲ. ԸՆԹԵՑՈՒԱԾ. — ՄՏԱՅԻՐ ԳԻՏՈՒՆԸ

Մեծ գիտուն մը՝ իր բարեկամներէն մէկուն այցելութեան պահեր էր. տուն դարձած ատենը նշմարեց որ ծխատուփը քովը չէ. Ոսկի գեղօր մըն էր, զոր մեծ խնամքով կը պահէր. կարծեց թէ իր բարեկամին տունը ձգած է զայն ու հետեւեալ տախտակը գրեց անոր. «Սիրելի բարեկամ, կարծեմ թէ ծխատուփս ձեր տունը մուցած եմ, հաճեցէք գտնել զայն եւ գրաբերիս հետ դրկել ինծի:» Բայց պահարանը գոցելու պահուն, գրպանին մէջ ծանր բան մը զգաց, փնտռեց. «Վա՛յ, հոս է եղեր, աղաղակեց. է՛յ, աւելի աղէկ,» եւ նամակը բանալով հետեւեալ յետ-գրութեանը աւելցուց. «Փնտռելու նեղութիւնը մի՛ կրէք, ծխատուփս գտայ:» Յետոյ նամակը նորէն փակեց ու իր բարեկամին դրկեց զայն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 103. Օրինակել այս հատուածը, գատել անուշները և բայերը:
- 104. Անուններուն մեջէն գտնել յնուշեան խնդիրները:
- 105. Պատմել բերանացի այս պատմութիւնը, յետոյ գրել զայն:
- 106. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Ենթականեր. — Եզ, ձի, խոզ, վարազ, փիղ, ճագար, խեցգետին, այծեղջիւր, կրիայ, խղունջ, իշամեղու:

Սեռի խնդիրներ. — Խայծոց, ժանիք, պատիճ, եղջիւր, ճիրան, կնճիթ, կնդակ, խեցի, բողկուկ, հերձատամ, խեփոր, հերձաժանիք:

ՕՐԻՆԱԿ. — Խեցգետինը հերձաժանիքներ ունի:

107. Յոքնակի խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

✕ *Ենթականեր.* — Քարհատ, դուր, գրոց, բրիչ, մուրճ, մտրակ, ծեփակ, Թիակ, խարտոց, տապար, գրիչ:

✕ *Բնութեան խնդիրներ.* — Դարբին, հողագործ, հանքագործ, նաւավար, քանդակագործ, փայտահատ, սայլապան, գրագէտ, ատաղձագործ, որմնադիր, կոպղարար:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մուրճերը դարբիններուն գործիքներն են:

108. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Ենթականեր. — Մուկ, գայլ, եզ, սկիւռ, տզրուկ, շիկահաւ:

Բայեր. — Կը կլէ, կը կրծէ, կը գիշատէ, կը ծծէ, կը ճարակի, կը ծամէ:

Սեռի խնդիրներ. — Արմատ, ոչխար, խոտ, կաղին, արիւն, ճանճ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մուկը կը կրծէ արմատները:

109. ✕ Շինել վեց խօսք, որոնց խնդիրները ըլլան հայ հեղինակներու անուններ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Եզնիկը կարդացած էք:

110. Շինել վեց խօսք, որոնց ենթակաները ըլլան օտար գիտուններու անուններ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կոպերնիկոս գտաւ մոլորակնային դրուժիւնը:

ԻՔ. ԴԱՍ. — ԲՆՈՒՔԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

143. *Բնութեան խնդիր.* — *Բնութեան խնդիրը կ'ըլլայ հայցական, տրական, բացատրական, գործիական, ինչպէս.*

Հայցական. դպրոց կ'երթամ:

Տրական. դպրոցին փափաք տուած եմ:

Բացատրական. դպրոցէն չեմ հեռանար:

Գործիական. դպրոցով մարդ պիտի ըլլամ:

ԻԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱՄ. — ԹԷ ԻՆՁՊԷՍ ԱՆՁՐԵՒ ԿՈՒԳԱՅ

Օղին մէջ շատ մը շոգի կայ : Արեւը եւ երկիրը իրենց ջերմութեամբը կը շոգիացնեն ծովերուն , գետերուն եւ լիճերուն ջուրերը : Այդ շոգին օդին մէջ կը պաղի եւ պզտիկ կաթիլներու կը վերածուի , որոնք իրարու միանալով՝ օդին բարձրերը կ'ելլեն եւ ամպերը կը կազմեն . ու ինչպէս ծուխը օդին մէջ կը սաւառնի , նոյնպէս ամպն ալ հոն կը լողայ : Երկրէն վեր ելլող այդ շոգիները երբ շատ ծանրանան ա՛լ չեն կրնար օդին մէջ կենալ , եւ անձրեւի ձեւով կաթիլ կաթիլ վար կ'իյնան :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

111. Օրինակել այս հատուածը, ցոյց տալ *եւրպակայ* անունները և *խնդիր* անունները:

112. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Շոգի, ջերմութիւն, լիճ, գետ, կաթիլ, ամպ, ծուխ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Շոգին տաքութենէ առաջ կու գայ:

113. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Եւրպակներ. — Արեւ, լուսին. եզ, ձի. կով, այծ. հայր, մայր. վտակ, առուակ. խայտիտ, շիկահաւ, սոխակ:

— *Բայեր.* — Երգել, սիրել, ջրել, լուսաւորել, տալ, վարել:

— *Սեռի խնդիրներ.* — Արօր, երգ, տղաք, երկիր, մարգագետին, կաթ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Արեւն ու լուսինը երկիրը կը լուսաւորեն:

114. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

— Ենթականեր. — Ասեղ, գնդասեղ. զիրք, լրագիր. եզ, կով. ձի, զամբիկ. ոչխար, գառնուկ. կաթսայ, սան. Ծուծակ, անծեղ. հիւանդ, վիրաւոր. զինուոր, սպայ. դրամ.

— Բնութեան խնդիրներ. — Գրադարան, զօրանոց, քսակ, ասեղնոց, գոմ, մտուր, ախոռ, վանդակ, խոհանոց, հիւանդանոց.

ՕՐԻՆԱԿ. — Ասեղն ու գնդասեղները ասեղնոցին մէջ են.

115. Խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով.

Ենթականեր. — Շուն, կատու, արեւ, անձրեւ, փայտահատ, քեռի.

— Յասկացուցիչներ. — Երէկուան, եղբորս, անտառին, Գէորգին, առտուան, դրացիին.

Բայեր. — Կը տաքցնէ, կը պահպանէ, կը սիրէ, կը կտրէ, կ'ուտէ, կը ջրէ.

Սեռի խնդիրներ. — Այծեր, ոչխարներ, մուկեր, ճանճեր, մարդիկ, կենդանիներ, դաշտեր, մարգեր, կաղնիներ, եղեւիններ, եղբորորդիներ, քեռորդիներ.

ՕՐԻՆԱԿ. — Դրացիին շունը այծերն ու ոչխարները կը պահպանէ.

116. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ յատուկ անուններով.

Ենթականեր. — Գերմանացիք, Մշեցիք, Բերացիք, Էրզրուացիք, Կովկասցիք.

ՕՐԻՆԱԿ. — Գերմանացիք Գերմանիոյ բնակիչներն են.

ԻԳ. ԴԱՍ. — ԵՆԹԱԿԱՆԻՆ ԵՒ ԲԱՅԻՆ ՀԱՄԱՋԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

144. Այն բայերը որ մէկէ աւելի եզակի են թակայ ունին, յօքնակի կը դրուին, ինչպէս? քոյրս եւ եղբայրս եկան:

ԻԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՊԱԿԻՆ

Ապակիէ կը շինուին սրուակներ, հայլիներ, գաւաթներ, պատուհաններ : Սրուակները ապակիէ կը շինեն, որովհետեւ մաքուր նիւթ մըն է որ իր պարունակած հեղուկներուն համ կամ հոտ չի տար բնաւ : Պատուհանները ապակիէ կը շինեն, որովհետեւ թափանցիկ նիւթ մըն է, ուրկէ կ'անցնին լոյսը եւ ջերմութիւնը, եւ որ կը պահպանէ զմեզ ցուրտէն ու անձրեւէն : Հայլին կը դարձնէ մեզի մեր դէմքը, եւ անոր մէջը նայելով կրնանք մեր արդուզարդը ընել ու հասկնալ թէ պէտք եղածին չափ մաքո՞ւր ենք : Սեղանի մը վրայ դրուած խոշոր հայլի մը սենեակը աւելի զուարթ եւ աւելի ընդարձակ ցոյց կու տայ : Ապակին կը գործածուի նաեւ ժամացոյցներու, պատկերներու վրայ, կը գործածուի ակնոյներու, դիտակներու համար, որոնք կը մեծցնեն եւ կը մտեցնեն ամէնէն փոքր եւ ամէնէն հեռաւոր առարկաները :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

117. Օրինակել այս հատուածը, և գտնել անուններն ու բայերը :

118. Բերանացի կրկնել այս հատուածը, յետոյ գրել զայն :

119. Ամբողջացնել հետեւեալ խօսքերը վարի բարդ ենթականերով .

... ժամացոյց կը շինէ :	... ձողեր կը շինէ :
... անկողիններ կը շինէ :	... կերակուր կ'եփէ :
... կառքը կը վարէ :	... կօշիկ կը շինէ :
... Թուղթ կը ծախէ :	... կղզիանք կը շինէ :
... գիրք կը ծախէ :	... խմորեղէններ կը շինէ :

Ենթականեր. — Տապաստակագործ, կառապան, Թղթավաճառ, կոպղարար, երկամագործ, գրածախ, խոհարար, ծաղարար, կօշկակար, ժամագործ :

120. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բարդ բառերով .

Տանտիկին, արդուզարդ, սեղանատուն, կարմրաչանջ, որդեգիր, ծաղկեփունջ, խմբերգ, Թատերաբեմ, վայրագաւիթ, գրողարան, պայմանաժամ, ձկնկիթ, հաւկիթ, դերասան, առուտուր :

ՕՐԻՆԱԿ. — Տանտիկին մը պարտական է հսկել իր տանը վրայ :

ԻԴ. ԴԱՍ. — ԲԱՐԴ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

145. Սովորաբար բարդութիւնը երկու բառով կ'ըլլայ :

146. Երեք բառով բարդութիւնները խորթ եւ քիչ գործածական են :

147. Բարդութիւնը երեք ձեւով կ'ըլլայ .

1. Երկու բառ առանց յօդակապի միացած , ինչպէս . ջր-հոր , կրծ-կաշ , ծով-եզր , ձար-խոտ , զեռ-ափ :

2. Երկու բառ ա յօդակապով միացած , ինչպէս . նաւ-ա-տէր , դպր-ա-տուն :

3. Երկու բառ ու շաղկապով միացած , ինչպէս . ահ-ու-դող , կեր-ու-խում , արդ-ու-զարդ :

148. Երբ բարդ անունի մը առաջին բառը բազմաժանկ է եւ ի գրով կ'աւարտի, եւ երկրորդ բառը բաղաձայնով կը սկսի, ընդհանրապէս բարդութեան մէջ ին ե ի կը փոխուի եւ ա յօդակապը չի դրուիր, ինչպէս . մասնե-մաս , շոգեկառք , փոխանակ ըսելու մասնիւմաս , շոգի-ակառք :

149. Բարդ անունները կը կազմուին .

1. Գոյական գոյականի հետ , ինչպէս . շոգեմաւ , դպրատուն :

2. Գոյական բայարմասի հետ , ինչպէս . ձկնորս , բակրոց :

3. Գոյական ածականի հետ , ինչպէս . մանրաշուր , նորավեպ :

150. Կորուսման եւ փոփոխման կանոնը կը գործադրուի ընդհանրապէս բարդութեանց մէջ :

ԻՆ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԳԱՐՈՒՆԸ

Երբ գարունը գայ, խնձորենիները, նշենիները, դեղձիները ճերմակ ու վարդաթոյր ծաղիկներով կը սընգուրուին, այնպէս որ կարծես ամէն ծառ լոյսով օծուած ձիւնի ծուէններով ծածկուած է: Պարտիզպանը իր բրիչն ու բահը ձեռքէն ձգած է, ու ցնցուղը առած կը պտտի սաղարթներուն եւ ծաղիկներուն մէջ: Պուրակներու երաժիշտ հիւրերը կու գան կը մտնեն ստուերոտ ճիւղերուն մէջ, եւ աւերիչ զեռունները կը վանեն ճիւղերէն: Հմայիչ գեղգեղանքներ կը խառնուին զմայլելի բուրմանց հետ, ոգեւորելու համար մայր բնութիւնը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

121. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ածանցեալ ածականները:

122. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Ձիւն, բրիչ, բահ, ցնցուղ, սաղարթ, պուրակ, երաժիշտ, զեռուն, գեղգեղանք, բուրում:

123. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Սալոր, տանձ, կեռաս, ձիթապտուղ, թուզ, արմաւ, հաղարջ, շաղանակ, արքայամոր:

ՕՐՈՒՆԱԳ. — Սալորը սալորենիին պտուղն է:

124. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով վարի օրինակին համեմատ.

Ձկնի, սրճենի, նարնջենի, կիտրոնի, լեմոնի, ընկուզենի, պանանենի, յունապի, ԹԹենի.

ՕՐԻՆԱԿ. — Ձկնին՝ զղեարի ծառն է.

125. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Աղցան, հաւ, աղանի, փայտ, մեղու, մրջիւն, աղ, պղպեղ, վարժապետ, ասեղ, յիմար, հիւանդ, բանջար, ծաղիկ, զօրք.

ՕՐԻՆԱԿ. — Աղցանոցին մէջ աղցան կը դնեն.

126. Խօսքեր շինել հետեւեալ ածանցեալ բառերով.

Պահապան, առաջնորդ, սողուն, հաւաքիչ, դռնապան, զեռուն, հետեւորդ, կառավարիչ, եկեղեցւոյան, սափրիչ, սուլիչ, պահնորդ.

ՕՐԻՆԱԿ. — Պահելու գործողութիւնը կատարողը պահապան կը կոչուի.

ԻԵ. ԴԱՍ. — ԱՄԱՆՏԵԱԼ ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐ

151. Ածանցեալ գոյականներուն ամենամեծ մասը յետադաս մասնիկներով կը կազմուի կորուսման եւ փոփոխման կանոնով : Ասոնցմէ գլխաւորներն են .

152. Ենի կամ ի որ ծառի կամ տունկի գաղափար կ'արտայայտէ , ինչպէս . վարդենի , կաղնի :

153. Նոց կամ ոց պարունակողի գաղափար , ինչպէս . հիւրանոց , դպրոց :

154. Պան , որդ , իչ , ուն գործողութիւն մը կատարողի կամ յատկութիւն մը ունեցողի գաղափար , ինչպէս . այգեպան , սայրոզ , սափրիչ , սողուն :

ԻՋ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՓՈՆԱԴԱՐՁ ԴԱՍ

Յակոր անունով պզտիկ սպասաւոր մը իր տէրոջը կողմէն ստէպ որսեր ու պտուղներ նուէր կը բերէր ծեր ազահ հասառուի մը, որ փոքրիկ պարգեւ մը անգամ չէր տար անոր: Օր մը տղան նապաստակ մը տարաւ ու առանց բարեւելու. «Ա՛ն սա նապաստակը», ըսաւ:— «Ստահա՛կ, գոչեց ծերուկը բարկութեամբ, ատա՞նկ նուէր կը բերեն. կեցի՛ր դաս մը տամ քեզի ու միտքդ պահէ՛:» Տղուն հրամայեց որ իր տեղը նստի, եւ ինք նապաստակը ձեռքը առնելով՝ քաղաքավարութեամբ կամաց կամաց առաջ եկաւ ու յարգանքով բարեւելով ըսաւ. «Պարոն, այս նապաստակը տէրս ղրկեց ձեզի, խնդրելով որ ընդունելու պատիւը ընէք:» Այն ատեն Յակոր աթոռին մէջ երկննալով. «Շնորհակալ եմ, տըղաս,» պատասխանեց, եւ ձեռքը գրպանը խոթելով յարեց. «Ա՛ն քեզի մէճիտ մը ու գնա՛ կենացս գաւաթ մը պարպէ՛:»

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

127. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ բարդ և ածանցեալ բառերը:

128. Պատմել այս հատուածը բերանացի, յետոյ գրել գայն:

129. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ ածանցեալ բառերով.

Թռչնարան, խօսուածք, Թփիկ, խոստում, քննութիւն, նողկանք, գաւառացի, Ասիա, Յունաստան:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մեծ թռչնարանի մը մէջ ուրուր մը տեսայ:

130. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ ածանցեալ բառերով.

Խաղարան, սառնարան, վառարան, խօսարան, դատարան, լսարան, սակարան, ձկնարան, կայարան, Յանգարան:

131. Իկ, ակ կամ ուկ նուազական մասնիկներով ածանցեալ ընել հետեւեալ բառերը.

Նաւ, գայլ, սայլ, կայծ, լին, հատ, որդի, հաւ, կատու, ցուպ, Պոչուն, հորթ, ձագ, մանուկ, դուռ, սայլ, Պաթ, լեռ, Սոռ, լուսին, առու, գետ, ծով, հով, լոյս, շող:

132. Արական ընել հետեւեալ իգական բառերը.

Վարժուհի, Մաքրուհի, Սրբուհի, գանձապետուհի, բարեկամուհի, տիրուհի, Վարդուհի, երաժշտուհի, մանկուհի, պարմանուհի, սանուհի:

133. Ըսել թէ ինչպէս կը կոչուին հետեւեալ երկիրներուն բնակիչները, ~~և ինչպէս ինչպէս շինել անոնցմով:~~

Զինաստան, Պուլկարիա, Հրէաստան, Աֆղանիստան, Անգլիա, Աւստրիա, Սաքսոնիա, Աւստրալիա, Ֆինլանտիա, Պելուճիստան, Ռուսիստան:

ՕՐՈՒՆԱԿ. — Զինաստանցիք շատ ճարտարագէտ են:

ԻԶ. ԴԱՍ. — ԱՄԱՆՅԵԱԼ ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐ

155. Իա, սսան, արան տեղի գաղափար կը յայտնեն, ինչպէս. Իճալիա, Պարսկաստան, վարժարան:

156. Յի, կան ծագումով կամ բնակութեան գաղափար, ինչպէս. Ֆրանսացի, ազնուական:

157. Ուհի իգականի գաղափար, ինչպէս՝ Սրբուհի:

158. Ութիւն, ոււ, ոււած, անք գործողութեան կամ վիճակի գաղափար, ինչպէս. բարութիւն, սոսկում, քաղաքացի, աշխատանք:

159. Նուազական կ'ըսուին ալ, իկ, ուկ մասնիկները, որոնք փոքրութեան գաղափար կ'արտայայտեն, ինչպէս. ճնակ, փնջիկ, արջուկ:

Ի՛. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԳԵՏԵԱՌԻՒՄ

Գետնառիւծը զարմանալի կենդանի մըն է : Ամբողջ մորթը փոքրիկ ողորկ ուռեցքներով ծածկուած է , որոնք գլխուն վրայ աւելի կը մեծնան : Իր երկու աչքերը իրարմէ անկախ կը շարժին , այնպէս որ մէկը վեր նայած ատեն , միւսը կրնայ վար նայիլ : Լեզուն կլոր է , ծայրը խոշոր կապ մը ունի , եւ ամբողջապէս ծեփուած է տեսակ մը կպչուն նիւթով , որուն միջոցաւ կը բռնէ մանրիկ ճճիներ : Ինքը մողէզէ մը աւելի մեծ է ընդհանրապէս , եւ ծառերու վրայ ապրելէ կ'ախորժի : Այնչափ հեզ է , որ եթէ մատդ բերանը դնես , բնաւ չի խածներ : Տգեղ կենդանի մըն է , բայց լոյսին մէջ առած դիրքերուն համեմատ՝ զանազան թոյրեր կը ստանայ , հետեւաբար որոշ գոյն մը չունի : Գետնառիւծը կրնայ տարի մը ապրիլ առանց բան մը ուտելու :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Փ Ն Ն Ր

- 134. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել անունները և փակագծի մէջ առնել բայերը :
- 135. Հետեւեալ բառերէն յարմարները ընտրելով ամբողջացնել վարի խօսքերը .

Յարկ (շէնքի մը ծածկոյթը), հարկ (ինչ որ բացարձակապէս կարեւոր է) — դիակ (մեռնողին մարմինը), թիակ (նաւ վարելու գործիք) — թեւ (բազուկ), դեւ (սատանայ) :

Աղբատներ կան որ ... մը չունին : — Նաւուն մէջ մեռնողին ... ծովը կը նետեն : — Աջ ... կտորեց : — Ապուշները միայն ... կը վախնան : — Ի՞նչ ... կայ այդ միջոցներուն զիմել :

136. Միեւնոյն հրահանգը ընել հետեւեալ բառերով.

Թեւ (եպիսկոպոսական վիճակ), դեւ (հակառակ) — փակ (զոց),
բակ (զաւիթ) — փոք (մարմնին մէկ մասը), բոք (ախտ) — գոդ (աւազակ),
ֆոդ (ծածկոց)։

Քեզի ... ոխ ունիմ։ — ... տաժանելի հիւանդութիւն մըն է։ —
Դէմքը ... ծածկուած էր։ — Տղաքը ... մէջ կը խաղան։ — Եփրեմ եպիս-
կոպոսը իր ... չկրցաւ հովուել։ — Մանկիկը կու լայ երբ ... ցաւի։ —
Մեր տունը ... մտաւ։ — Դուռներնիդ միշտ ... պահեցէք։

137. Միեւնոյն հրահանգը ընել հետեւեալ բառերով.

Պար (տաքի խաղ), պար (խումբ) — ահ (հհ), ահ (վախ) — այս
(ասիկա), այս (չար ոգի)։

Մեր դպրոցին մէջ երդի եւ ... դաս չկայ։ — ... աղջիկը շատ
խելացի է։ — Ամէն կողմ ... ու սարսափ կը տիրէր։ — Հրեշտակներու ...
մը նկարուած էր եկեղեցւոյն ձեղունին վրայ։ — ..., ինչիւ խաբեցիր զիս։
— Քրիստոս հիւանդները կը բուժէր եւ ... երբ կը հանէր։

Ի՛է. ԴԱՍ. — ՆՄԱՆԱՃԱՅՆ ԲԱՌԵՐ

160. Նմանաձայն բառեր. — Նմանաձայն կ'ըսուին
այն բառերը, որոնք տարբեր իմաստ, տարբեր ուղղա-
գրութիւն ունին, բայց միեւնոյն կերպով կը հնչուին,
ինչպէս. դալուկ (դեղնութիւն), քալուկ (գլխու պոյս)
— հարք (շիսակ), յարդ (չոր խոտ)։

161. Կան բառեր ալ, որոնք միեւնոյն ուղղագրու-
թիւնը, միեւնոյն հնչումը ունին, բայց իմաստով կը
տարբերին, ինչպէս. փող (երաժշտական գործիք), փող
(դրամ) — ժամ (վարսուն վայրկեան), ժամ (եկեղեցի)։

ԻՇ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՑՈՒՓԸ

Մարգրիտ եւ իր ամուսինը, էրէն-գիւղի մօտերը ազարակ մը կը բանեցնէին, ու միշտ մնաս կ'ընէին: Հսելով որ այդ գիւղին մէջ կախարդ մը կար, ելան անոր գացին եւ անյաջողութիւննին հասկցուցին անոր: « Առէ՛ք սա տուփը, ըսաւ ծերունին, ամէն օր ազարակին բոլոր անկիւնները պտտցուցէ՛ք: Տարիէ մը նորէն ինծի դարձուցէ՛ք զայն: » Ազարակապանները կախարդին պատուէրը գործադրեցին, եւ մոգական տուփը պտտցուցած ատեննին տեսան ծառաներուն բոլոր անկարգութիւններն ու անհոգութիւնները, եւ դարմանեցին զանոնք: Տարի մը ետքը գործերնին յաջողելով՝ նորէն գացին կախարդին խնդրելու համար որ այդ մոգական տուփը քովերնին ձգէ: Գիւղացին տուփը բացաւ, մէջը բան չկար. « Տղա՛քս, ըսաւ, ես կախարդ չեմ, բայց փորձառու մարդ մը: Միշտ անձամբ հսկեցէ՛ք ձեր գործերուն վրայ, եւ միշտ յաջող պիտի երթան անոնք: »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

138. Օրինակել այս հատուածը, և անոր մէջ գտնուած հետեւեալ բառերուն տեղ գրել իրենց հոմանիշները.

Ամուսին, մնաս, կախարդ, անյաջողութիւն, հասկցնել, տուփ, պատուէր, գործադրել, ծառայ, անհոգութիւն, մոգական, գիւղացի:

139. Լուծել այս հատուածին անունները:

140. Մէյ մէկ խօսք շինել այդ անուններով:

141. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ շեղագիր նշանակուած անուններուն տեղ դնել իրենց հոմանիշները.

Ջանացէք ուղղել ձեր քերութիւնները: — Անխոհեմութիւնը շատ դժբաղդութեանց պատճառ կ'ըլլայ: — Տխմարները առանց խորհելու կը խօսին: — Ծուշութիւնը այնքան ծանր կը քալէ որ աղփատութիւնը շուտով կը հասնի անոր: — Աւելի աղէկ է որ մարդ Տգեօ ըլլայ քան թէ անխելի: — Իր հառաչանքները հեռուէն կը լսուէին: — Մեր տանը ձեղունը փլաւ: — Ոնրագործները խիղճ չունին:

Հոմանիշներ. — Ապուշ, հեղգութիւն, չքաւորութիւն, անմիտ, հեծկլտանք, առաստաղ, եղեռնագործ, ձախողութիւն, աննախատեսութիւն, անուս, պակասութիւն:

142. Գրել հետեւեալ բառերուն առջեւ իրենց ածանցեալներէն մէկը.

Սայլ, խաղ, գանձ, չար, անկողին, ժառանգ, հիւզ, Թերթ, խիստ, ցուրտ, ծոր:

143. Գտնել հետեւեալ բառերուն հականիշները.

Ջերմ, Թանձր, առատութիւն, բարեկամ, լեռ, կղզի, իրաւունք, կեղծիք, ամառ, տղայ, յուզմունք, արցունք, լոյս, հիւսիս, Թերակղզի, երաշտութիւն:

ԻԸ. ԴԱՍ. — ՀՈՄԱՆԻՇ ԵՒ ՀԱԿԱՆԻՇ ԲԱՌԵՐ

162. Հոմանիս բառեր. — Հոմանիշ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք նոյն գաղափարը կը ներկայացնեն, թէեւ մեծ մասը կը տարբերին իրարմէ երանգներով, ինչպէս. ցուպ, գաւազան — շող, շոյս — ցօղ, շաղ — մեզ, մառախուղ, մշուշ:

163. Հականիս բառեր. — Հականիշ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք իրարու հակառակ նշանակութիւն ունին, ինչպէս. քաց, չոր — կիւն, այր — ներս, դուրս — քարիք, չարիք — իրաւ, սուս:

ԻՅ. ԸՆՅԵՐՑՈՒԱԾ. — ԵՐԿԻՐ

Երկիրը կլոր է, ինչպէս մեր գլխուն վերեւ շողացող աստղերը, որոնք մէյ մէկ արեւ են, եւ մեզմէ հազարաւոր եւ միլիոնաւոր մղոններ հեռու ըլլալնուն պատճառաւ՝ այնպէս պզտիկ կ'երեւան: Լուսինը երկրին շուրջը կը դառնայ եւ երկիրը արեւուն շուրջը, ինչպէս բոլոր մոլորակները: Ու այսպէս պիտի դառնան դեռ անհամար տարիներ առանց իրարու դպչելու, որովհետեւ ամէնուն ճամբան զատ է, եւ ամէնուն շրջանը համարուած ու գծուած:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

144. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել յօդ ունեցող անունները:

145. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Երկիր, կլոր, արեւ, մղոն, երեւալ, լուսին, մոլորակ, դպչիլ, ճամբայ, շրջան:

146. Բերանացի կրկնել այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:

147. Յօդ դնել հետեւեալ բառերուն վրայ.

Ծառ, հաշիւ, խոյ, մամոնայ, սկոպ, հեռու, շոգի, երկու, կոզի, շաղափ, շլժայ, ուրազ, սմբակ, սուտակ, արծիւ, շիւ, ընծայ:

148. Յօդնակի ընել հետեւեալ բառերը, և յօդ դնել անոնց վրայ.

Բոկոտ, հայլի, որսորդ, ուռնի, բեռայր, գնդասեղ, բազկաժու:

149. Յօդով հոլովել հետեւեալ բառերը.

Սիրտ, մերժում, դգում, դար, եկեղեցի, Զատիկ, ձմեռ:

150. Մէյ մէկ յատկացուցիչ դնել հետեւեալ բառերուն առջեւ և հոլովել զանոնք.

... կաթիլը—... բուրումը—... վարդենին—... ծովը—... մայրը—... իրիկունը—... գիւղացին:

Յ Օ Դ

ԻՅ. ԴԱՍ. — ՈՐՈՇԻՑ ՅՕԴ ԵՒ ՅՕԴՈՎ ՀՈՒՈՎՈՒՄ

164. Յօդ. — Յօդ կ'ըսուի այն գիրը կամ մասնիկը, որ գոյականի մը առջեւ դրուելով անոր նշանակութիւնը կ'որոշէ, կամ ընդհանուր իմաստը մասնաւորի կը վերածէ, ինչպէս. տուն տեսնեղ գացի, տունը տեսնեղ գացի, տուն մը տեսնեղ գացի :

165. Յօդը երկու տեսակ է. որոշիչ եւ անորոշ. Որոշիչ յօդ կ'ըսուին ը եւ ն գիրերը :

Ը կը գործածուի բառի մը վրայ, որուն վերջին գիրը բաղաձայն է, ինչպէս. կառք, դրամ :

Ը կը գործածուի ըով վերջացող բառի մը վրայ, երբ այդ ը ը վ հնչուելով բաղաձայն կը նկատուի, ինչպէս. անիւր, պատիւ :

Ը կը գործածուի յով վերջացող բառի մը վրայ, երբ յ ն կը հնչուի, ինչպէս. բայր, Հայր, թիւր :

Երկու բառի յօդ առնելէ առաջ ք բաղաձայնը կ'առնէ, ինչպէս՝ երկուք :

166. Անունները յօդով այսպէս կը հոլովուին .

ԵԶԱԿԻ

ՅՈՒՆԱԿԻ

Ո. Հ.	Կառքը	Մեղուն	Կառքերը	Մեղուները
Ս. Տ.	Կառքին	Մեղոյին	Կառքերուն	Մեղուներուն
Բ.	Կառքէն	Մեղուէն	Կառքերէն	Մեղուներէն
Գ.	Կառքով	Մեղուով	Կառքերով	Մեղուներով

167. Գործիական հոլովը որոշիչ յօդ չ'առներ :

Լ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՓՇՈՑ ԹՈՒՓԸ

Փոքրիկ տղեկ մը , զոր փուշն էր խայթեր ,
 Իր ցաւն արցունքով հօրը կը պատմէր .
 « Ինչո՞ւ գեղեցիկ արտին մէջ մեր տան
 Բուսեր է արդեօք այս թուփն անպիտան :
 — Որպէս զի փորձով սորվիս դուն , տըղաս ,
 Թէ պէտք է չարէն միշտ հեռու կենաս : »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

151. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել որոշիչ յօդերը :

152. Բերանացի պատմել այս հատուածը , յետոյ արձակ գրել զայն , այսինքն այնպէս ինչպէս պիտի պատմէք :

153. Լուծել այս ոտանաւորին մեջի անունները :

154. Անորոշ յօդով հոլովել հետեւեալ բառերը .

Որսորդութիւն , հրացան , վէպ , աղուէս , ճագար :

155. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով .

Փառքը , ապարանք մը , սարդը , ընթերցում մը , վայրենիները , յուզարկաւորութիւն մը , փետուր մը , գերեզմաննոցը , գերիները , մրցումը :

ՕՐՈՒՆԱՅ. — Մարդու մը ճշմարիտ փառքը իր արժանիքն է :

156. Յարմար անորոշ յօդեր դնել հետեւեալ բառերուն քով .

Տիգրան բարեսիրտ տղայ ... է . — Բարիզ մեծ ոստան ... է . —
 Դուք ալ մեծ աշխատող ... էիք : — Ան բարեկամ ... էր ինձի համար : —
 Հոգ ... ալ աւելցաւ մեր վրայ : — Գրող ... ալ կորսնցուցինք : — Լեզու ...
 ալ սորվեցայ :

157. Հոլովել հետեւեալները .

Հոռմայեցւոց իշխանութիւնը — եղբօրս մատները — քրոջս հովանոցը — ամառուան տաքը — հարաւի հովը — տան հիմը — Ռուսիոյ կայսրը — արեւուն նշոյլները :

L. ԴԱՍ. — ՈՐՈՇԵՑ ՅՕԴ (Շարունակութիւն). — ԱՆՈՐՈՇ ՅՕԴ

168. Ն որոշիչ յօդը կը գործածուի բառի մը վրայ, որուն վերջին գիրը ձայնաւոր է, ինչպէս. մեղու, մեղուն. հոգի, հոգին :

169. Ձայնաւորով վերջացող բառերուն ծայրը երբ անձայն յ գտնուի, այդ յն կը ջնջուի, յետոյ ն յօդը կը դրուի, ինչպէս. ծառայ, ծառան. պողոսայ, պողոսան. կասկարայ, կասկարան :

170. Ն յօդը կը գործածուի նաեւ բաղաձայնով վերջացող բառերուն ծայրը, երբ էական բային սահմանական ներկան կամ անկատարը յաջորդէ անոնց. նաեւ ու, աչ, իսկ, անգամ շաղկապներուն առջեւ :

171. Երբեմն ն յօդը կրնայ դրուիլ նաեւ, ոտանաւորի մէջ, բաղաձայնով վերջացող բառերուն վրայ, օրինակի համար երբ իրենցմէ վերջը եկող բառը ձայնաւորով սկսի, ինչպէս. իր ցաւն արցունքով հօրը կը պատմեր, փոխանակ ըսելու, իր ցաւը արցունքով հօրը կը պատմեր :

172. Անորոշ յօդն է մը կամ մըն :

173. Մը կը գործածուի ամէն անունի առջեւ անորոշ իմաստ մը տալու համար անոր, ինչպէս. ծաղիկ մը, քորակ մը: Փոխանակ մը ի մըն կը գործածուի էական բային սահմանական ներկային եւ անկատարին բոլոր դէմքերուն եւ աչ շաղկապին առջեւ, ինչպէս. մարդ մըն աչ, մարդ մըն եւմ, մարդ մըն ես, մարդ մըն ե, մարդ մըն եի, եւայլն :

174. Ոտանաւորի մէջ մըին ըը կրնայ ջնջուիլ, երբ իրմէ ետքի բառը ձայնաւորով սկսի, ինչպէս. մարդ մ'աչ, կին մ'որ, եւայլն :

175. Յօդին լուծումը. — Յօդը լուծելու համար պէտք է ըսել թէ որոշիչ է կամ անորոշ :

ԼԱ. ԸՆԹԵՑՈՒԱԾ. — ՍՈՒՆԱԿԸ

Անտառներու նուագախումբին վարպետն է սոխակը :
 Անոր ձայնը լսելով՝ կը յիշենք ամառուան ջքնաղ գլխերները , զուարթ երկինք մը , խաղաղաւէտ ժամեր եւ լռին բնութիւն մը ուշադիր՝ անոր հմայիչ դայլայլիկին :
 Եռանդուն արտոյտը , նրբին դեղձանիկը , հոգեզմայլիկ խայտիարը , գորովոտ շիկահաւը , կրակոտ եկքանիկը , զուարթ վշահաւը , գեղգեղուն կեռնեխը , ճուռողուն սարեակը այն ատեն միայն կ'երգեն , երբ լռէ իրենց վարպետը : Ասոնց ամէնուն ասուլիսը անուշ է սոխակին ջափ , եւ ոմանց հնչիւնը ա՛լ աւելի վճիտ ու սրտառուչ է . բայց սոխակը կը նսեմացնէ ամէնքը իր տաղանդին զանազան թրթռումներովը , եւ իր գեղգեղանքին հիասքանչ պէսպիսութեամբը :

Հ Ր Ս . Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

158. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ածականները :

159. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով .

Անտառ, նուագախումբ, սոխակ, գիշեր, բնութիւն, դայլայլիկ, երազ, ասուլիս, հնչիւն, տաղանդ, գեղգեղանք, պէսպիսութիւն :

160. Մէյ մէկ ածական յարմարցնել հետեւեալ բառերուն .

Խնձորը, փունջը, ջուրը, նաւագը, սիրտը, աշակերտը, գործաւորը, աղանին, վաճառականը, ձին, պատմութիւնը, ժայռը :

• ՕՐԻՆԱԿ. — Կարմիր խնձորը :

161. Մէյ մէկ գոյական գտնել հետեւեալ ածականներուն յարմար .

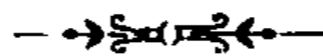
Ջքնաղ, տրտում, ամայի, ծաւի, Թաւ, ցանցառ, գողգողուն, սէգ, կայտառ, խոնջ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Թաւ ոստեր :

162. Հոլովել հետեւեալ անունները մէյ մէկ ածական դնելով անոնց առջեւ .

Հաւ, հորաքոյր, առտու, հոգի, խարակ :

Ա Մ Ա Կ Ա Ն

ԼԱ. ԴԱՍ. — ԱԾԱԿԱՆԻՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

176. Ածական. — Ածականը բառ մըն է, որ անունի մը քով կը դրուի անոր մէկ հանգամանքը ցոյց տալու կամ զայն որոշելու համար :

177. Ածականը ընդհանրապէս անունէն առաջ կը դրուի, թէեւ ետքն ալ կրնայ դրուիլ երբեմն :

178. Ածականները ոչ թիւ ունին եւ ոչ հոշով, անուններու հետ կը գործածուին եւ յօդ չեն առներ, ինչպէս՝ գիտուն վարդիկ :

179. Ածականները երբ առանձին գործածուին, այն ատեն անունի տեղ կ'անցնին, եւ անոր պէս թէ՛ յոքնակի կ'ըլլան, թէ՛ կը հարկուին եւ թէ՛ յօդ կ'առնեն, ինչպէս. գիտունը, գիտուններ, գիտուններէն :

180. Ածականները և յօդը կ'առնեն նաեւ երբ յատուկ անունէ մը առաջ դրուելով իբր տխտղոս կը գործածուին, ինչպէս. մեծն Աղեփսանդր :

181. Երբ յատուկ անուն մը իբր ածական գործածուի կամ անկէ ածական մը շինուի, գլխադրով չի գրուիր, ինչպէս. ամերիկեան սովորոյթ, Ֆրանսացի կին մը :

182. Հինգ տեսակ ածական կայ. Որակական, Ցուցական, Ստացական, Թուական, Անորոշ :

ԼԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՍԿԻՆՈՒԸ

Սկիւռը՝ մաքրասէր, արագընթաց, եռանդոտ, շատ կայտառ, շատ արթուն ու ճարտարագէտ անասնիկ մըն է: Հրացայտ աչքեր ունի, նուրբ դիմագծութիւն մը, ջղուտ մարմին մը, դիւրաթեք անդամներ: Իր աղուորիկ դէմքը աւելի սիրուն ու գեղազարդ կ'երեւայ փետրափունջի ձեւով գեղեցիկ ագիլին ներքեւ, զոր կռնակի կողմէն մինչեւ գլխուն վերեւ կը բարձրացնէ, ու անոր հովանիին տակ կը պատսպարէ իր դէմքը արեւէն, անձրեւէն ու հովին հարուածներէն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

163. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բարդ ածականները:

164. Կրկնել քերականացի այս հատուածը, լետոյ գրել գայն:

165. Ի՞նչ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Ջեփիւռ, քամի, հիւսիսակ, սիւզ — պատ, որմ, պատուար պատնէշ, պարիսպ — սենեակ, խուց, դահլիճ, սրահ — կանթեղ, լամպար, ջահ, լապտեր — կօշիկ, մուծակ, հողաձափ, տրեխ — գլխարկ, բեղոյր, խոյր, գղակ — նախաճաշ, ճաշ, նախընթրիք, ընթրիք:

ՕՐԻՆԱԿ. — { Ջեփիւռ կը կօշուի արեւմտեան անուշ հովիկը:
 { Քամին ձմեռուան ցուրտ հովն է:

166. Բաղդասական ընել հետեւեալ ածականները.

Թանձր, տխմար, ծեր, գեղեցիկ, նոր, յիմար, փափուկ, սիրելի, գառն, զուարթ, բաղքր, հզօր, տկար, սքանչելի, լաւ, յոռի, ներքին, խոր, վեհ, սպիտակ, երկար, ազնիւ, երջանիկ, օտար, պարզ, սաստիկ, թեթեւ:

167. Գերադրական ընել հետեւեալ ածականները.

Յուսահատ, գէր, խոշոր, վտխտ, գեղջուկ, տժգոյն, վճիտ, գաղտնի, կծու, զզուելի, կտտարեալ, կակուղ, սիրուն, հանգիստ, խաղաղ, յուզեալ, խօլ, անապակ, վերջնական, զօրեղ, գոռոզ, վայելուչ, զգայուն, չնչին, արժանաւոր:

183. Որակական ածական. — Որակական ածականը անունի մը ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ, եւ ի՞նչպէս հարցման կը պատասխանէ :

184. Որակական ածականը երեք աստիճան ունի. Դրական, Բաղդասական, Գերադրական :

185. Դրական աստիճանը՝ առանց բաղդատութեան, առարկային ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ, ինչպէս. մեծ մարդ, խոնարհ արարած :

186. Բաղդասական աստիճանը՝ երկու առարկաներ իրարու հետ համեմատելով, ցոյց կու տայ մէկուն առաւելութիւնը կամ նուազութիւնը :

187. Բաղդասականը կը շինուի աւելի մակրայով կամ գոյն մասնիկով, ինչպէս. աւելի մեծ կամ մեծագոյն, աւելի խոնարհ կամ խոնարհագոյն :

188. Գերադրական աստիճանը ցոյց կու տայ թէ առարկայ մը բոլոր իր նմաններէն գերազանց կամ սուրբին է :

189. Գերադրականը կը շինուի ամէն կամ ամէնէն բառով, ինչպէս. ամէնամեծ կամ ամէնէն մեծ, ամէնախոնարհ կամ ամէնէն խոնարհ :

190. Բարդ ածականներ. — Բարդ ածականները կը կազմուին .

1. Ածական գոյականի հետ եւ ունեցողի գաղափար կու տան, ինչպէս. չարսիրս, քերահաւաս, քաղաքաւայն :

2. Ածական բայարմատի հետ, ինչպէս. արագաշարժ, ծանրախօս, մարդասեւց :

3. Գոյական գոյականի հետ, ինչպէս. վարդագեղ, սառնադիմ, շուսաթոյր :

4. Մակրայ բայարմատի հետ, ինչպէս. մշտաինս, յարասեւ, հեռասեւ :

191. Գոյականներու բարդութեան կանոնները կը գործադրուին նաեւ ածականներու բարդութեան մէջ :

ԼԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՍՏԱԽՕՍԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Փոքրիկ հովիւ մըն էր Միհրան,
 Որ ամէն օր դաշտին վըրան
 Արածելու կ'երթար առտուն,
 Հօտն իր գիւղին ոչխարներուն :
 Օր մը նեղուած հոն միս մինակ,
 Ըսաւ . « Աղուոր խաղ մը խաղանք : »
 Եւ սկսաւ պռուալ ուժով,
 « Գայլ կայ, գայլ կայ, հասէ՛ք շուտով : »
 Գիւղացիներ եկան հասան,
 Ոչ գայլ գըտան, ոչ ալ գազան :
 Քահ քահ խընդաց անկիրթ տըղան
 Ըսաւ անոնց . « Կատակ էր ան : »
 Գայլեր եկան օր մը իրաւ,
 Մարդ իր ձայնին մտիկ չըրաւ .
 Մէկը չեղաւ անոր պաշտպան .
 Կտոր կտոր եղաւ Միհրան :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 168. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ածականները:
- 169. Պատմել այս հատուածը բերանացի, յետոյ արձակ գրել գայն-
- 170. Լուծել այս հատուածին անունները և յօդերը:
- 171. Ային, կան, շոք յետադաս մասնիկներով ածական ընել հետեւե-
 եալ բառերը.
 Օդ, լոյս, արուեստ, դաշտ, փառք, թեւ, գիր:
- 172. Աւեօ, եղ, ոս մասնիկներով ածական ընել հետեւեալ բառերը.
 Խոտ, բոց, դայար, բոր, խանդ, մետաքս, մարմին, սիրտ:
- 173. Իչ, ող մասնիկներով ածական ընել հետեւեալ բառերը.
 Սփոփանք, երգ, խնայել, աշխատանք, զրկում, կրթութիւն:
- 174. Իկ, ուկ մասնիկներով նուագական ընել հետեւեալ ածականները.
 Խեղճ, սեւ, փոքր, փափուկ, խաժ, ցած, խենդ, սիրուն:
- 175. Եղեմ, ե մասնիկներով ածական ընել հետեւեալ անունները.
 Ոսկի, մազ, կտաւ, հաւ, միս, բիւրեղ, ջուր, անագ, պղինձ, պող-
 պատ, կաթ, թուղթ, գոհար, գաճ, մարմար, երկնոս:

176. Նախադաս մասնիկներով հետեւեալ ածականներուն իմաստը հակառակ դարձնել.

Երախտագէտ, մաքուր, կարող, ուշիմ, օգտակար, փորձ, տպեալ, տեղեակ, վշտահար, խռովեալ, վճարեալ, վտահ, զոհ, պատեհ, կամակ, հաճոյ, ձեւաւոր, հասուն:

ԼԳ. ԳԱՍ. — ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ

192. Ածանցեալ ածականներ. — Ածանցեալ ածականները կը կազմուին նախադաս եւ յեւսադաս մասնիկներ աւելցնելով քայարմասներու, գոյականներու, ածականներու, դերանուններու եւ մակբայներու վրայ, ինչպէս. շարժուն, մարդկային, կեղծաւոր, եսական, հեռաւոր:

193. Նախադաս մասնիկներ. — Գլխաւոր նախադաս մասնիկներն են. աւն, ապ, չ, s, դժ, sժ որոնք կը կոչուին նաեւ քաջասական մասնիկներ ու գրեթէ միշտ ածականներ կը կազմեն, հակառակ նշանակութիւն տալով բառերուն, ինչպէս. աւն-միտ, ապ-օրէն, չ-տես, s-գիտ, դժ-բարի, sժ-գոյն:

194. Յետադաս մասնիկներ. — Ածականներ կազմող յեւսադաս մասնիկներէն գլխաւորները հետեւեալներն են.

195. Ային, եան, կան, ենի, շոր, ցի որ ծագումի եւ վերաբերութեան գաղափար կու տան ընդհանրապէս, ինչպէս. մարդկային, արեւմտեան, գաւառական, մայրենի, մտաւոր, կանաչի:

196. Անի, առտ, եղ, կոտ, ուտ, սո՛ ունեցողի գաղափար, ինչպէս. շեղուանի, հոտաւէտ, հաւեղ, վախկոտ, ճղմուտ, նախանձոտ:

197. Ան, իչ, ող, որո՛ գործողի գաղափար, ինչպէս. խաժան, ամոքիչ, շացող, յացորդ:

198. Կակ, իկ, ուկ՝ նուազական են, ինչպէս. մեծկակ, փոքրիկ, աղէկուկ:

199. Գոյն՝ բաղդատական, ինչպէս՝ բարձրագոյն:

200. Եղէն, է՛ նիւթ կամ տեսակ ցոյց կու տան, ինչպէս. բրդեղէն, մետաքսեղէն, ոսկիէ, արծաթէ:

ԼԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԱՐՈՒՍՏՆԵՐԸ ԵՒ ԱՂՔԱՏՆԵՐԸ

Ելնայումնի մը աստիճանները, որ մը, սկսան իրարու հետ վիճարանիլ: Վերինները գոռոզութեամբ կ'ըսէին վարիններուն. «Ինքզինքնիդ մեզի հետ մի' բաղդատէք, դուք մեզի հաւասար չէք: Տեսէ՛ք, մենք ի՛նչ մաքուր ենք, մինչդեռ դուք սա ցելսին ու փոշիին մէջ թաթխուած ու աղտոտած էք: Բնութիւնը զմեզ վեր բտեղծած է ձեզմէ:» Իմաստուն մարդ մը, որ անկէ կ'անցնէր, այդ խօսքերը լսեց, ժպտեցաւ, ու ելնասանը հակառակ կողմը դարձուց, այնպէս որ, վերի ցպիկները վար իջան, եւ վարինները վեր ելան: Այս առակը մեր կեանքին պատմութիւնն է: Անականկալ դէպք մը կը բաւէ շատ անգամ մարդոց դիրքը տակնուվրայ ընելու: Այն ատեն հարուստները կ'աղքատնան, եւ աղքատները հարուստներուն տեղը կ'անցնին:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

177. Պատմել այս հատուածը բերանացի, յետոյ գրել զայն ընդարձակելով:

178. Անորոշ յօդ դնել հետեւեալ ցուցակիսն ածականներուն տեղ.
Այս մուրճը, սա գգրոցը, սա խարտոցը, այդ սուլը, սա բերիչը, սն տապարը, այն սլարը:

179. Մէյ մէկ ցուցակիսն ածականով հոլովել հետեւեալ անուններուն եզակին և յօքնակին.
Լուսոյ, տոնէտ, ծայք, ծփոց, ծորակ, ցաւ, փոս, կոնք, թորակ:

180. Հոլովել ցուցակիսն ածականներով հետեւեալ անունները.
Սուզում, բնութիւն, խոիւ, կնրստնայր, տալ, կաւ, լպուտ:

181. Մէյ մէկ յարմար որակական ածական դնել հետեւեալ անուններուն վրայ.
Այս ... տեղը, այդ ... կանթը, այն ... պղին, սա ... ճրայները, սա ... դէմքը, ադ ... խաղողները, այդ ... ծիրանները:

182. Ցուցակիսն ածականով հոլովել հետեւեալ անունները.
Տարի, գիշեր, ժամանակ, առտու:

ԼԴ. ԴԱՍ. — ՑՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

201. Ցուցական ածականներ. — Ցուցական ածականները ցոյց կու տան այն անունները որոնց վրայ կը խօսուի :

202. Ցուցական ածականներն են . այս , աս , աա , այդ , աս , այն , ան :

Այս կը գործածուի մեզի ամէնէն մօտ եղող առարկայի մը համար . այդ՝ քիչ մը հեռու եղողին , այն՝ ամէնէն հեռու եղողին համար :

203. Ցուցական ածականէն ետքը եկող անունը և կամ ը յօդը կ'առնէ . ինչպէս . այս գիրքը , այդ հոփանցը , այն պաշտօնեան :

204. Ցուցական ածական ունեցող անունները յօդ չեն տաներ .

1. Երբ ժամանակ ցոյց կու տան , ինչպէս . այս շաբթու , այն օրուրեկ : (Բացառիկ են երբ հօլովուին ընդհանուր կանոնին համաձայն , ինչպէս . այս օրեկ , այն ասեկիկ) :

2. Երբ գործիական հօլով են , ինչպէս . այս գրիչով գրեցի , այդ գլխարկով գացիր :

3. Երբ սեռական կամ տրական հօլով են , եւ ի , ու , երու , ոյ շեն վերջանար , ինչպէս . այս ուսման համար , այն ուրախութեան ասեկ , այդ կնոջ ձայնը , այս մարդոց հետ : Բայց պէտք է գրել այս ցուցակին մեջ , այդ գիրքերուն համար , եւ ո՛չ այս ցուցակի մեջ , այդ գիրքերու համար :

ԼԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՇՈՒՇԱՆԸ

Այս չքնաղ ծաղիկը այն տեղը ունի տունկերուն մէջ, ինչ որ ունի կարապը թռչուններուն մէջ. խորհրդանշան անմեղութեան եւ ազնուութեան՝ իր ծփին սպիտակութեանը մէջ հեշտալի երանգներու անվերջ զանազանութիւն մը կը ներկայացնէ: Իր վայելուչ կեցուածքը, փայլուն ու գեղեցիկ բաժակը մեր գաւաթներուն ու ամաններոջն նախատիպարը եղած է: Իր աստեղածեւ պսակին շրջագիծերը ողողուած են ոսկի փոշիով մը, որ օդին մէջ ծաւալելով կը բուրումնաւետէ զայն, եւ իր ճապուկ ծղօտը զեփուռէն օրօրուելով, թիթեռնիկներէն փայփայուելով, կը տիրապետէ մեր պարտէզներուն մէջ միւս բոլոր ծաղիկներուն վրայ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

183. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ստացական ածականները, խաջանիշ դնել ցուցական ածականներուն տակ:

184. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Ծաղիկ, տունկ, կարապ, խորհրդանշան, անմեղութիւն, ազնուութիւն, երանգ, զանազանութիւն, կեցուածք, բաժակ, նախատիպար, շրջագիծ, փոշի, ծղօտ, Թիթեռնիկ:

185. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով՝ ստացական ածականներ կցելով անոնց.

Գաւաթ, աման, պնակ, տատրակ, աղաւնի, անձեղ:

186. Ստացական ածականով հոլովել հետեւեալ բառերը.

Եզ, գինի, հովիւ, զաւակ, մատուռ, ջահ, զլուի, ժամ:

205. Ստացական ածականներ. — Ստացական ածականները բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնեն, եւ հետեւեալներն են .

ԵԶԱԿԻ		ՅՈՔՆԱԿԻ	
Իմ	կամ	Իմին	Մեր կամ Մերին
Քու	»	Քուկին	Ձեր » Ձերին
Իր	»	Իրեն	Իրենց

206. Իմ, քու, իր ստացական ածականներուն կցուած անունները միշտ ս, դ, ն կամ ռ գիրերը կ'առնեն, որոնք դիմորոշ յօդ կ'ըսուին, ինչպէս. իմ տունս, քու պարտեզդ, իր մասնին, մեր, ձեր, իրենց շապիկները .

207. Իմ, քու, իր ստացական ածականներուն տեղ շատ անգամ ս, դ, ն կամ ռ դիմորոշ յօդերը մինակ կը գործածուին, ինչպէս. հոգիս, պարտեզդ, մասնին :

208. Մեր, ձեր, իրենց ստացական ածականներն ալ կրնան զանց առնուիլ հետեւեալ օրէնքներով .

209. Եթէ անունը բազմավանկ է, եզակիի մէջ նիս, նիդ, նին կ'առնէ, եւ յոքնակիի մէջ երնիս, երնիդ, երնին .

210. Եթէ անունը միավանկ է, թէ՛ եզակիի եւ թէ՛ յոքնակիի մէջ երնիս, երնիդ, երնին կ'առնէ . Բացառիկ է միայն գործիականը, ինչպէս կ'երեւայ հետեւեալ հոլովմանց մէջ .

	Բազմավանկ		Միավանկ	
	ԵԶ.	ՅՈՔ.	ԵԶ. ԵՒ	ՅՈՔ.
Ո. Հ.	Պարտեզնիս	Պարտեզներնիս	Տուներնիս	
Ս. Տ.	Պարտեզնուս	Պարտեզներնուս	Տուներնուս	
Բ.	Պարտեզնէս	Պարտեզներնէս	Տուներնէս	
Գ.	Պարտեզովնիս	Պարտեզներովնիս	(եզ.) Տունովնիս (յոք.) Տուներովնիս	

211. Այս ձեւերը ի հարկին միայն գործածելու է նախընտրելով, մանաւանդ հոլովմանց մէջ, մեր, ձեր, իրենց դերանուններուն գործածութիւնը .

ԼԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿՆԵՂԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ՏԱՐԻՔԸ

Եզը՝ որ այնքան խոշոր ու մեծղի է, քսանէն երեսուն տարեկան շատ ծերացած կը համարուի: Մեր դաշար երիտասարդութիւնը խոր ծերութիւն է անոր համար: Ձին, ինչպէս իր համեստ ընկերը՝ էջը, երեսունըհինգ տարեկանէն աւելի չ'ապրիր: Միւս ընտանի կենդանիները աւելի պակաս կ'ապրին. խոզը քսան տարեկանին զաւամեալ է. կատուն տասնըհինգէն ետքը ա՛լ մուկ չի լռներ. այծը, ոչխարը տասնէն տասնըհինգ տարեկան լմնցած են: Ճագարը ութնէն տասը տարեկան կ'ապրի: Իսկ մարդը, եթէ կանոնաւոր կեանք մը վարէ, մինչեւ ութսուն, իննըսուն տարի կրնայ ապրիլ ընդհանրապէս:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

187. Որինակել այս հատուածը, և ոչանակել քուսկան ածականները:
188. Գտնել ջասը անասունի անուն, և մէյ մէկ քացարձակ քուսկան ածական դնել անոնց առջեւ:
189. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ թուանշանով գրուած թուականները գիրերով գրել:

Գրիգոր Լուսաւորիչ ծնած է Քրիստոսի 247 թուականին: Սահակ Պարթեւ մեռած է 439ին 86 տարեկան: Քաղկեդոնի ժողովը գումարուած է Քրիստոսէ 451 տարի ետքը: Գրիգոր Նարեկացի մեռած է 951ին, եւ Մխիթար Դօշ 1213ին: Մխիթար Արքան 1676ին ծնաւ Սեբաստիոյ մէջ: Յակոբ Նալեան Պատրիարքը 1764ին մեռաւ Կոստանդնուպոլիս: Մասիս քրտրին առաջին Թիւր հրատարակեց Կարապետ Իւթիւճեան 1852 Փետրրվար 2ին: Պետրոս Դուրեան բանաստեղծը ծնած է Իւսկիւտար 1851 Մայիս 20ին, եւ մեռած է 1872 Յունվար 21ին: Պետրոս Ադամեան, հռչակաւոր դերասանը, մեռած է 1891 Յունիս 2ին:

ԼԶ. ԴԱՍ. — ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

212. Թուական ածականներ. — Թուական ածական կ'ըսուին այն բառերը, որոնք անունի մը քանի հասեալ քանիքը ըլլալը ցոյց կու տան, ինչպէս. մեկ, երկու, հինգերորդ, վեցերորդ :

213. Բացարձակ կ'ըսուին այն թուական ածականները, որոնք անունի մը քանի հաս ըլլալը ցոյց կու տան, ինչպէս. մեկ, երկու :

214. Դասական կ'ըսուին անոնք որ անունի մը քանիքը ըլլալը ցոյց կու տան, ինչպէս. հինգերորդ, վեցերորդ :

215. Բաշխական կ'ըսուին անոնք, որ ամէն մէկուն քանիքը հաս բաշխուած ըլլալը կը յայտնեն, ինչպէս. հինգական, վեցական :

216. Բացարձակ թուական ածականներն են. մէկ, երկու, երեք, չորս, հինգ, վեց, եօթը, ութը կամ ութ, ինը, տասը, տասնմէկ, տասերկու, տասերեք, տասնըչորս, տասնհինգ, տասնվեց, տասնրեօթը, տասնութը, տասնինը, քսան, երեսուն, քառասուն, յիսուն, վաթսուն, եօթանասուն, ութսուն, իննըսուն, հարիւր, հազար, միլիոն :

217. Թէ՛ բացարձակ եւ թէ՛ դասական թուական ածականները երբ առանձին գործածուին, գոյական են, յօդ կ'առնեն, յոքնակի ունին, եւ գոյականի հոլովման ընդհանուր օրէնքին կը հետեւին, ինչպէս.

- Ո. Հ. Հարիւր Հարիւրներ Առաջին Առաջիններ
- Ս. Տ. Հարիւրի Հարիւրներու Առաջինի Առաջիններու
- Բ. Հարիւրէ Հարիւրներէ Առաջինէ Առաջիններէ
- Գ. Հարիւրով Հարիւրներով Առաջինով Առաջիններով

218. Մեկ, երբ գոյական է, սեռականը կ'ըլլայ մեկու :

219. Երկու, երբ գոյական է, կ'ըլլայ երկուք, եւ կը հոլովուի այսպէս. երկուք, երկուքի, երկուքէ, երկուքով :

220. Թուական ածականներէն ետքը գոյականը ընդհանրապէս եզակի կը մնայ. երկու մարդ, տասը գիրք :

ԼԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՈՍԿԵԴԱՐԸ

Հայ գրարար լեզուի ամենէն ծաղկած ժամանակն է Ե. դարը, զոր Ոսկեդար կ'անուանէ պատմութիւնը: Այդ դարուն մէջ է որ գտնուեցան հայ գիրերը Սահակայ եւ Մեսրոպայ ձեռքով, եւ շատ մը հեղինակութիւններ ու թարգմանութիւններ լոյս տեսան, որոնց գլխաւորն է Աստուածաշունչը: Յաջորդ դարերուն մէջ աւելի փայլուն գրողներ ունեցած ենք արդարեւ, բայց ոչ ոք կրցած է հաւասարիլ այն լեզուին, զոր գրեցին առաջին թարգմանիչներէն Եզնիկ Կողբացի եւ Երկրորդ թարգմանիչներէն Եղիշէ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 190. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել դասական թուական ածականները:
- 191. Բերանացի պատմել այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
- 192. Հետեւեալ խօսքերուն մէջ գրով գրուած թիւերը հայ այբուքենով նշանակել:

Թարգմանիչներուն առաջին աշակերտներէն է Կորիւն. երկրորդ աշակերտներէն են Դաւիթ Անյալթ, Գիւտ Կաթողիկոս, Յովհան Մանդակունի, Ղազար Փարպեցի, եւ այլն: Տասնըեօթերորդ դարուն մէջ ծաղկեցաւ Ֆրանսայի դասական գրականութիւնը: Քսաներորդ դարը կը սկսի հազար ինը հարիւր մէկին:

- 193. Մէյ մէկ բաշխական թուական ածական դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ:

Ամէն մէկ կարգին մէջ ... աշակերտ կայ, ... հոգի միատեղ կը բալէին, ... հատ տեսրակ բաժնեցի իրենց:

- 194. Հայ տառերով նշանակել հետեւեալ թիւերը.
47, 98, 61, 104, 1002, 516, 87, 16, 52, 93, 39, 414, 828, 3631, 69, 70, 1348:

ԼԷ. ԴԱՍ. — ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ (Շարունակութիւն)

221. Դասական թուական ածականները կը կազմուին բացարձակներուն վրայ երրորդ մասնիկը աւելցնելով, ինչպէս. հիևց, հիևցերորդ. ութ, ութերորդ: Բացառիկ են առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ:

222. Բաշխական թուականները կը կազմուին բացարձակներուն վրայ ական աւելցնելով, ինչպէս. հիևգական, քսանական: Բացառիկ է մեյ մեկ: Կ'ըսուի նաեւ երկ երկու, երեք երեք, չորս չորս, հիևց հիևց, վեց վեց, փոխանակ ըսելու երկուքական, երեքական, եւայլն՝ մինչեւ վեց թիւը:

223. Եօթը, ինը, տասը բառերուն ը գիրը երրորդ եւ ական մասնիկներուն առջեւ կը փոխուի ն ի, ինչպէս. եօթներորդ, եօթնական: Ութը կամ ութ՝ կ'ըլլայ ութերորդ, ութնական:

224. Երեսուն, քսանասուն, յիսուն, վաթսուն, եօթանասուն, ութսուն եւ իննըսուն բառերը, հակառակ կորուսման օրէնքին, իրենց վերջի ունը անփոփոխ կը պահեն երբ ածանցուին երրորդ եւ ական մասնիկներով, ինչպէս. երեսուներորդ, քսանասունական:

225. Դասական թուականները կրնան նշանակուիլ նաեւ հայ այբուրենով, ինչպէս.

Ա. առաջին, Բ. երկրորդ, Գ. երրորդ, Դ. չորրորդ, Ե. հինգերորդ, Զ. վեցերորդ, Է. եօթներորդ, Ը. ութերորդ, Թ. իններորդ, Ժ. տասներորդ, ԺԱ. տասնըմէկերորդ, ԺԲ. տասերկուերորդ, եւայլն: Ի. քսաներորդ, ԻԱ. քսանըմէկերորդ, եւլն: Լ. երեսուներորդ, Խ. քսանասուներորդ, Մ. յիսուներորդ, Վ. վաթսուներորդ, Զ. եօթանասուներորդ, Զ. ութսուներորդ, Ը. իննըսուներորդ, Ծ. հարիւրերորդ, Մ. երկուհարիւրերորդ, եւլն: Ռ. հազարերորդ, Ս. երկու հազարերորդ, Վ. երեքհազարերորդ, եւայլն:

ԼԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՂՔԱՏՆԵՐԸ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ

Պատք չէ արհամարհանքով նայիլ աղքատներուն, եւ ոչ ալ քանիլ հիւանդներէն: Աղքատութիւնը եւ հիւանդութիւնը այնպիսի վիճակներ են, որ կրնան օր մը մեզի ալ պատահիլ: Ուստի պէտք է ընտելանանք անոնց ինչպէս մեր գործերուն եւ նիւթական ու բարոյական պարտքերուն: Երբ այս դժբաղդութիւնները սովորական բան մը նկատելու վարժուինք, եւ բարեսրտութեամբ վարուինք զանոնք կրողներուն հետ, մեր տառապանքը պակաս կ'ըլլայ այն պարագային որ մենք ալ ենթարկուինք անոնց: Դժբաղդները սիրելու զգացումը սովորէն գերազանց զգացումն է մարդուս:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

195. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել անորոշ ածականները:

196. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Արհամարհանք, սղքատութիւն, հիւանդ, վիճակ, պարտք, դժբաղդութիւն, բարեսրտութիւն, տառապանք, պարագայ, զգացում:

197. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ անորոշ ածականներով.

Միւս, բոլոր, որ եւ է, այդչափ, քանի, իւրաքանչիւր, որչափ, միեւնոյն, այսպէս, այսինչ, ինչ, հր, քանի մը:

ՕՐՈՒՆՎՈՒ. — Ես միւս տանը աւելի հաւնեցայ, քան Թէ ասոր:

198. Որոշել հետեւեալ խօսքերուն մէջ զանուած ածականներն ու անուանները.

Մնափառ մարդիկ իրենց կորուստին կը դիմեն: Ամէն արժանիք համեստ է: Ամէն բանի մէջ վախճանն է գովելի: Տխմար մարդիկ հպարտ կ'ըլլան: Առաջին մրցանակի արժանացողները յաշատասէրներն են: Երկու անգամ երկուք չորս կ'ընէ: Արտաքին երեւոյթները ճրջափ կը խաբեն զմեզ: Իմ զգեստներս պարզ են: Այս խօսքերէն ապուշները կը խաբուին: Ազնիւ սիրտերը սուտ չունին:

199. Որոշել հետեւեալ ածականներուն տեսակները.

Չորրորդ դուռը, ցուրտ սենեակը, երկու այլաւնի, ամէն անգամ, ձեր զլխարկը, այդ գիրքերը, այն պարտէզը, մէյ մէկ ձմերուկ, հինգական ընկոյզ, երկերկու դահեկան, ինչպէս հաւ, քանի հաւկիթ, Թարմ կարագ, առատ սնունդ, եօժներորդ աստիճան:

ԼԸ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆ

226. Անորոշ ածականներ. — Անորոշ ածականները տարտամ եւ անորոշ իմաստ մը կու տան գոյականին, ինչպէս. ուրիժ մարդ մը :

227. Անորոշ ածականները հետեւեալներն են .

Ամեն, բոլոր .

Քանի մը, մեկ քանի, ինչ ինչ .

Ամեն մեկ, իւրաքանչիւր, անձնիւր .

Նոյն, միեւնոյն .

Ուրիշ, միւս .

Ոչ մեկ .

Որեւէ .

Այս ինչ, այն ինչ .

Այսպէս, այսպիսի, ասանկ .

Այնպէս, այնպիսի, անանկ .

Այսքան, այսչափ .

Այդքան, այդչափ .

Այնքան, այնչափ .

Որքան, որչափ .

Ո՛ր, ի՛նչ, քանի՛, ինչպե՛ս, քանի՛ քանի՛ :

228. Ասոնցմէ ամէնքն ալ հարցական ձեւով ալ կրնան գործածուիլ, բայց մասնաւորապէս հետեւեալները հարցական կը կոչուին. ո՞րչափ, ո՞րքան, ո՞ւր, ի՞նչ, քանի՞, ի՞նչպէս :

ԼԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՑԻՇԱՑԱԿՆԵՐ

Իմ առաջին օրորոցս եղած է փոքրիկ անմշակ պարտէզ մը, քարերով շրջապատուած, այն անջրդի եւ անշուք բլուրներէն մէկուն վրայ, որոնք հորիզոնին ծայրը կ'ընդնչմարուին: Ընդարձակ չէր այդ պարտէզը, եւ դարաւոր կաղնիներու մեծաշուք հովանիներ չունէր, ոչ ալ ցայտուն ջուրեր, չնաչխարհիկ ծաղիկներ, կանխահաս պտուղներ, պերճաշուք տունկեր: Մէկ քանի անձուկ ուղիներ կային միայն հոն, վայրի շահոքրամներով, մանիշակներով ու գարնածաղիկներով ափնածիր: Հիմակ, աւելի լայն եւ շքեղ պարտէզներու մէջ կը բնակիմ, բայց այն միւսն է որ կը սիրեմ եւ զայն կը փնտռեմ, ու երբ ազատ ժամ մը, առանձին վայրկեան մը գտնեմ, կ'ուզեմ երթալ հոն անցընել:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

200. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել անոււնները, և նշանակել սծակամները:

201. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Օրորոց, պարտէզ, քար, բլուր, հորիզոն, կաղնի, հովանի, ջուր, ուղի, շահոքրամ, մանիշակ, գարնածաղիկ:

202. Լուծել հետեւեալ բառերը.

Այս շքեղ ծաղիկները.— Իմ նոր գրիչս.— Երկու բարի դրացիներ.— Հինգերորդ կարգը.— Բոլոր ոչխարները.— Իրենց պատիժը:

203. Հետեւեալ ածականներուն տեղ՝ յատկացուցիչներ դնել գոյականներուն քով.

Որդիական յարգանք, մայրական սէր, ճղայական խաղ, ցաւագին աղաղակ, քարնային ծաղիկ, գիշերային պտոյտ, զատկական տօն, ռաւկական խօսքեր, դժոխային ոճիր, երկնային կապոյտ, հրեշտակային գեղեցկութիւն, մարդկային սիրտ, աշխարհային բարիք, երկնաւոր արքայութիւն:

ՑՐԻՆԱԿ. — Գարնան ծաղիկ:

204. Լուծել հետեւեալները.

Ծառի ճիւղեր, խանութպանի խօսքեր, շուկայի սովորութիւններ, խենդի շարժուածքներ, տանը վերնայարկը, ձեռքիդ ցպիկը, խաղողին ողկոյզը, կահագործին շաղափը:

ՑՐԻՆԱԿ. — Ծառի ճիւղեր | Հաս. ան. եզ. սեռ. յատկացուցիչ նիւղերուն:
ճիւղեր | Հաս. ան. յոք. ուղ. յատկացեալ ծառին:

205. Հետեւեալ ածականները գոյական ընել.

Ծաղկաւէտ, երկար, գնդաձեւ, անգութ, վախկոտ, խորհրդաւոր, տափակ, բմայեկ, քաջ, ապուշ, զուարեալի, ծանր, դառն, ուշադիր, խիտ, դալկահար:

ԼԹ. ԴԱՍ. — ԱԾԱԿԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

229. Ածականին լուծումը. — Ածականը լուծելու համար, պէտք է ըսել թէ որակակա՛ն է, ցուցակա՛ն է, ստացակա՛ն է, թուակա՛ն է կամ անորոշ, եւ թէ ո՛ր աճումնին կը վերաբերի, ինչպէս.

Այս | Ցուցական ածական խնձորին:
խնձորը | Հաս. ան. եզ. ուղ.:

Խ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԵԿԳԱՆԻԿԸ

Եկքանիկը մեր երկրին ամէնէն սիրուն թռչուններէն մէկն է : Իր կարմրուկ դէմքը, ոսկեփետուր թեւիկները, կոնաձեւ սուր կտուցը, որ միշտ կը շարժի պեղելու եւ կտցելու փափաքով, տարօրինակ կերպով գգուելի բան մը կու տան իր պզտիկ մարմնին : Այնքան աշխոյժ եւ կրակոտ է ան, որ տեղ մը հանդարտ չի կրնար կենալ. ինչ որ գտնէ իր շուրջը, մէկ կողմէն միւսը կը փոխադրէ զայն, եւ զանազան խաղեր ընելու ալ յարմարութիւն ունի : Իր վանդակին առջեւ, եթէ գաւաթ մը ջուր եւ թելով մատնոց մը կախես, ջուր կը քաշէ : Երբեմն մեռել կը ձեւանայ, եւ երբոր հրամայես իրեն, յանկարծ յարութիւն կ'առնէ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

206. Ծրինակել այս հատուածը, և ստորագծել ան, զայն, անկէ, իրեն դերանունները :

207. Բացատրել հետեւեալ բառերուն նշանակութիւնը.

Եկքանիկ, երկիր, Թռչուն, կոնաձեւ, շարժիլ, հանդարտ :

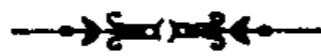
ՅՐԻՆԱԿ. — Եկքանիկը տեսակ մը փոքրիկ Թռչուն է :

208. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ անձնական դերանուններով.

Դուք, ինձի, իրմէ, անով, քեզի, ես, ինք, ան :

ՅՐԻՆԱԿ. — Դուք մեր բարեկամն էք :
Կուզէք դուս տալ ինձի :

Դ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն

Խ. ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆԻՆ ԴԵՐԸ. — ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

230. Դերանուն. — Դերանունը բառ մըն է, որ անունի մը տեղը կը դրուի, ինչպէս. ես, դուն, այս, ինչ, որ, անեկը :

231. Դերանունը կը ծառայէ խօսքի մէջ գոյականը չկրկնելու, ինչպէս .

Անունով

Ծոյլ տղան դասերուն մէջ չի յաջողիր. ծոյլ տղան չի գրադիր դասերով, որովհետեւ դասերը դժուար կու գան ծոյլ տղուն :

Դերանունով

Ծոյլ տղան դասերուն մէջ չի յաջողիր. անիկա չի գրադիր անոնցով, որովհետեւ անոնք դժուար կու գան իրեն :

232. Դերանունը անունին պէս կրնայ ըլլալ ենթակայ եւ սեռի խնդիր, ինչպէս. ես կը խօսիմ, գեղ կը յարգեմ :

233. Դերանունը ունի քիչ, հոշով եւ դեմք :

234. Դեմքը երեք է. առաջին, երկրորդ, երրորդ.

Ա. դէմքը խօսողը ցոյց կու տայ .

Բ. դէմքը զայն, որուն կը խօսուի .

Գ. դէմքը զայն, որուն վրայ կը խօսուի :

235. Դերանունները հինգ տեսակ են. Անձնական, Տուգական, Ստացական, Յարաբերական, Անորոշ, ինչպէս. ես, այս, իմ, որ, քոյորդ :

236. Անձնական դերանուն. — Անձնական դերանունները անձերն ու դէմքերը կը ներկայացնեն, եւ հետեւեալներն են. ես, դուն, ինք, ան կամ անիկա, մեկ, դուք, իրեկ, անոնք :

237. Անձնական են նաեւ գիրար, մեկզմեկ փոխադարձ դերանունները : Ինք դերանունը կրկնակ ձեւ մըն ալ ունի, որ է ինքզինքը :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

Ա. դեմք		Բ. դեմք	
ԵԶ.	ՅՈՒՔ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո. Ես	Մենք	Դուն	Դուք
Հ. Ձիս	Ձմեզ	Ձքեզ	Ձձեզ
Ս. Իմ, Իմին	Մեր, Մերին	Բու, Բուկին	Ձեր, Ձերին
Տ. Ինձ, Ինձի	Մեզ, Մեզի	Քեզ, Քեզի	Ձեզ, Ձեզի
Բ. Ինձմէ, Ինէ	Մեզմէ, Մենէ	Քեզմէ, Քենէ	Ձեզմէ, Ձենէ
Գ. Ինձմով	Մեզմով	Քեզմով	Ձեզմով

Գ. դեմք

ԵԶ.	ՅՈՒՔ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ո. Ինք	Իրենք	Ան, Անիկա	Անոնք
Հ. Ձինք	Ձիրենք	Չայն, Չանիկա	Չանոնք
Ս. Իր, Իրեն	Իրենց	Անոր	Անոնց
Տ. Իրեն	Իրենց	Անոր	Անոնց
Բ. Իրմէ	Իրենցմէ	Անկէ	Անոնցմէ
Գ. Իրմով	Իրենցմով	Անով	Անոնցմով

ՓՈՆԱԴԱՐՑ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ո.	—	—
Հ.	Մէկզմէկ	Իրար, Չիրար
Ս.	Մէկզմէկու	Իրարու
Տ.	Մէկզմէկու	Իրարու
Բ.	Մէկզմէկէ	Իրարմէ
Գ.	Մէկզմէկով	Իրարմով

ԻՃԲ ԴԵՐԱՆՈՒՆԻՆ ԿՐԿՆԱԿ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

Ա. դեմք

	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո.	—	—
Հ.	Ինքզինքս	Ինքզինքնիս
Ս.	Ինքզինքիս	Ինքզինքնուս
Տ.	Ինքզինքիս	Ինքզինքնուս
Բ.	Ինքզինքէս	Ինքզինքնէս
Գ.	Ինքզինքովս	Ինքզինքովսիս

Բ. դեմք

	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո.	—	—
Հ.	Ինքզինքդ	Ինքզինքնիդ
Ս.	Ինքզինքիդ	Ինքզինքնուդ
Տ.	Ինքզինքիդ	Ինքզինքնուդ
Բ.	Ինքզինքէդ	Ինքզինքնէդ
Գ.	Ինքզինքովդ	Ինքզինքովսիդ

Գ. դեմք

	ԵԶ.	ՅՈՔ.
Ո.	—	—
Հ.	Ինքզինքը	Ինքզինքնին
Ս.	Ինքզինքին	Ինքզինքնուն
Տ.	Ինքզինքին	Ինքզինքնուն
Բ.	Ինքզինքէն	Ինքզինքնէն
Գ.	Ինքզինքովը	Ինքզինքովսին

Փոխադարձ դերանունները եւ ինք դերանունին կրկնակ հոլովումը ուղղական չունին, որովհետեւ ենթակայ չեն ըլլար :

ԽԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՁԻԹԵՆԻՆ

Ձիթենին միշտ յարգուած ծառ մըն է : Իմաստութեան եւ խաղաղութեան խորհրդանշանն է ան : Հին Յոյները անով կը պսակէին ոլիմպիական խաղերու մէջ յաղթականները : Պոսիդոն եւ Աթենաս, երկուքն ալ փափաքելով իրենց անունովը կոչել Յունաստանը նոր շինուած ատեն, Արամազդ՝ չաստուածներուն պետը, որոշեց քաղաքին տալ անունը անո՛ր, որ ամէնէն թանկագին նուէրը բերէր : Պոսիդոն երկիրը ճեղքեց եւ ձի մը հանեց գետնէն, որ պատերազմի խորհրդանշանն է : Աթենաս ձիթենի մը հանեց, եւ քաղաքը Աթենք կոչուեցաւ դիցուհին անունովը : Քրիստոնեաներուն համար ալ նուիրական է ան : Նոյի տապանին աղաւնին անով վերադարձաւ ջրհեղեղին ցամքիլը աւետելու համար, եւ անոր ճիւղերով Քրիստոս փառաբանուեցաւ Երուսաղէմի մանուկներէն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

209. Օրինակել խոյս հատուածը, և ստորագծել անձնական դերանունները :
210. Բացատրել հետեւեալ բառերը.
Ձիթենի, իմաստութիւն, պսակել, կոչել, Սանկագին, ճեղքել :
211. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ ցուցական դերանուններով.
Ատոնք, այդ, ան, անոնք, ատոնք, այդ, ասիկա :
212. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ սեպցական դերանուններով.
Մերինը, իրենցը, իմս, ձերինները, քուկդ, իրենը :
213. Օրինակել կրկին վերի հատուածը, և հարկ եղածը անունը դնել անձնական դերանուններուն տեղ :
214. Յոյց՝տալ հետեւեալ դերանուններուն դէմքերը.
Այդ, իրը, իմս, ասիկա, ձերը, ձերինները, ան, սա, քուկդ :

ԽԱ. ԴԱՍ. — ՅՈՒՅԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

238. Յուցական դերանուն. — Յուցական դերանունը կը ծառայէ ցոյց տալու այն անձերը եւ իրերը, որոնց տեղը դրուած է :

239. Յուցական դերանուններն են .

	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Ա. դիւմք	Այս, սա, սաիկա, սա	Ասոնք
Բ. »	Այդ, սո, սոիկա	Ասոնք
Գ. »	Այն, ան, անիկա	Անոնք

240. Յուցական դերանուններուն մէկ մասը ցուցական ածականներ են, որոնք առանց անունի, առանձին կը գործածուին, ինչպէս. սա իմ գիրքս է. սա ի՞նչ է :

241. Այս՝ յիշուած առարկայի մը կամ գաղափարի մը համար կը գործածուի, ինչպէս. պէտք է պզտիկները մեծերուն հնազանդին. այս է իմ կարծիքս : Սա՝ յիշուելիք առարկայի մը համար, ինչպէս. իմ կարծիքս սա է որ պզտիկները պէտք է մեծերուն հնազանդին :

242. Ստացական դերանուն. — Ստացական դերանունները ստացական ածականներուն սեռականներէն կը շինուին անոնց վրայ աւելցնելով *ս*, *դ*, *ն* կամ *ը* դիմորտ յօդերը. բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնեն, եւ առանձին կը գործածուին, ինչպէս .

	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.	ԵԶ.	ՅՈՒՔ.
Դիւմք				
Ա. Ինս, ինինս	Մերը, մերինը	Ինիններս	Մերինները	
Բ. Բուկդ, Բուկդիկդ	Ձերը, ձերինը	Բուկդիններդ	Ձերինները	
Գ. Իրը, իրենը	Իրենցը	Իրենները	Իրենցները	

ՑՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

Այս

	ԵԶ.	ՑՈՒՑ.
Ո. Հ.	Այս, աս, սա, ասիկա	Ասոնք
Ս. Տ.	Ասոր	Ասոնց
Բ.	Ասկէ	Ասոնցմէ
Գ.	Ասով	Ասոնցմով

Այդ

Ո. Հ.	Այդ, ատ, ատիկա	Ատոնք
Ս. Տ.	Ատոր	Ատոնց
Բ.	Ատկէ	Ատոնցմէ
Գ.	Ատով	Ատոնցմով

Այն

Ո. Հ.	Այն, ան, անիկա	Անոնք
Ս. Տ.	Անոր	Անոնց
Բ.	Անկէ	Անոնցմէ
Գ.	Անով	Անոնցմով

ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԼՈՎՈՒՄԸ

Ա. ԴԷՄՔ

	ԵԶ.	ՑՈՒՑ.
Ո. Հ.	Իմ, իմինս	Իմիններս
Ս. Տ.	Իմինիս	Իմիններուս
Բ.	Իմինէս	Իմիններէս
Գ.	Իմինովս	Իմիններովս

ԵԶ.

ՅՈՔ.

Ո. Հ. Մեր , Մերինը
 Ս. Տ. Մերինին
 Բ. Մերինէն
 Գ. Մերինովը

Մերինները
 Մերիններուն
 Մերիններէն
 Մերիններովը

Բ. ԴԵՄՔ

Ո. Հ. Քուկդ , Քուկինդ
 Ս. Տ. Քուկինիդ
 Բ. Քուկինէդ
 Գ. Քուկինովդ

Քուկիններդ
 Քուկիններուդ
 Քուկիններէդ
 Քուկիններովդ

Ո. Հ. Ձերը , Ձերինը
 Ս. Տ. Ձերինին
 Բ. Ձերինէն
 Գ. Ձերինովը

Ձերինները
 Ձերիններուն
 Ձերիններէն
 Ձերիններովը

Գ. ԴԵՄՔ

Ո. Հ. Իրը , Իրենը
 Ս. Տ. Իրենին
 Բ. Իրենէն
 Գ. Իրենովը

Իրենները
 Իրեններուն
 Իրեններէն
 Իրեններովը

Ո. Հ. Իրենցը , Իրենցինը
 Ս. Տ. Իրենցինին
 Բ. Իրենցինէն
 Գ. Իրենցինովը

Իրենցինները
 Իրենցիններուն
 Իրենցիններէն
 Իրենցիններովը

ԽԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՁԻՆ ՆԻ ՅՈՒԼԸ

Առոյգ ձի մը մանուկ մ'առած իր վըրան ,
Դաշտերուն մէջ , ասդին անդին կուգար ման .
Մերթ կը վազէր , կը վազվըզէր ոստոստուն ,
Եւ մերթ հագիւ կը դըպչէր թարմ խոտերուն :
« Ի՛նչ , մըռնչեց ցուլն անդիէն զայրացած ,
Ըզքեզ վարել՝ պըզտիկ տըղո՞ւն այդ մնաց :
Շուտ պատժէ՛ զայն , եւ վըրայէդ նետէ վար ,
Երթայ սորվի թէ ձիուն հետ չեն խաղար : »
— « Ի՛նչ յաղթանակ , ի՛նչ փառք եւ ի՛նչ մեծ պատիւ ,
Ըսաւ անոր ծիծաղելով ձին ազնիւ ,
Ամօթ չէ՞ ինձ , եւ չե՞ն խընդար իմ վըրաս ,
Երբ վար նետեմ սա խեղճ մանուկն անվրնաս : »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

215. Արձակի վերածել այս հատուածը :

216. Մէյ մէկ յարմար յարաբերական դերանունն դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ գտնուած կէտերուն տեղ .

Այն մարդիկը ... վրայ խօսեցայ, եկեր են : Այն աշակերտը ... մրցանակ տրուեցաւ, հիւանդացի է : Այն գնդակները ... կը խաղայինք, կորսուեր են : Այն օգնութիւնը ... կը յուսայի, պիտի մատուցանէք ինձի : Հայրս ... ամէն բան կը սպասէի, մերժեց զիս : Քոյրս ... հետ կը բնակէի, մեկնեցաւ քաղաքէն :

217. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ յարաբերական դերանուններով .

Որոնց, որմէ, որ, զորս, որոնք, որոնցմէ, որով, զոր, որուն :

ԽԲ. ԴԱՍ. — ՅԱՐԱՔԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

243. Յարաքերական դերանուն. — Յարաքերական դերանունը որ բառն է, եւ իրմէ առաջ յիշուած անուն մը կամ դերանուն մը կը ցուցնէ. այդ անունը կամ դերանունը կ'ըսուի յարաքերեալ, ինչպէս. այն աղջիկը որ քեզի հետ էր. դուն որ այնքան բարի ես :

244. Յարաքերական դերանունը ունի թիւ, հոլով եւ երեք դէմքի համար ալ կրնայ գործածուիլ, ինչպէս. ես որ գիտեմ, դուն որ գիտես, ան որ գիտէ :

245. Յարաքերական դերանունը այսպէս կը հոլովուի .

	ԵԶ.	ՅՈՒ.
Ո.	Որ	Որոնք
Զ.	Զոր	Զորս
Ս.	Սրուն	Սրոնց
Տ.	Սրու	Սրոնց
Բ.	Սրմէ	Սրոնցմէ
Գ.	Սրով	Սրոնցով

246. Յարաքերական դերանունին եզակին շատ անգամ յօքնակիի տեղ ալ կրնայ գործածուիլ ուղղական եւ հայցական հոլովներու մէջ, երբ յարաքերականին կից ըլլայ, ինչպէս. Անոնք որ խօսիչ չեն գիտեր, պէտք է չոտեն. վարդերը զոր այնքան կը խնամէի, թողնեցան. փոխանակ ըսելու՝ Անոնք որոնք խօսիչ չեն գիտեր, եւլն. վարդերը զորս այնքան կը խնամէի, եւայլն :

ԽԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԵՂՐԵՒԱՆԻ ԿԱԾ ԼԵՂԱԿ

Պարսկաստանէն եկած տունկ մըն է լեւակը, եւ մշակութեամբ ու պատուաստով այնքան ճոխացած ու նրբացած է, որ բազմաթիւ տեսակներ արտադրած է: Իր նուրբ օդային գոյնը, որ բաց կապոյտի եւ մանիչակի խառնուրդ մըն է, եւ տեսակին համեմատ կը փոփոխուի, իր զգլխիչ բուրուամը, որ ամբողջ պարտէզ մը կը խնկաւետէ, շատ լաւ կը բացատրեն այն նշանակութիւնը զոր տուած են իրեն Եւրոպացիք, խորհրդանշան անուանելով զինքը յուզման եւ տկարութեան: Լիննէ երեւելի բնագէտը սիռեկնկա անուանած է զայն, ինչ որ լատիներէն սրինգ կը նշանակէ, եւ կ'ուզէ ցոյց տալ թէ անոր ճիւղերովը սրինգ կը շինեն: Տաճկաստանի մէջ ալ ծխափողեր կը շինեն անկէ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

218. Օրինակել այս հատուածը, և սկզբնատառերով նշանակել անձնական, յարաբերական և անորոշ դերանունները:
219. Կրկնել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
220. Նշանակել հետեւեալ խօսքերուն մէջ շեղագիր գրուած դերանուններուն տեսակները:

Ա
Բան մը չի կրնար զինքը սփոփել: — Որչնփ աշխատեցանք որ յաջողի ան: — Ասոնք ըսողը ես չեմ, ուրիշ մըն է: — Ի՞նչ բան կ'արգիլէ զքեզ ճշմարիտը խօսելէ: — Ոմանք կը կարծեն թէ աշխատանքը մարդը կը նուաստացնէ: — Այսչափը բաւական է այսօրուան համար: — Ամէն մեկուն իրեն յարմար նուէր մը տրուեցաւ: — Ով որ կ'ուզէ տգէտ մնալ, թող չաշխատի: — Շատեր կ'աշխատին, բայց քիչեր կը յաջողին: — Ոչինչ կրնայ զինքը համոզել: — Ոչ ոք կը համարձակի դիտողութիւն ընել:

ԽԳ. ԴԱՍ. — ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

247. Անորոշ դերանուններ. — Անորոշ դերանունները տարտամ եւ անորոշ անձեր եւ իրեր կը ներկայացնեն:

248. Անորոշ դերանուններուն մեծ մասը անորոշ ածականներէն կը կազմուին, յօդ մը աւելցնելով անոնց վրայ, եւ հետեւեալներն են.

Աւեկեր, ավեկեր, բոշորը — ւեկը, ավեկ ոք, ավեկ մարդ, մարդ, ունակ, շատեր, քիչեր — ւեկը եւ միւսը, ավեկ ւեկը, իւրաքանչիւրը, իւրաքանչիւր ոք, անձնիւրը, ոչ ոք, ոչ ւեկը, ոչիկնչ — ուրիշը, միւսը, ուրիշ մը — նոյնը, միեւնոյնը, նոյնիկնիկն — բան մը, ավեկ բան, այսիկնչը, այնիկնչը — այսչափը, այդչափը, այնչափը, այսքանը, այդքանը, այնքանը — այսպիսին, այդպիսին, այնպիսին, ասանկը, ասանկը, անանկը — ինչ որ, ով որ — ո՞վ, ի՞նչ, ի՞նչ բան, քանի՞, ո՞րչափը, ո՞րքանը, ո՞րը, ի՞նչը, ո՞րպիսին — ւեկ քանիկն, քանիկներ, եւայլն:

249. Անորոշ դերանուններուն ամենամեծ մասը կը հորովուին գոյականներուն հորովման ընդհանուր օրէնքին համաձայն, եւ մեծ մասը յօքնակի ալ ունին, ինչպէս. ասանկը, ասանկին, ասանկեկն, ասանկով, ասանկները, ասանկներուն, ասանկներեկն, ասանկներով:

250. Բացառիկ են հետեւեալ հորովումները.

Ո. Հ.	Ամէնը	Ոմանք	Մէկը
Ս. Տ.	Ամէնուն	Ոմանց	Մէկուն
Բ.	Ամէնէն	Ոմանցմէ	Մէկէն
Գ.	Ամէնով	Ոմանցմով	Մէկով
Ո. Հ.	Ո՞վ, Ձո՞վ	Ո՞րը	Որո՞նք
Ս. Տ.	Որո՞ւ	Որո՞ւն	Որո՞նց
Բ.	Որմէ՞	Որմէ՞	Որոնցմէ՞
Գ.	Որո՞վ	Որո՞վ	Որոնցմով

ԽԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿԱՐՄՐԱԼԱՆՔԸ

Կարմրալանջը շատ կատաղի եւ միանգամայն շատ ընտանի կենդանի մըն է : Իրեն վնաս հասցնողին հետ շատ կատաղի է , եւ շատ ընտանի՝ անոր հետ որ չար դիտաւորութիւն չունի : Եթէ փորձես զայն բռնել , կը փախչի կտուցի հարուած մը տալով քեզի . իսկ եթէ չդպչիս իրեն , գլխուդ բոլորտիքը կը պտուտկի : Սոխակը եւ ծիծեռնակը կը մեկնին , ան կը կենայ , տանիքի թռչուններու պէս , իր փոքրիկ տոտիկներովը կետկիտելով գետնի աւազը , կուռելով շատակեր հաւերուն հետ , տակն ու վրայ ընելով ախոռին յարդը եւ նիրհելով մսուրին մէջ : Եթէ ձմեռը շատ ցուրտ ըլլայ , տուներէն ներս կը մտնէ , կարասիներուն վրայ կը թառի , եւ գլուխը ծռելով կը դիտէ ինքզինքը հայլիներուն մէջ : Սրուակի մը բերանը թառած կը քնանայ , մերթ ընդ մերթ փոքրիկ հծծիւնով մը պատասխանելով վառարանին ճարճատման :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 221. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բոլոր դերանունները.
- 222. Օրինակել և բերանացի սորվիլ այս հատուածին հետեւեալ դերանուններուն լուծումը.

Իրեն	Անձ. գեր. եզ. տրկ. բնուծ. խնդիր հասցնող բային.
Որ	Յար. դեր. եզ. ուղ. ենթ. չունի բային.
Զայն	Անձ. գեր. եզ. հայց. սեռի խնդիր քռնեչ բային.
Քեզի	Անձ. գեր. եզ. տրակ. բնուծ. խնդիր ծաշով բային.
Ան	Անձ. գեր. եզ. ուղղ. ենթ. կը կենայ բային.
Ինկզինջը	Անձ. գեր. եզ. հայց. սեռի խնդիր կը դիտէ բային.

223. Սկզբնատառերով ցոյց տալ հետեւեալ խօսքերուն մեջի դերանուններուն տեսակները.

Մի ընկեր ուրիշին, ինչ որ չես ուզեր որ քեզի ընեն: — Մարդ դիւրու կը հաւտայ վախցած եւ փափաքած բաներուն: — Պէտք չէ կերպարանքէն դատել մէկը: — Ինքզինքդ մի գովեր: — Դուն քեզ օգնէ, Աստուած ալ պիտի օգնէ քեզի: — Բան մը զաղտնի մի պահեր քու մօրսէդ: — Արհամարհէ բոլոր վատ մարդիկը: — Ով որ կը խարէ, ինքն ալ պիտի խարուի: — Ոմանց համար կամենալը կարենալ է: — Ներողամիտ եղիր ուրիշներուն: — Ով որ կը շողոքորթէ, կը խարէ զքեզ:

224. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Աղկեր, տորդիկ, մրջիւն, Թիժեռ, հրինկ, կարմրախայտ, բզէզ, իշամեղու, ճայ, փրփրուկ, շերեփաքի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Աղկերը լուղամեեր ունի, որովհետեւ ձուկ է:
Շերեփաքին վեց ոտք ունի, որովհետեւ միջատ է:

225. Նշանակել ձեր շինած խօսքերուն մեջ անունները, յօդերը, ածականները, դերանունները և բայերը սկզբնատառերով:

ԽԴ. ԴԱՍ. ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԼՈՒՄՈՒՄԸ

251. Դերանունները լուծելու համար պէտք է ցոյց տալ անոնց տեսակը, թիւը, հոլովը, դէմքը, եւ նախադասութեան մէջ ինչ պաշտօն կատարելը, ինչպէս.

Ես | Անձնական դերանուն եզակի ուղղ. ենթ.
խօսեցայ | խօսեցայ բային:

Այս լուծումը հետեւեալ ձեւով պէտք է կրճատել.
Անձ. դեր. եզ. ուղ. ենթ. խօսեցային:

ԽԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԽՈՋԿԱՂԻՆԻՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Ամառուան մէջ տաք օր մը, ^{կաղնի} աքիսը կաղնիի մը մէջ քնացեր էր, երբ խողկաղին մը ինկաւ իր սրածայր ցռուկին վրայ: Սարսափահար ցատկեց ելաւ ու փախաւ: Ճամբան մուկի մը հանդիպեցաւ. «Աստուած իմ, կաղնիի խոշոր ճիւղ մը ինկաւ վրաս» ըսաւ ու մեկնեցաւ: Մուկը վազեց ճագարին քով գնաց, որ մերձակայ դաշտին մէջ կը ճարակէր. «Եղածը իմացա՞ր. ահագին կաղնի մը ինկեր է աքիսի մը վրայ:» Իրիկունը, ճագարը գործը իր բարեկամներուն պատմեց: «Կ'երեւայ թէ, ըսաւ անոնց, կաղնին ահռելի գոռումով մը տապալեր է, որոտմանց ու փայլակներու մէջտեղը:» Անձեղը այն տեղէն կ'անցնէր, լսեց, եւ գնաց ամէն տեղ շաղակրատեց: «Ճշմարիտ երկրաշարժ մըն է եղեր, կ'ըսէր, աւա՛ղ, չեմ գիտեր թէ քանի՞ հոգի մեռեր է:» Հետեւեալ առտուն երկրին բոլոր անասունները այս զարհուրելի աղէտքին վրայ կը խօսէին:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

226. Օրինակել այս հատուածը, և սկզբնատառերով նշանակել անունները, յօդերը, ածականները, դերանունները, յայերը:

✓ 227. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Ամառ, միջօրէ, աքիս, կաղնի, սարսափահար, ճիւղ, ճագար, ճարակիլ, գոռում, փայլակ, տապալել, շաղակրատ, երկրաշարժ, աղէտք:

228. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:

229. Մէյ մէկ յարմար դերանունն դնել հետեւեալ կէտերուն տեղ.

... չի կրնար երկու տէրոջ ծառայել: — Դուն ... այնքան բարի ես, ինչհու չես ուզեր օգնել այդ խեղճին: — ... կը գովեն զքեզ: — Հեռացէք այն հաճոյքէն ... անպատուութիւնը կրնայ եղծել: — Ըսէ թէ ... հետ կը տեսնուիս, ըսեմ ... թէ ... ես: — Չկայ տխմար մը որ ... աւելի տխմար մը չգտնէ:

230. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ դերանուններով.

Դուք, ոչինչ, միւսը, անոր, զքեզ, ինծի, որոնք, որմէ, զիս, ամէնքը, որհուն, ինչհու, քեզի, իրենց, ամէն ոք, այսչափը, զինքը, զիրար:

231. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.

Կը ճանչնան սա բարձրահասակ կինը: — Ես մէկը չեմ տեսնուի: — Ես որ բարեկամ էի իրեն, կը դատապարտեմ զինքը: — Ճշմարիտ բարեկամներուն կը վայլէ անկեղծ ըլլալ: — Բոլոր սղաքը իմ սիրելիներս են: — Ձեր քոյրերը դպրոցէն վերադարձան: — Այս թուշունը կ'երգէ, ան չ'երգեր: — Ասոնք մեզմէ կը փախչին: — Իրենցմէ մէկը չեմ ճանչնար: — Ով որ կ'ըսէ, կը լսէ: — Այն աղջիկը, որուն ձայնը լսեցիր, մեկնեցաւ:

Բ Ա Յ

ԽԵ. ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ

252. Նախադասութիւն. — Նախադասութիւնը դատում մըն է, որով ընդհանրապէս առարկայի մը մէկ հանգամանքը կ'արտայայտենք, ինչպէս. տղան աշխատող է. հաւը երգիչ չէ. գրիչը կոտրած է:

253. Ամէն նախադասութիւն երեք մասէ կը բաղկանայ, ենթակայ, ստորոգելի եւ բայ:

ԽՁ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԳԵՏԱՁԻՆ

Գետաձին կենդանի մըն է, որ Նեղոսի՝ եւ Ափրիկէի ուրիշ մեծ գետերուն մէջ միայն կը գտնուի : Շատ ամեհի, ուժեղ եւ յաղթամարմին է : Կ'ապրի գետերուն մէջ, բայց երբեմն եզերքը կ'ելլէ սէզեր, ցորեններ, թարմ խոտեր եւ ծառի ճիւղեր ուտելու համար : Գետաձին տեսքը շատ տղեղ է ցամաքին վրայ, որովհետեւ գլուխը չափազանց մեծ է մարմնին համեմատութեամբ, եւ սրունքները՝ չափազանց կարճ : Իր գոյնը թուխ է, ականջները՝ մանր եւ սուր, ակռաները ահաւոր են, եւ այնքան կարծր, որ պողպատին զարնուելով կրակ կը հանեն : Մորթը այնքան պինդ է որ մէջը ոչ սուր կը թափանցէ, ոչ սլաք :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

232. Օրինակել այս հատուածը, և գատել բոլոր նախադասութիւնները :

233. Այս հատուածին մեջ գտնուած բոլոր պակաս նախադասութիւնները ամբողջացնել, թայ մը կամ ենթակայ մը աւելցնելով :

234. Բերանացի կրկնել այս հատուածը, յետոյ զրել գայն :

235. Մէյ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ բառերով :

Նեղոս, Ափրիկէ, ամեհի, ուժեղ, սէզ, եզերք, ճիւղ, ցամաք, սրունք, Թուխ, ականջ, սուր, ահաւոր, պողպատ, մորթ, կարծր, պինդ :

236. Մէյ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ բառերով, վարի օրինակին համեմատ :

Ենթակայներ. — Ասեզ, կարագ, տաղաւար, վարագոյր, պարտէզ :

Ստորոգելիներ. — Սուր, Թարմ, խոշոր, նուրբ, շքեղ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Ասեզները (ենթակայ) սուր (ստորոգելի) են (բայ) :

237. Լուծել ձեռնեւեալ բառերը.

Այս դեղին կօշիկը. — Մեր տան պարտէզը. — Երկու հաւկիթ. —
Բոլոր ձմեռը. — Առտուան զանգակը. — Ձեր գրիչը եւ իմս. — Անոնց
զխարկը եւ քուկդ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Այս	Ցուց. ած. կօշիկ բառին:
դեղին	Որակ. ած. կօշիկ բառին:
կօշիկը	Հաս. ան. եզ. ուղ. կամ հայց. ը որոշիչ յօդ:

ԽՁ. ԴԱՍ. — ԿԱՆԱԳԱՍՈՒԹԻՒՆ (Շարունակութիւն)

254. Նախադասութեանց մէջ, ենթական ցոյց
կու տայ անձ մը, անասուն մը կամ իր մը, որուն
հանգամանք մը կը վերագրենք, ինչպէս. տղան, հաւը,
գրիչը: Ստորոգելին ցոյց կու տայ ենթակային մէկ
հանգամանքը, ինչպէս. աշխատող, երգիչ, կոտրած.
Բայը կը հաստատէ կամ կը ժխտէ ստորոգելին ցոյց
տուած հանգամանքին ենթակային պատշաճիլը, ինչ-
պէս ե կամ չե:

255. Ըզրայ բայը վիճակ մը կը ցուցնէ եւ կական
բայ կը կոչուի:

256. Նախադասութիւնը կ'ըլլայ հաստատական,
երբ բայը ենթակային վերագրուած հանգամանքը կը
հաստատէ, ինչպէս. գրիչը կոտրած է:

257. Նախադասութիւնը կ'ըլլայ բացասական, երբ
բայը ենթակային վերագրուած հանգամանքը կը ժխտէ,
ինչպէս. հաւը երգիչ չէ:

ԽԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՍՊՈՒՆԳ

Սպունգը ամենաստորին տեսակէ կենդանի մըն է , գրեթէ օղակ մը՝ բոյսերը կենդանիներուն միացնող , որուն կենդանասունկ կ'ըսուի , եւ որ ծովերուն մէջ կ'ապրի , ջուրէն դուրս , ծառերուն վրայ մնալով տեղատուութեան ատեն : Եթէ կենդանի սպունգին դպչիս , իր բոլոր մասերը անզգալի կերպով կը կծկուին : Սպունգը թափանցիկ է , եւ մէկ քանի մասերուն վրայ կը գտնուին անհամար դեղին բիծեր , որ պարզ աչքով կը տեսնուին . ասոնք իր հաւկիթներն են , եւ քանի մը ամսուան մէջ մեծնալով՝ տանձի մը ձեւ կը ստանան ու մազով կը ծածկուին : Յետոյ հետզհետէ կը փրթին , կ'իյնան , եւ մէկ երկու օր ջուրին երեսը տատանելէ ետքը , յարմար տեղ մը գտնելով , անոր կը փակչին , հոն կը մեծնան , իրենք ալ սերունդներ արտադրելու համար :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

238. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել սօորոգելիները :

239. Մէյ մէկ ևախաղասուքիւն շինել հետևեալ սօորոգելիները վարի ենթականերուն յարմարցնելով .

Սօորոգելիներ . — Ճերմակ , սեւ , կարմիր , դեղին , մանիշակագոյն , կապոյտ , կանանչ , գորշ , կաթնագոյն , կասկագոյն , վարդագոյն , լուրձ , սուտակագոյն :

Ենթականեր . — Յարդ , ծծումբ , խոտ , արիւն , մոխիր , խաշխաշ , կուսածաղիկ , բժոժ , կակաչ , ոսկի , աղ , կրակ , գարնածաղիկ , երկինք , մանիշակ , ազուաւ , աղաւնի , շաքար , տերեւ , կաւիճ , մուկ , ճնճղուկ , նարինջ , ձմերուկ :

240. Մէյ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ստորագելիներուն յարմար ենթականեր գտնելով և յոքնակի ընելով զանոնք.

Հեղուկ, կազային, ծանր, թեթեւ, հաստատուն, քաղցր, դառն, անժափանց, թծու, անհամ, կծու, դիւրամեք:

241. Մէյ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ստորագելիներուն յարմար երկ երկու ենթակայ գտնելով.

Խորամանկ, քաղցրաբարոյ, հաւատարիմ, ապուշ, երկչոտ, յամառ, հլու, ուշադիր, անողոր, քմահաճ, զաղտնապահ, խնամոտ:

242. Մէյ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ յոքնակի ստորագելիները գործածելով.

Բարերարներ, ճարտարապետներ, հեղինակներ, ծաղիկներ, դեղագիրներ, պատուհաններ, նաւաստիներ, տետրակներ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մեր հայրն ու մայրը մեր բարերարներն են:

Խէ. ԴԱՍ. — ՍՏՈՐՈԳԵԼԻ

258. Ստորագելի. — Ստորագելին ընդհանրապէս ածական մը կամ ածականի իմաստով գործածուած գոյական մըն է, որ սովորաբար էական բային կ'ընկերանայ:

259. Ստորագելին միշտ ուղղական կ'ըլլայ այս պարագային մէջ:

260. Ստորագելին անփոփոխ կերպով եզակի կը մնայ նոյն իսկ յոքնակի ենթականերու հետ, ինչպէս. *սղափը աշխատող են. հաւերը երգիչ չեն. գրիչները կոտրած են:*

261. Միայն այն պարագային մէջ ստորագելին յոքնակի կը դրուի, երբ իրով առաջ ածական մը կամ յատկացուցիչ մը կայ, ինչպէս. *ասոնք քաջ մարդիկ են. դուք մեր դրացիներն եք. մենք Մարիամին թոռներն ենք:*

ԽՆ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՏՂՈՒ ՀԱՐՑՈՒԾ

— Հայրի՛կ, ո՞վ կ'անցնի ամէնէն արագ,
Հովե՞րը արդեօք, գե՞տը սրբնեթաց,
Արդեօք ասո՞ւպն որ կ'իյնայ վայրահակ
Առկայծ ահօսով բոցի պէս վառուած,
Արդեօք ամսե՞րը, ծուխն եթերային,
Եւ կամ օդապար ծիծե՞ռն ուղեւոր,
Բոցածաւալ փո՞ւնջն արդեօք հրթիռին,
Երկինքին շա՞նթը թէ փայլակն անոր:
Աւա՞զը իրլուած եզերքէն ծովուն,
Ճերմակ օճառին պղպղջա՞կն ոսին,
Օդապարի՞կը, տերե՞ւն ազազուն,
Երա՞զը, արդեօք դերձա՞նր կոյսին:
— Իցի՛ւ թէ անգէտ մընաս միշտ, որդեա՛կ,
Անուշ եւ տըխուր սա փորձառութեան,
Թէ ինչ որ կ'անցի ամէնէն արագ,
Մեր երջանկութեան օրերն են միայն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

243. Օրինակել այս ոտանաւորը, արձակի վերածել, և ամբողջացնել նախադասութիւնները իրենց յարմար թայ մը ղնելով ամէն մեկուն քով:

ՕՐՈՒՆԱՎ. — Հովերը արդեօք ամէնէն շուտ կը ստահին, թէ գետերը ամէնէն շուտ կը հոսին:

244. Մէյ մէկ նախադասութիւն շինել հետեւեալ ենթականերով:

Ասուպ, ահօս, ծուխն ու շոգին, ծիծեռ, հրթիռ, շանթ, պղպջակ, օդապարիկ, փորձառութիւն, ես եւ դուն, դուք եւ քոյրերնիդ, մենք եւ առննք:

ԽԸ. ԴԱՍ. — ՐԱՅ ԵՒ ԵՆԹԱԿԱՅ

262. Բայ. — Բայը բան մը ընել կամ ըլլալ կը ցուցնէ, այսինքն գործողութիւն մը կամ վիճակ մը, ինչպէս. ծեծել՝ ծեծի գործողութիւնը կը ցուցնէ, հիւանդանայ՝ հիւանդութեան վիճակը :

263. Էական բայէն զատ, միւս բոլոր բայերը իրենց մէջ կը միացնեն ստորոգելիին գաղափարը ըզրայու գաղափարին հետ, ինչպէս. ծեծել՝ կը նշանակէ ծեծող ըլլալ, հիւանդանայ՝ հիւանդ ըլլալ :

264. Ենթական. — Ենթական կը ներկայացնէ այն անձը, անասունը կամ իրը, որ գործողութիւնը կ'ընէ կամ բային արտայայտած վիճակը կը կրէ, ինչպէս. հայրս կը ծեծե. ես հիւանդացայ :

265. Ենթական ընդհանրապէս անուն մը կամ դերանուն մըն է, ինչպէս. հայրս, ես :

266. Ենթական միշտ ուղղական կ'ըլլայ եւ ընդհանրապէս բայէն առաջ կը դրուի :

267. Բայը թուով եւ դէմքով կը համաձայնի ենթականին հետ, ինչպէս. ես հիւանդացայ, դուք հիւանդացաք :

268. Բայ մը որուն ենթակաները մէկէ աւելի եզակի անուններ են, յոքնակի Գ. դէմք կը դրուի, ինչպէս. Մարիանը, քոյրս եւ իր զաւակը մեկնեցան :

269. Երբ բայը տարրեր դէմքով ենթականեր ունի, միշտ նախապատիւ դէմքին հետ կը համաձայնի եւ յոքնակի կը դրուի : Առաջին դէմքը երկրորդին նկատմամբ նախապատիւ է, եւ երկրորդը՝ երրորդին, ինչպէս. Ես եւ դուն մեկնեցանք. դուք եւ անոնք հոս պիտի մնաք. մենք եւ քոյրդ շեցինք :

270. Անուն ենթակաները միշտ Գ. դէմք կը նկատուին :

ԽՔ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱԳՌԱԻՇ ԵՒ ՍԱՓՈՐԸ

Ծարաւ ագռաւ մը սափոր մը գտաւ, որուն երեք չորրորդ մասը ջուրով լեցուն էր: Թռչունը գնաց անոր բերանը թառեցաւ ու վիզը մէջը երկնցուց, բայց որքան որ ճգնեցաւ անկարող եղաւ կտուցը ջուրին դայցնելու: Սակայն շատ ծարաւ էր, եւ անպատճառ խմել կ'ուզէր: Ուստի վար իջաւ ու սկսաւ կտուցովը հարուածներ տալ սափորին զայն կտորելու համար. դժբաղդարար ամանը իր կտուցէն աւելի կարծր էր, ու դիմացաւ: Այն ատեն կենդանին աղէկ միջոց մը խորհեցաւ, գնաց կտուցովը փոքրիկ գայլախազներ ժողվեց գետնէն, ու բերաւ սափորին մէջ նետեց, մինչեւ որ ջուրը բարձրացաւ ու կտուցին հասաւ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

245. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել եւ նրակները, խաչանիշ դնել սեռի խնդիրներուն:
246. Բերանացի պատմել այս հատուածը, յետոյ գրել զայն:
247. Հետեւեալ նախադասութեանց բայերը *եսկան* բայի վերածել, և մեջերնին գտնուած *ստորագիւցները* դնելով նոր նախադասութիւններ շինել:

Ամանը ջուրով լեցուեցաւ: Այս աղջիկները կը տրտմին: Եուները կը հաչեն: Ծառերը պտուղ կու տան: Այս մարդը կը նուագէ: Եոզին կը ցնդի: Մեղանը կ'աղտոտէ: Ժամացոյցը կը հնչէ: Կաւքը կը Թաւալի: Աղբիւրը կը հոսի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ամանը ջուրով լեցուն է: Այս աղջիկները տրտում են:

248. Մեյ մեկ սեռի խնդիր դնել հետեւեալ խօսքերուն մեջ.

Վառարանի խողովակներ պիտի շինեմ, բայց ... չունիմ: Պողպատէ գեղեցիկ զմելին մը ունէի ... կորսնցուցի: Չուլածոյ երկաթէ ... կը շինեն: Չինկով պատեցինք մեր ... որպէս զի անձրեւը ներս չթափանցէ: Չոյզ մը արոյրէ ... նուիրեցի իրեն: Չմեռուան համար աւելի կ'ընտրեմ թաղիէ՝ քան թաւիշէ ... մը. իսկ ամառուան համար յարդէ ... կը սիրեմ: Այնքան հաւնեցայ այս մատնիին որ գնել ուզեցի ... :

249. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.

Յից է այն ճամբան, որուն զառիվերը զգալի է: Զրային կենդանիները ջուրը կը սիրեն: Ապարդիւն է գործ մը, ուրկէ օգուտ մը չենք քաղեր: Անպասշան է այն խօսքը, որ հակառակ է քաղաքավարութեան:

ԽՔ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

271. Խնդիր. — Բայի մը խնդիրը անոր արտայայտած իմաստը կը լրացնէ, եւ այդ պատճառաւ շրայուցիչ ալ կ'ըսուի:

272. Երկու տեսակ խնդիր կայ. սեռի խնդիր եւ քնուրփեան խնդիր:

273. Սեռի խնդիր. — Սեռի խնդիրը ցոյց կու տայ այն առարկան, որուն վրայ ենթական գործողութիւն մը կը կատարէ, ինչպէս. հայրս ծեծեց իր ծառան. եւ կոսրեցի գրիչը. դուն ազատեցիր զայն:

274. Սեռի խնդիրը ընդհանրապէս անուն մը կամ դերանուն մըն է, եւ հայցական հոլով կ'ըլլայ:

275. Սեռի խնդիրը կը գտնուի զո՞վ կամ ի՞նչ քանը հարցումով, ինչպէս. զո՞վ ծեծեց, ծառան. ի՞նչ քանը կոսրեցիր, գրիչը:

276. Սեռի խնդիրը ներգործական բայերուն հետ միայն կը դրուի:

Մ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՐԾԻՐԸ

Արծիւը թռչուններուն իշխանը նկատուած է : Սարակներուն ծայրերը կը բնակի , ամայի աչտարակներու , մենաւոր փլատակներու վրայ : Իր բոյնը տափակ ձեւ մը ունի , ընդելուզուած ճիւղերէ կազմուած , եւ կնիւններով ու ցախերով ծածկուած է : Կ'ըսեն թէ բոլոր կեանքին մէջ , միեւնոյն բոյնին վրայ կը թխսէ ան : Այնքան ուժեղ է , որ ոչխարներ , այծեր կը յափշտակէ կը տանի : Արծիւը կրնայ երկար ատեն անօթի կենալ , մինչեւ երեք շաբաթ կը դիմանայ : Եթէ պզտիկուց բռնուի , կրնայ թռչնարանի մը մէջ պահուիլ , բայց միշտ կը պահէ իր վայրենի բնաւորութիւնը , եւ եթէ քիչ մը զայրանայ , կատաղութեամբ նոյն իսկ իր տէրոջը վրայ կը յարձակի :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

250. Օրինակել այս հատուածը , ցոյց տալ սեռի խնդիրները և բնութեան խնդիրները սկզբնատառերով :
251. Մէյ մէկ խօսք շինել հայցական բնութեան խնդիր ընելով հետեւեալ բառերը .
Ծառ , դաշտ , անտառ , մատ , փողոց , սեղան :
ՕՐԻՆԱԿ . — Գէորգ ծառը ելաւ :
252. Միեւնոյն բառերը գործածել նախադասութեանց մէջ իրրել տրական հոլով :
ՕՐԻՆԱԿ . — Ծառին մօտեցանք :
253. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրել բացառական հոլով :
ՕՐԻՆԱԿ . — Ծառէն վար պիտի իյնար տղան , եթէ չբռնէի :
254. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրել գործիական հոլով :
ՕՐԻՆԱԿ . — Մեր պարտէզը ծառերով լեցուն է :
255. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրել սեռի խնդիր :
ՕՐԻՆԱԿ . — Մեր դրանը առջեւ ծառ մը տնկեցի :
256. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրել ստորոգիչի :
ՕՐԻՆԱԿ . — Նարնջենին գեղեցիկ ծառ մըն է :
257. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրել յակացուցիչ :
ՕՐԻՆԱԿ . — Ծառին տերեւները թափեցան :
258. Միեւնոյն բառերը գործածել իրրել եկրակայ :
ՕՐԻՆԱԿ . — Ծառը արմատախիլ եղաւ :

Մ. ԳԱՍ. — ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԵՆԴԻՐ

277. Բնութեան խնդիր. — Բնութեան խնդիրը զանազան ձեւերու տակ բային արտայայտած իմաստը կը լրացնէ :

278. Բնութեան խնդիրը կ'ըլլայ հայցական, տրական, բացառական, գործիական :

279. Բնութեան խնդիրը ամէն բայի հետ կրնայ դրուիլ :

280. Հայցական բնութեան խնդիրը կը պատասխանէ ո՞ւր հարցման, ինչպէս. եւ թուն պիտի երբան. այսօր եկեղեցին պատարագ կայ. գշխարհը գլուխը դրաւ :

281. Տրական բնութեան խնդիրը կը համապատասխանէ որո՞ւ, ե՞րբ, ի՞նչ բանի հարցումներուն, ինչպէս. քեզի կը վստահի՞մ. ան ինձի ըսաւ. նոյն միջոցին զանգակը զարնուեցաւ :

282. Բացառական բնութեան խնդիրը կը պատասխանէ ո՞րմե, ո՞ւրիկ, ինչե՞ն հարցումներուն, ինչպէս. եւ քեզմէ չեմ բաժնուիր. պատուհանէն վար ինկաւ. իր անխելութենէն այդ վիճակին հասաւ :

283. Գործիական բնութեան խնդիրը կը պատասխանէ ինչո՞վ կամ ի՞նչ բանով հարցումներուն, ինչպէս. այս կօծիկներով չեմ կրնար քաշել. այդ գրիչով չի գրուիր :

ԾԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՂՔԱՑԻՆ ԵՈՒՆԸ

Թըշուառ մըն էր, հիւանդ, մինակ ու աղքատ,
Շընիկ մ'ունէր, ընկեր կեանքին յուսահատ :
« Բեռ մ'է քեզ շունդ, ըսին անսիրտ հարուստներ,
Երբ անոնցմէ պատառ մը հաց կը խնդրէր :
Մէկդի նետէ՛ որ անօթի չըմեռնիս : »
Խեղճը գոչեց, թափելով լուռ արցունքներ :
« Ո՛հ, եթէ զայն չունենամ, ո՛վ սիրէ զիս : »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

259. Արձակի վերածել այս ոտանաւորը, յոքնակի ընելով *ևնքակա-*
ներն ու բայերը :
260. Որոշել հետեւեալ խօսքերուն մեջ *ևնքայ, անցեալ և ապառնի*
ժամանակները .

Ծուլութիւնը մարդուս միտքը կը սպառէ, աշխատութիւնը մար-
մինը : Առաջին աշխարհաբար գիրքը տպուեցաւ 1687ին : Մի ձանձրանար,
ու նպատակիդ պիտի հասնիս : Ստախօսութիւնը ամէնէն զգուելի մոլու-
թիւնն է : Քրիստոսիոր Քոլոմպոս գտաւ Ամերիկան : Մարդուս ամէնէն
զխաւոր թշնամին իր կիրքերն են : Մարդ աւելի իր բարեկամէն կը վախ-
նայ քան թշնամիէն : Եթէ կ'ուզես հրամայել, նախ հնազանդիլ պիտի
սորվիս : Քրիստոս չարչարուեցաւ, խաչուեցաւ եւ մեռաւ խաչին վրայ :

261. Գտնել հինգ *վերացական* անուն, հինգ *ևնքական* անուն և հինգ
յաջուկ անուն, և մէյ մէկ խօսք շինել անոնցմով *ևնքայ, անց-*
եալ և ապառնի բայեր գործածելով :

ՈՐՈՆԱԿ. — Վրէժխնդրութիւնը անուշ է, բայց հետեւանքը դառն :
Պետրոս երէկ ձեզի պիտի գար :
Մեր քովի տունը բռնկեցաւ :

ԾԱ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

284. Բային փոփոխութիւնները. — Բայը չորս տեսակ փոփոխութիւն ունի, թիւ, դիմք, ժամանակ եւ եղանակ :

285. Թիւ. — Բայը կրնայ ըլլալ եզակի կամ յոգնակի, ինչպէս . կը խօսիմ, կը խօսինք :

286. Դիմք. — Բայն ալ դերանունին պէս երեք դիմք ունի, Ա. Բ. Գ. ինչպէս . կը խօսիմ, կը խօսիս, կը խօսի :

287. Ժամանակ. — Բային ժամանակը գործողութեան երբ կատարուիլը կը ցուցնէ :

288. Ժամանակը երեք է . ներկայ, անցեալ եւ ապառնի :

289. Ներկայ. — Ներկան կը ցուցնէ այն ժամանակը, ուր գործողութիւնը կը կատարուի, ինչպէս . կը խօսիմ, կը կարեմ :

290. Անցեալ. — Անցեալը կատարուած, անցած գործ մը կը յայտնէ, ինչպէս . խօսեցայ, կը կարեի :

291. Ապառնի. — Ապառնին կատարուելիք գործ մը կը ցուցնէ, ինչպէս . պիտի խօսիմ, պիտի կարեմ :

292. Ներկան մէկ ձեւ միայն ունի . կը կարեմ :

293. Անցեալը երկու ձեւ, անցեալ անկատար, կը կարեի, անցեալ կատարեալ, խօսեցայ :

294. Ապառնին երկու ձեւ ունի, բացարձակ ապառնի, պիտի խօսիմ . անկատար ապառնի, պիտի կարեի :

ԾԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. -- ԾԱՐԾԻՆԵՆԵՐՈՒՆ ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ամէն մարմին անզգալի ծանրութիւն մը ունի : Մարմնի մը ծանրութիւնը որքան շատ ըլլայ, այնքան աւելի արագ վար կ'իյնայ : Եթէ բարձր տեղէ մը գնդակ մը նետենք, նախ կամաց կամաց կ'իջնէ, յետոյ աստիճանաբար իր վայրէջքը կ'երագի, քանի օդը իր վրայ ճնշէ : Այս պատճառաւ է որ մօտէն ինկած մեծամեծ մարմինները պակաս ուժով կը բաղխին իրենց հանգիստ առարկային, մինչդեռ հեռուէն ինկող ամէնէն փոքրիկ հատիկներն անզամ կրնան մէկը վիրաւորել :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

262. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել այն բայերը որոնք ստոյգ բան մը կը յայտնեն, խաջանիշ դնել անոնց ներքեւ, որոնք պայմանաւոր կամ տարակուսական իմաստ մը ցոյց կու տան :

263. Գրել հետեւեալ բայերուն ներքեւ իրենց եղանակները :

Ջանացէք բարիք ընել, ամէն անգամ որ առիթը պատահի : Ի՞նչ պիտի ընէինք մեր դժբաղդունքեան մէջ, եթէ հաւատք չունենայինք : Աւելի բազր է բարիք ընելը քան թէ ընդունիլը : Ուզել եւ յաջողիլ իրարու զրացի են : Հասնելու համար, նախ պէտք է բաղձալ :

264. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ սահմանական եղանակներէն մեկը գործածելով :

Կը հարցնէի, ջանացի, կ'աշխատիմ, գրեցի, կը յուսայի :

265. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ հրաւճայականները գործածելով.
Գացէք, սորվէ, հաւատանք, գրեցէք, մի վստահիք:
266. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ ապառնիները գործածելով.
Պիտի գրէի, պիտի երգէ, պիտի ըսէք, պիտի կարեմ:
267. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ անորոշ եղանակները գործածելով.
Գրելու, գացած, տեսեր, մտնուելու, երթալ, գտած, խօսելիք:

ՄԲ. ԴԱՍ. — ԲԱՅՆԲՈՒՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐԸ

295. Եղանակ. — Բային եղանակը գործողութեան կերպը կը ցուցնէ :

296. Եղանակը չորս է . Սահմանական , Հրամայական , Ասորադասական եւ Անորոշ :

297. Սահմանական. — Սահմանականը գործողութիւնը որոշ եւ իրական կերպով կը ներկայացնէ , ինչպէս . կը խօսիմ , կը գործեմ :

298. Հրամայական. — Հրամայականը գործողութիւնը կը հրամայէ , ինչպէս . խօսէ՛ , խորհէ՛ :

299. Ասորադասական. — Ասորադասականը գործողութիւնը կասկածով ու թէական կերպով կը ցուցնէ , շատ անգամ ուրիշ բայէ մը կախում յայտնելով , ինչպէս . կ'ուզե՞մ որ խօսիմ , եթէ խորհէի :

300. Անորոշ. — Անորոշը գործողութիւնը ընդհանուր կերպով կը ներկայացնէ , ինչպէս . խօսիլ , խորհած :

ԾԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀՐԱՌՈՒԽԵԸ

Հրարուիսը ահագին թնդանօթ մըն է, որուն ճեղքուածքին մէկ ծայրէն միւսը շատ անգամ փարսախ մը կը տեւէ: Այդ լերան բերնէն կը ժայթքին ծուխի եւ բոցի հեղեղներ, կուպրի, հալած մետաղի, եռացող ջուրի, մոխիրի եւ չեչաքարի ամպեր: Երբեմն քանի մը փարսախ հեռուն կը նետէ ահագին ժայռի կտորուանք, ծծմբական ցելսեր, սարսափելի պայթումներով: Այդ քարերը օդին մէջ կը ճաթին եւ ամէն կողմ կը ցրուին աւերում եւ մահ պատճառելով: Եւրոպայի մէջ երեք նշանաւոր հրարուի կայ. Ետնա լեռը՝ Սիկիլիոյ մէջ, Հէքլա լեռը՝ Իսլանտայի մէջ եւ Վեսուվ լեռը՝ Նապոլիի մէջ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

268. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել թայերը:
269. Զատել հետեւեալ բայերուն արմատները վերջաւորութիւններէն. Տեւել, ժայթքել, նետել, ճամփիլ, ցրուիլ, պատճառել:
270. Մէյ մէկ բայ շինել հետեւեալ արմատներուն ծայրը *ել, իլ, ալ* վերջաւորութիւնները դնելով.
Երգ, ծայր, պար, ծիծաղ, անձրև, ներկ, յոյս, սէր, տէր, բեր, եռ, տաք, գեր, խօսք, գիծ:
271. Մէյ մէկ բայ գտնել հետեւեալ անուններուն համապատասխանող.
Բրիչ, պատասխան, յուզմունք, տրամուծիւն, վաճառք, ընթրիք, խաւար, յապաղում, կարգ, ծաղիկ, ցօղ, կոչում:
- ՕՐՈՒՆԱԿ. — Բրիչ, քրել:

272. Գտնել հետեւեալ բայերուն համապատասխանող անուններ.

Բարդել, թռչիլ, սուլել, ճչել, խոյանալ, պարծիլ, տքնիլ, քրտնիլ, հեւալ, նաւարկել, սողալ, Թրթռալ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Բարդել, բարդուրիւն:

273. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերով.

Տեւել, արդարանալ, ներել, հիւանալ, դիմանալ, դատել, ժպտիլ, շիկնիլ, փլչիլ, խզուիլ, դադրիլ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Երջանկութիւնը երկար չի տևեր:

274. Գտնել հետեւեալ ածականներուն համապատասխանող բայեր.

Զարդարուն, ուսեալ, կասկածոտ, նկարիչ, յայժական, բարձրաբերձ, խորունկ, ծածուկ, փափուկ, Թրթռուն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Զարդարուն, զարդարել:

ՄԳ. ԴԱՍ. — ՈԱՅԵՐՈՒՆ ԿԱԶՄՈՒԹՈՒՆԸ

301. Ոայերուն կազմութիւնը. — Էականէն զատ, ամէն բայ երկու մասէ կը բաղկանայ. արմատ եւ վերջաւորութիւն:

302. Արմատ. — Արմատը բային առաջին մասն է որ չի փոխուիր, եւ բային գլխաւոր խնայողը կը յայտնէ, ինչպէս. խօսիչ, արմատն է խօս. կարեղ, արմատն է կար. խաղաղ, արմատն է խաղ:

303. Վերջաւորութիւն. — Վերջաւորութիւնը բային երկրորդ մասն է, որ կը փոխուի եղանակին ու ժամանակին, թիւին ու դէմքին համեմատ, ինչպէս. խօսեցայ, խօսիմ, խօսէի, կարեցիմ, կարեի:

304. Խոնարհում. — Բայի մը բոլոր ժամանակներն ու եղանակները իրենց թիւերովն ու դէմքերովը բերանացի ընել կամ գրելուն խոնարհում կ'ըսուի:

Է Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Ա. Ձեւ

Բ. Ձեւ

Եզ.	Յոք.	Եզ.	Յոք.
Եմ	Ենք	Կ'ըլլամ	Կ'ըլլանք
Ես	Էք	Կ'ըլլաս	Կ'ըլլաք
Է	Են	Կ'ըլլայ	Կ'ըլլան
ԱՆՅԵԱԼ, ԱՆԿԱՏԱՐ			
Էի	Էինք	Կ'ըլլայի	Կ'ըլլայինք
Էիր	Էիք	Կ'ըլլայիր	Կ'ըլլայիք
Էր	Էին	Կ'ըլլար	Կ'ըլլային

ԱՆՅԵԱԼ, ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Եզ.	Յոք.
Եղայ	Եղանք
Եղար	Եղաք
Եղաւ	Եղան

ԲԱՅԱՐՉԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի ըլլամ	Պիտի ըլլանք
Պիտի ըլլաս	Պիտի ըլլաք
Պիտի ըլլայ	Պիտի ըլլան

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի ըլլայի	Պիտի ըլլայինք
Պիտի ըլլայիր	Պիտի ըլլայիք
Պիտի ըլլար	Պիտի ըլլային

Հրամայական եղանակ

եզ.	Յոք.
— — —	Հլլա՛նք
Եղի՛ր	Եղէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Հլլա՛մ	Հլլանք
Հլլաս	Հլլաք
Հլլայ	Հլլան

Ա Ն Կ Ա Ց Ա Ր

Հլլայի	Հլլայինք
Հլլայիր	Հլլայիք
Հլլար	Հլլային

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Հլլալ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Եղող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Եղած , եղեր

ԱՊԱՌԵԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հլլալու , լլլալիք

Ծանօթութիւն. — Էական բայը սահմանական ներկայի եւ անկասարի համար երկու ձեւ ունի. եւ եւ կ'ըլլամ, եի եւ կ'ըլլայի, ոյոնք իմաստով ալ քիչ մը կը տարբերին իրարմէ:

ԾԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԹՌՁՈՒՆԸ

Պատուհանիս առջեւ թռչուն մը կը տեսնեմ, որ եկեր է եկքանիկս այցելել: Ոտնաձայնէս կը սարսափի ու կը թռչի կ'երթայ: Իսկ վանդակիս մէջ փակուած իմ խեղճ թռչնիկս, զայն տեսնելով՝ կը տխրի, կը յուզուի, ասդին անդին կը նետուի, կարծես փախչելու բաղձանքով: Ես ալ իրեն պէս պիտի ընէի, եթէ իր տեղը ըլլայի, եւ սակայն չեմ թողուր որ մեկնի: Կը մտածեմ թէ բանա՞մ արդեօք վանդակին դուռը, եւ արձակեմ զինքը որ երթայ սլանայ, շինէ իր բոյնը, երջանիկ ապրի իր ընկերներուն հետ. բայց այն ատեն ա՛լ զինքը չպիտի տեսնեմ, եւ կը սիրեմ զինքը, եւ կը սփոփուիմ իր երգովը, ու կը փափաքիմ քովս ունենալ միշտ զինքը: Ուստի կը սլահեմ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

275. Օրինակել այս հատուածը, և սկզբնատառերով ցոյց տալ ներգործական, չեզոք, կրաւորական բայերը:

276. Զատել այս հատուածին սևռի խնդիրները, և մէյ մէկ խօսք շինել անոնցմով:

ՕՐՈՒՆԱԿ. — Ես տանս մէջ քռչուն պահել չեմ ուզեր:

277. Զատել այս հատուածին մեջէն շնորհեան խնդիրները, և որոշել անոնց հոլովները:

ՕՐՈՒՆԱԿ. — Ոսնաձայնեա. բաց. հոլ. բնութ. խնդիր:

278. Մէյ մէկ ներգործական բայ դնել կետերուն տեղ.

Զինորսը իր ուռկանը ... • Զուկը խայծը ... • Սարդը իր ոստայնը ... • պատերուն անկիւնը, կառապանները կտոքը ... •

ԾԴ. ԴԱՍ. — ԲԱՏԵՐՈՒՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

305. Էական բայէն զատ , չորս տեսակ բայ կայ .
Աերգործական , չեզոք , կրաւորական եւ անցողական :

306. Աերգործական կ'ըսուին այն բայերը , որոնց
ենթական գործողութիւնը ուրիշի մը (սեռի խնդրին)
վրայ կը կատարէ , ինչպէս . ես կը կարդամ այս գիրքը .
կարդալու գործողութիւնը գրիին վրայ կը կատարեմ :
Կը բանամ դուռը . բանալու գործողութիւնը դրանը
վրայ կը կատարեմ .

307. Միայն եւ միշտ ներգործական բայերը սեռի
խնդիր կ'առնեն :

308. Չեզոք կ'ըսուին այն բայերը , որոնց ենթա-
կան գործողութիւնը ինք իր վրայ կը կատարէ , ինչպէս .
կը փաշեմ , կ'արտասուեմ .

309. Կրաւորական կ'ըսուին այն բայերը , որոնց
ենթական ուրիշի մը կողմէ կատարուած գործողու-
թիւնը իր վրայ կը կրէ , ինչպէս . ես կը խրատուիմ
մօրմեա . դուն կը բանաւարուիս թշնամիեդ :

310. Անցողական կ'ըսուին այն բայերը , որոնց
ենթական գործողութիւնը ուրիշի մը ընեւ կու տայ , ինչ-
պէս . կը հագցնեմ , կարեղ կու տամ , կը կարդացնեմ .

ԾԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾԱՐԾԻՆՆԵՐՈՒՆ ԾԱԻԱԼԸ

Մարմինները երբ տաքնան, ծաւալին կը մեծնայ, եւ երբ պաղին կը պզտիկնայ: Բայց այս օրէնքը ամէն մարմնի վրայ միեւնոյն զօրութեամբ չ'ազդեր: Զոր օրինակ, փայտը այնքան քիչ կը կլօէ այս ազդեցութիւնը որ գրեթէ աննշմարելի է անուշադիր մարդոց: Մինչդեռ ջուրը տաքնալով շողի կը դառնայ ու կը ցնդի օդին մէջ, եւ պաղելով սառի կտոր մը կ'ըլլայ կարծր ու տոկուն: Այսպէս են նաեւ օդը, երկաթը, որոնք զգալի կերպով կը տարածուին ու կը խտանան իրենց ջերմութեան ու ցրտութեան աստիճանին համեմատ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

279. Օրինակել այս հատուածը, և ս, թ, գ գիրերով նշանակել բոլոր բայերուն վրայ իրենց լծորդութիւնները:

280. Գրել այս հատուածը աւելի ընդարձակելով:

281. Ըսել թէ ո՞ր լծորդութեան կը վերաբերին հետեւեալ բայերը.

Պատրաստուեցայ, պիտի երգեմ, կը հետեւին, կը լողայի, խաղն, պարեցէք, խնդանք, ծիծաղէ, պիտի բալես, վազեցիր, հեծեց:

282. Մէյ մեկ չեզոք բայ դնել կետերուն տեղ.

Այս տղան պատուհանէն վար ... : Սանդուխին աստիճանները այնքան ցից են որ մարդ ... : Այս տխուր տեսարանէն ... : Գիշերը չեմ կրնար ... : Շատ կ'ախորժիմ սառոյցին վրայ ... :

ՄԵ. ԴԱՍ. — ԵՐԵՔ ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

311. Միեւնոյն վերջաւորութիւնը ունեցող բայեր շփոթողութիւն մը կը կազմեն :

312. Երեք լծորդութիւն կայ , որոնք աներեւոյթին վերջաւորութեամբը իրարմէ կը զանազանուին .

Ա.	ել	ինչպէս	սիրել
Բ.	իլ	»	խօսիլ
Գ.	ալ	»	կարդալ

313. Այս երեք լծորդութիւնները իրարմէ տարբեր խոնարհումներ ունին , որոնք կանոնաւոր բայերը կը կազմեն :

314. Ուլ վերջացող քանի մը բայեր ալ կան , որոնք անկանոն խոնարհումներ ունին :

ՄԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԲԱՐԻՔՈՎ ԶՈՒԱՐՃԱՆԱԼ

Զարեհ հարուստ ընտանիքի մը զաւակն էր : Ամառ օր մը իր դաստիարակին հետ դաշտերը պտտած միջոցին , զոյգ մը կօշիկ տեսաւ մացառի մը տակ , զոր հոն մտերը աշխատող աղքատ մշակ մը ձգեր էր : Տղան ուզեց այդ կօշիկները առնել սրահել գործաւորին խաղ մը ընելու , եւ անոր յուզմունքը դիտելով զուարճանալու համար : Բայց դաստիարակը ըսաւ իրեն . « Աւելի ազնիւ միջոց մը ընորէ՛ զուարճանալու համար : » Եւ խրատեց որ փոխանակ այդ կօշիկները վերցնելու՝ քանի մը դրուշ դնէ անոնց մէջ : Տղան հնազանդեցաւ : Քիչ մը ետքը գործաւորը եկաւ կօշիկները հագնելու , եւ մէջի դրամը տեսնելով՝ ուրախութենէն յուզուեցաւ , ծունդի վրայ եկաւ , ու շնորհակալ եղաւ Աստուծոյ այս անակընկալ օգնութեան համար : Զարեհ հեռուէն զայն դիտելով՝ անկէ շատ աւելի երջանիկ եղաւ , որովհետեւ ինք եղեր էր այդ երջանկութեան պատճառը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 283. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բայերը :
- 284. Սահմանական ներկայի վերածել բոլոր բայերը :
- 285. Սահմանական անկասարի վերածել բոլոր բայերը :
- 286. Հրահայակակի վերածել բոլոր բայերը :
- 287. Կասարեալ Ա դեմքի վերածել բոլոր բայերը :
- 288. Աներեւոյթի, ներկայ, անցեալ և ապառնի ընդունելութեան վերածել բոլոր բայերը :
- 289. Գրել այս հատուածը աւելի ընդարձակելով :

ՄԷ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎԵՐՋԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

315. Բայերուն վերջաւորութիւնները ամէն մէկ լծորդութեան մէջ կը տարբերին իրարմէ :

316. Սահմանական եւ ստորադասական ներկային ու բացարձակ ապառնիին վերջաւորութիւններն են .

Ա. լծորդութեան մէջ . եւ՛, եւ, ե, եւնֆ, եֆ, են .

Բ. » » իւ՛, իւ, ի, իւնֆ, իֆ, ին .

Գ. » » աւ՛, աւ, ա, աւնֆ, աֆ, աւն :

317. Սահմանական, ստորադասական եւ ապառնի անկատարին վերջաւորութիւններն են .

Ա. լծորդութեան մէջ . եի : եիր, եր, եիւնֆ, եիֆ, եին .

Բ. » » եի, եիր, եր, եիւնֆ, եիֆ, եին .

Գ. » » աշի, աշիր, աւր, աշիւնֆ, աշիֆ, աշին :

318. Անցեալ կատարեալին վերջաւորութիւններն են .

Ա. լծորդութեան մէջ . եցի, եցիր, եց, եցիւնֆ, եցիֆ, եցին .

Բ. » » եցայ, եցար, եցաւ, եցանֆ, եցաֆ, եցան .

Գ. » » ացի, ացիր, աց, ացիւնֆ, ացիֆ, ացին :

319. Հրամայականին վերջաւորութիւններն են .

Ա. լծորդութեան մէջ . ե՛, եցե՛ֆ, ե՛նֆ .

Բ. » » ե՛, եցե՛ֆ, ի՛նֆ .

Գ. » » ա՛, ացե՛ֆ, ա՛նֆ :

320. Ներկայ ընդունելութեան վերջաւորութիւններն են երեք լծորդութեանց մէջ՝ ող :

321. Անցեալ ընդունելութեան վերջաւորութիւններն են երեք լծորդութեանց մէջ՝ ած, եր :

322. Ապառնի ընդունելութեան վերջաւորութիւններն են Ա. Բ. լծորդութեանց մէջ՝ եղու, եղիֆ, Գ. լծորդութեան մէջ՝ աղու, աղիֆ :

Ա. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ . — ՍԻՐԵԼ

Սահմանական Էղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.	Յոք.
Կը սիրեմ	Կը սիրենք
Կը սիրես	Կը սիրէք
Կը սիրէ	Կը սիրեն

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՑԱՐ

Կը սիրէի	Կը սիրէինք
Կը սիրէիր	Կը սիրէիք
Կը սիրէր	Կը սիրէին

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՑԱՐԵԱԼ

Սիրեցի	Սիրեցինք
Սիրեցիր	Սիրեցիք
Սիրեց	Սիրեցին

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱԳԱՌՆԻ

Պիտի սիրեմ	Պիտի սիրենք
Պիտի սիրես	Պիտի սիրէք
Պիտի սիրէ	Պիտի սիրեն

ԱՆԿԱՑԱՐ ԱԳԱՌՆԻ

Պիտի սիրէի	Պիտի սիրէինք
Պիտի սիրէիր	Պիտի սիրէիք
Պիտի սիրէր	Պիտի սիրէին

Հրամայական եղանակ

Եգ.	Յոք.

<i>Սիրէ՛</i>	<i>Սիրե՛նք</i> <i>Սիրեցէ՛ք</i>

Ասորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Ց

<i>Սիրեմ</i>	<i>Սիրենք</i>
<i>Սիրես</i>	<i>Սիրէք</i>
<i>Սիրէ</i>	<i>Սիրեն</i>

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

<i>Սիրէի</i>	<i>Սիրէինք</i>
<i>Սիրէիր</i>	<i>Սիրէիք</i>
<i>Սիրէր</i>	<i>Սիրէին</i>

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Սիրել

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրած , սիրեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրելու , սիրելիք

ԾԸ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐԸ

«Երկուքս ալ իրարու կը նմանինք մեր ձեռովը ,
Ֆրկուքս ալ կը սողանք , երկուքս ալ կը խայթենք ու
կը խածնենք , կ'ըսէր օձը տգրուկին , բայց ինչո՞ւ համար
մարդիկ զքեզ կը յարգեն , դրամով կը գնեն , խնամքով
կը պահեն եւ իրենց արիւնովը կը սնուցանեն , մինչդեռ
զիս տեսնելուն պէս ահաբեկ կը փախչին , զիրար կը
մանչեն , ու եթէ բռնեն , կը զարնեն ու կը սպաննեն
զիս : — Որովհետեւ , պատասխանեց անմիաս զեռունը ,
քու խայթուած քո կը թունաւորէ , իսկ իմն կը բուժէ : »
Այս պատճառաւ է որ կ'ըսեն թէ պէտք չէ բան մը իր
արտաքին երեւոյթէն դատել : Երեւոյթները կրնան ի-
րարու նմանիլ ամէնէն հակառակ պարագաներու մէջ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

290. Օրինակել այս հատուածը , և ցոյց տալ բոլոր բայերուն շժո՞ր-
դութիւնները :
291. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերով .
կը նմանին , կը սողան , կը խայթեն , կը խածնեն , մատնեցի , կը
բռնեն , կը զարնենք , կը սպաննենք , կը բուժի :
292. Խոնարհել բոլոր այս բայերուն կասարեայնի ու հրամայականը :
293. Խոնարհել ելլել և հեծնել բայերը գրաւոր .
294. Խոնարհել ծանուցանել և զննել բայերը բերանացի .

ՄԸ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎԵՐՋԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

323. Նեղ վերջացող բայերէն ոմանք Ա. ըծորդութեան՝ սիրելին պէս կը խոնարհուին, ինչպէս. ֆննել, զննել, շինել, ժամանել, յանդիմանել, հիմնել, բռնել, օգնել, մասնել: Ատոնց և գիրը արմատական է, որովհետեւ այս բայերուն արմատն է ֆնին, զնին, շին, ժաման, յանդիման, հիմն, բռուն, օգն, մասն:

324. Նեղ վերջացող ինը բայեր կան, որոնց և գիրը արմատական չէ, եւ որոնք բացառիկ ձեւեր ունին կասարեւչին եւ հրամայականին մէջ.

325. Ատոնցմէ հինգը՝ գտնել, մտնել, եղել (եղնել), իջնել, հեծնել կատարեալի մէջ կ'ըլլան՝ գտայ, մտայ, եղայ, իջայ, հեծայ եւ հրամայական եզակիի մէջ՝ գտի՛ր, մտի՛ր, եղի՛ր, իջի՛ր, հեծի՛ր: Իսկ չորսը՝ առնել, խածնել, քուֆնել, պագնել բայերը կատարեալի մէջ կ'ըլլան առի, խածի, քուֆի, պագի. հրամայականի մէջ կ'ըլլան ա՛ռ, խա՛ծ, քո՛ւֆ, պա՛գ:

326. Ուցանել վերջացող բայերը, ինչպէս ծանուցանել, կատարեալի մէջ կ'ըլլան՝ ծանուցի, եւ հրամայականի մէջ ծանուցո՛ւր:

327. Այսպէս կը խոնարհուին մասնուցանել, կսնուցանել, սնուցանել, հասնուցանել, եւայլն:

Բ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ . — ԽՕՍԻԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Ց

Եզ.	Ցոք.
Կը խօսիմ	Կը խօսինք
Կը խօսիս	Կը խօսիք
Կը խօսի	Կը խօսին

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Կը խօսէի	Կը խօսէինք
Կը խօսէիր	Կը խօսէիք
Կը խօսէր	Կը խօսէին

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Խօսեցայ	Խօսեցանք
Խօսեցար	Խօսեցաք
Խօսեցաւ	Խօսեցան

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի խօսիմ	Պիտի խօսինք
Պիտի խօսիս	Պիտի խօսիք
Պիտի խօսի	Պիտի խօսին

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌՆԻ

Պիտի խօսէի	Պիտի խօսէինք
Պիտի խօսէիր	Պիտի խօսէիք
Պիտի խօսէր	Պիտի խօսէին

ԾԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԷՇՈՒՆ ՏՐԱՄԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Օրին մէկը էշ մը կռնակը աղ բեռցած կ'երթար : Առուակի մը հանդիպելով՝ հարկադրուեցաւ մէջէն անցնիլ, ու երբ դիմացի եզերքը հասաւ, տեսաւ որ բեռը բոլորովին թեթեւցեր, գրեթէ հատեր էր : Կը կարծուի թէ էջերը խելք չունին . հակառակ այս ճշմարտութեան, մեր գրաստը այս դէպքը չմտցաւ, եւ ուրիշ անգամ մը, երբ բուրդի պարկերու ներքեւ ճնշուած կը քալէր, խորհեցաւ որ շրջակաները լիճ մը կար, եւ ճամբան քիչ մը երկարելով, կրնար անկէ անցնիլ, ու քրտնելով, յոգնելով վազեց, ոտքով գլխով ջուրին մէջ խորասուզուեցաւ : Միայն չէր խորհեր թէ աղն ու բուրդը միեւնոյն բանը չէին . աղը ջուրէն կը հալի, բայց բուրդը ջուրը ծծելով աւելի կը ծանրանայ : Կ'ըսեն թէ խելքը շատ զղջաց, բաղդին դէմ գանգատեցաւ, բայց ըրածէն չխայնեցաւ, որովհետեւ խելքը չհասաւ իր դժբաղդութեան պատճառին :

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ Ն Ե Ր

- 295. Օրինակել այս հատուածը, և նշանակել բոլոր բայերուն վրայ իրենց լծորդութիւնները :
- 296. Պատմել բերանացի այս հատուածը, յետոյ գրել գայն :
- 297. Գտնել այս հատուածին մէջ նիշ վերջացող բայերուն արմատները :
- 298. Խոնարհել այս հատուածին բոլոր բայերուն կաճարեալներն ու հրամայականները :
- 299. Խոնարհել հաւանիչ, յուսանիչ բայերը՝ գրաւոր :
- 300. Խոնարհել փշիչ, կպչիչ բայերը՝ բերանացի :
- 301. Մէյ մէկ կրաւորական բայ դնել հետեւեալ կէտերուն տեղ .

Երէկ մեր ծառան հօրմէս ... : Մեր տունը այս տարի ... : Ես ձեր խօսքերէն ... : Մեր դրացին սխալ դեղ ամենելով ... : Մարդ երբ կ'աշխատի, պէտք է ... : Յանցաւորները պէտք է ... : Զիեւրը պէտք է ամէն առտու աղէկ մը ... :

ԾԹ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎԵՐՋԱԿՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ (Շար.)

328. Նիշ վերջացող բայերէն ոմանք Բ. լծորդութեան խօսիչին պէս կը խոնարհուին, ինչպէս. յոզնիլ, ֆրսնիլ, խպնիլ, խոսոսվանիլ, կործանիլ, հաւնիլ, հաւանիլ, դաւանիլ:

329. Ատոնց և գիրը արմատական է, որովհետեւ այս բառերուն արմատներն են յոզն, ֆիրսն, խուպան, խոսոսվան, կործան, հաւան, դաւան:

330. Նիշ վերջացող այն բայերը, որոնց և գիրը արմատական չէ, բացառիկ ձեւեր ունին կատարեալին եւ հրամայական եզակիին մէջ, ինչպէս. հասնիչ, հասայ, հասեր: Այսպէս են. մեռնիլ, անցնիլ, թուսնիլ, հազնիլ, հասնիլ:

331. Այս բայերէն ծնիչ եւ սնիչ՝ հրամայականի մէջ՝ ընդհանուր օրէնքին կը հետեւին, եւ կ'ըլլան ծնե՛, սնե՛:

332. Չիշ վերջացող բայերէն ոմանք կը հետեւին խօսիչին, ինչպէս. խրսչիլ, թաֆչիլ, կառչիլ: Սակայն անոնցմէ փախչիլ, թռչիլ, փռչիլ, դպչիլ, կպչիլ, փակչիլ բացառիկ ձեւ ունին կատարեալին եւ հրամայականին մէջ, ինչպէս. փախայ, փախի՛ր. թռայ, թռի՛ր. փռայ, փռի՛ր. դպայ, դպի՛ր. կպայ, կպի՛ր. փակայ, փակի՛ր:

Գ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ . — ԿԱՐԴԱԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.

Յոք.

Կը կարդամ

Կը կարդանք

Կը կարդաս

Կը կարդաք

Կը կարդայ

Կը կարդան

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՑԱՐ

Կը կարդայի

Կը կարդայինք

Կը կարդայիր

Կը կարդայիք

Կը կարդար

Կը կարդային

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Կարդացի

Կարդացինք

Կարդացիր

Կարդացիք

Կարդաց

Կարդացին

ԲԱՑԱՐՉԱԿ ԱՊԱՌԵՒ

Պիտի կարդամ

Պիտի կարդանք

Պիտի կարդաս

Պիտի կարդաք

Պիտի կարդայ

Պիտի կարդան

ԱՆԿԱՑԱՐ ԱՊԱՌԵՒ

Պիտի կարդայի

Պիտի կարդայինք

Պիտի կարդայիր

Պիտի կարդայիք

Պիտի կարդար

Պիտի կարդային

Հրամայական եղանակ

Եզ.

Յոք.

Կարդա՛

Կարդա՛նք

Կարդացէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Կարդամ

Կարդանք

Կարդաս

Կարդաք

Կարդայ

Կարդան

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Կարդայի

Կարդայինք

Կարդայիր

Կարդայիք

Կարդար

Կարդային

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Կարդալ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կարդացող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կարդացած , կարդացեր

ԱՊԱՌԵԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կարդալու , կարդալիք

4. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱԳԱՀ ՀԱՐՈՒՍՏԸ

Ամէն բանէ կը յուզուի, ամէն բանէ կը վախնայ, շուտով կը բարկանայ, եւ բարկութենէն ստէպ կը հիւանդանայ: Ոչ գիշերը կը քնանայ, ոչ ալ ցորեկը: Իր գանձը իր պատիժն է, զոր ստանալու համար ամբողջ կեանքին մէջ զրկուած է ամէն բարիքներէ: Կը դողայ որ մէկը շփոտենայ անոր, եւ կը հսկէ քովը պահապանի մը պէս, անօթի ծարաւ գրեթէ: Ով որ իրեն այցելութեան երթայ, կը կարծէ թէ դրամը պիտի գողնայ, ուստի մինակ կ'ապրի իր սարսափներուն եւ մղձաւանջներուն հետ, որոնք հետզհետէ կը շատնան խելքը գլխէն առնելու չափ: Նոյն իսկ իր բարեկամները չեն համարձակիր մտենալ անոր, ճանչնալով իր կասկածոտ ոգին, որ չի վարանիր ամէնէն մտերիմներն անգամ ամբաստանելու:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

302. Օրինակել այս հատուածը, և նշանակել բոլոր բայերուն վրայ շճորդութիւնները:
303. Գրել այս հատուածը աւելի ընդարձակելով:
304. Ցոյց տալ այս հատուածին մեջի դերանունները:
305. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերուն աներեւոյրներովը:
կը յուզուի, կը բարկանայ, զրկուած է, կը հսկէ, չեն համարձակիր, չի վարանիր, ամբաստանելու:
306. Խոնարհել կենալ և կամենալ բայերը՝ գրաւոր:
307. Խոնարհել հեռանալ և հասկնալ բայերը՝ բերանացի:

308. Յնել վերջացող ներգործական կամ անցողական մէյ մէկ բայ ղնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ, կետերուն տեղ.

Երբ կ'ուզենք հիւրի մը բան մը ... պէտք է քաղաքավարութեամբ ... պնակը իրեն: Այս պատերը ... համար շատ ծախք ըրի: Խանութս ... տուի եւ նորէն շինեցի: Տղաքը ... համար մասնաւոր Թատրոններ կան Եւրոպայի մէջ: Ձին շատ ... վտանգաւոր է: Ձիս ... համար այդ Թերութիւններս կը յիշէք:

309. Հետեւեալ բայերուն արմատները գտնել.

Ծերանալ, խնդալ, ծանրանալ, գիրնալ, մեծնալ, խուլնալ, հասուննալ, սիրուննալ, դիմանալ, տիրանալ, քարանալ, սեւնալ:

310. Խոնարհել գրաւոր այս բայերուն կատարեալներն ու հրամայականները:

4. ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎԵՐՋԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ (Շար.)

333. Նաչ վերջացող բոլոր բայերը բացառիկ խոնարհումներ ունին կատարեալի եւ հրամայականի մէջ, ինչպէս . բարկանալ . բարկացայ , բարկացի'ր : Այսպէս են խոստանալ , փասնալ , հասկնալ , շասնալ , սսանալ , հիւանդանալ , իւնանալ , ճանչնալ , գիտնալ , գողնալ , կենալ , աւչնալ , քաֆնալ , վօտենալ , վերձենալ , հեռանալ , կարկենալ , ունենալ բայերը :

334. Նաչ վերջացող բայերէն ջանալ բայը միայն կը հետեւի Գ. լծորդութեան կարդալին , որովհետեւ ճ գիրը արմատական է :

ԿԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՈՐՐԸ ԵՒ ՍԱՐԴԸ

Փոքրիկ որբ տղեկ մը՝ որուն մայրը մեռած ըլլալով՝ հայրը կրկին ամուսնացեր էր, միայնակ ու լքուած կ'ապրէր տանը մէջ։ Իր տրտմութեանը սիւսիանք մը գտնելու համար ինքզինքը երաժշտութեան տուաւ, եւ այնքան մեծ տաղանդ երեւան բերաւ որ, ութը տարեկան հասակին մէջ, արդէն իր ջութակովը ամէնքը կը հմայէր, կը դիւթէր։ Այդ հիացողներուն կարգէն էր նաեւ . . . սարդ մը, որ պատին անկիւնը սքլած զինքը մտիկ կ'ընէր հեռուէն, եւ որ քիչ քիչ համարձակութիւն առնելով փոքրիկ նուագածուին մօտեցաւ։ Ա՛լ ամէն օր կուգար անոր թեւին վրայ կը կենար։ Տղան ալ իր արուեստագէտի սրտովը հաճոյք կը զգար այս ունկնդրութենէն ու օրէ օր կը կապուէր անոր։ Դժբաղդարար, օր մը, մօրուն սենեակէն ներս մտնելով՝ հարուածով մը սպաննեց այդ զգայուն բարեկամը։ Տղան մարեցաւ ինկաւ ու երեք ամիս հիւանդ պառկեցաւ։

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

- 311. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել թայերը։
- 312. Սահմանական ներկայի վերածել բոլոր բայերը։
- 313. Գրել այդ բայերուն յոքնակի հրամայականները։
- 314. Գրել այն առարկաները որոնց միջոցաւ հետեւեալ գործողութիւնները կը կատարուին.
Սղոցել, հերկել, հնձել, սանտրել, ածիլել, չմշկել, հիւսել, խընկարկել, օրել, ջրել, որսուլ, թունաւորել, կարծել, մանել, տպել, գամել։
- 315. Գրել վերի հատուածը աւելի մանրամասնօրէն։
- 316. Խոնարհել շաշ բայը՝ գրաւոր ու ցաշ բայը՝ բերանացի։
- 317. Լուծել հետեւեալ նախադասութիւնները.

Կ'ուզէի ժամը հինգի շոգեհաւին հասնիլ։ Երկու ժամ հորէն ջուր քաշեցի չուանով։ Երբ մարդ կ'ուզէ բան մը գնել, պէտք է անոր արժէքը գիտնայ։ Ե՛րձեռնակները բնագոյմամբ կը գուշակեն մրրիկին մօտենալը։ Հէրքիւլանում եւ Բոմբէի բողաքները վեհուով լերան հրարութիւն գետնին տակ Գաղուեցան։

ԿԱ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

335. Սահնակական ներկան եւ անկասարը, բացարձակ ապառնիւն եւ անկասարը, հրամայականին յոֆնակին, աներեւոյթը, ներկայ, անցեալ եւ ապառնի ընդունելութիւնները հետեւեալ օրէնքին համաձայն կը կազմուին .

336. Սահնակական ներկան եւ անկասարը՝ ստորադասական ներկային եւ անկատարին առջեւ կը աւելցնելով կը կազմուին :

337. Գալ, սալ, շալ բայերը կու կ'առնեն փոխանակ կը ի :

338. Կը ին ը գիրը կը ջնջուի ձայնաւորով սկսող բայերուն առջեւ, ու ապաթարց կը դրուի, ինչպէս . կ'երգեմ, փոխանակ կը երգեմ ըսելու :

339. Եմ, կամ, կրնամ, ունիմ, գիտեմ բայերը երբեք կը չեն առներ :

340. Հրամայականին յոֆնակի Ա. դեմքը անփոփ կերպով ստորադասական յոքնակի Ա. դէմքն է, վրան շեշտով մը :

341. Հրամայականին յոֆնակի Բ. դեմքը կը շինուի անցեալ կատարեալին ի եւ այ վերջաւորութեանց տեղ ի'ք գնելով, ինչպէս. երգեցի, երգեցե'ք, միշտ շեշտով մը :

ԿԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՏԱՆՏԻԿԻՆԸ

Տան մը ներքին խաղաղութիւնն ու երջանկութիւնը անոր տանտիրիկնէն կախում ունի : Ան պիտի խնամէ տղոց առողջութիւնն ու կրթութիւնը , ան հոգ պիտի տանի ամուսնին հանգստութեան ու գործերուն յաջողութեան , ան պիտի ջանայ որ ամէն բան որքան լաւ՝ այնքան գեղեցիկ ըլլայ : Տունը մեքենայի մը կը նմանի, որուն բոլոր ճախարակներն ու ծխնիները պէտք ունին անդադար իւզստուելու եւ մաքրուելու . հոն ամէն բան նորոգութեան եւ կարգաւորութեան կը կարօտի : Ուստի տանտիրիկնը պէտք է ըլլայ կարգապահ , ուշիմ , բարի , աշխատասէր ու քայքայարարոյ , եւ ամէնէն աւելի գիտնայ ինքզինքը նուիրել իր ընտանիքին երջանկութեան , որմէ կախում ունի իր խաղաղարձարար իր պատիւն ու երջանկութիւնը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 318. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել քայերը :
- 319. Անկեւոյրի, յետոյ անկայ և սպառնի ընդունելու քեան վերածել բոլոր քայերը :
- 320. Մանրամասնօրէն գրել այս հատուածը :
- 321. Անցեալ կատարեալի, յետոյ անցեալ ընդունելու քեան վերածել բոլոր քայերը :
- 322. Գտնել հետեւեալ գոյականներուն համապատասխան քայերը . կարծիք, ուղղութիւն, զգացում, ցից, զգուանք, ապահովութիւն :
- 323. Լուծել հետեւեալ բառերը գատ գատ .
Իրենց, բոլոր, ձեռքեր, փափաքած, հիւանդ, հինգ, մեր, տուն, կրակ, յիշատակ, չորրորդ, ասոնք, ատ, որոնցմէ, իւրաքանչիւր, վազէի, խորհող, եղաւ, գեղազմայլ, նրբամիտ, անոնք, մէկզմէկու :
- 324. Բերանացի խոնարհել ջնջել, օրհմիչ և սողալ քայերը :
- 325. Գտնել հետեւեալ բառերուն համապատասխանող քայեր .
Աւերակ, հին, ընդունելութիւն, յարձակում, հնչիւն, կանանչ, գունատ, զարհուրանք, ցօղ, խաւար, ծագում :

ԿԲ. ԴՍԱ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ (Շար.)

342. Աներեւոյթը կը կազմուի ստորադասական ներկային վերջի մ գիրը շի փոխելով, ինչպէս . երգեմ, երգել :

343. Ներկայ ընդունելութիւնը կը կազմուի եղ եւ իղ վերջաւորող բոլոր բայերուն այս վերջաւորութեանց տեղ ող դնելով, ինչպէս . երգել, երգող . խօսիլ, խօսող . հեծնել, հեծնող . հանգչիլ, հանգչող : Այ, նաչ վերջաւորող բայերուն անցեալ կատարեալին ի ն եւ այ ն ջնջելով, ու տեղը ող դնելով, ինչպէս . կարդացի, կարդացող . մոռցայ, մոռցող :

344. Անցեալ ընդունելութիւնը կը կազմուի երեք լծորդութեանց մէջ ալ կատարեալին եցի, եցայ, ի եւ այ վերջաւորութեանց տեղ դնելով ած կամ եր, ինչպէս . երգեցի, երգած . խօսեցայ, խօսեր :

345. Ապառնի ընդունելութիւնը կը կազմուի աներեւոյթին վրայ ու կամ իք աւելցնելով, ինչպէս . երգել, երգելիք . հագաչ, հագաչու : Ի՛իտելի է որ Բ. լծորդութեան ի գիրը ե ի կը փոխուի, ինչպէս . խօսիլ, խօսելու :

ԿԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՋԱԽԱՒԵՐ ՈՐՍՈՐԴԸ

Միամիտ քաղքենի մը , որ բնաւ հրացան գործածած շունէր , որսորդութեան փափաք տուաւ : Բայց ամէն որսի երթալուն՝ ձեռնունայն ետ կը դառնար , ու ամէնքը կը ծաղրէին զինքը : Օր մը երբ նորէն յագներ դադրեր ու չէր կրցեր բան մը զարնել , ճամբան տղու մը հանդիպեցաւ , որ ճագար մը գրկած կը տանէր : « Ա՛լ այս անգամ բաղդս բանեցաւ , » ըսաւ ինքնիրեն : Ճագարը դնեց , եւ պարան մը առնելով , մէկ ծայրը կենդանիին ոտքին կապեց , ու միւս ծայրը ծառի մը ճիւղին : Յետոյ քանի մը քայլ ետ գնաց , եւ նշան առնելով , հրացանին լլթակը քաշեց . կասարը գնաց լարը փրցուց , եւ ճագարը արշաւատոյր փախաւ , մեծ ապշութեան մէջ թողլով խեղճ որսորդը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

326. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել անկանոն բայերը :

327. Աւելի ընդարձակելով գրել այս պատմութիւնը :

328. Խոնարհել *նստիլ*, *ուսել*, *դնել* բայերը :

329. Մէյ մէկ անկանոն բայ դնել հետեւեալ կետերուն տեղ .

Սա մարդը զոր ... մեր պարտիզպանն է : Այս թռչունը ես ... : Այսօրու ընէ ... դպրոց երթալ : Այս ծառին պտուղները մենք ... : Երէկ եղբայրս այնչափ հիւանդ էր որ , մինչեւ լոյս ... : Չեմ կրնար այս արկղիկը ... որովհետեւ բանալին կորսուած է :

330. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ անկանոն բայերուն բացարձակ ապառնիներովը .

Փրթիլ , իյնալ , գալ , դառնալ , մնալ , տանիլ , նստիլ , զարնել , ընել , ուտել , դնել , տալ :

331. Լուծել հետեւեալ խօսքերը .

Մեր դրացիին զուակը հիւանդ է : Դուռը բանալիով կղպեցէք : Իր գիրքերը այրեցան : Ասոնք հին հազուստներ են : Ոմանք կը կարծեն թէ պաղ ջուրը օգտակար է :

49. ԴԱՍ. — ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ, ՉԱՐՏՈՒՂԻ ԵՒ ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐ

346. Երեք լծորդութեանց հետեւող բայերը կը կոչուին կանոնաւոր բայեր :

347. Երեք լծորդութեանց հետեւող այն բայերը , որոնք իրենց յատուկ վերջաւորութիւններ ունենալով կը զարտուղին հրամայականի եւ կատարեալի մէջ , կը կոչուին զարտուղի բայեր , ինչպէս . նեղ , ուցանել , նիղ , չիղ , նաչ վերջաւորուները :

348. Ատոնցմէ զատ քսան բայ կայ , որոնք զանազան վերջաւորութիւններ ունին , եւ կը տարբերին ընդհանուր կանոնէն կատարեալին կամ հրամայականին եւ կամ երկուքին մէջ միանգամայն : Ատոնք են անկանոն բայերը , եւ հետեւեալներն են . բերել , դնել , զարնել , ընել , ըսել , ուսել , տեսնել , նստիլ , պրծիլ , սկսիլ , տանիլ , փրփիլ , գալ , շալ , տալ , բանալ , դառնալ , երթալ , իյնալ , մնալ :

349. Թէ՛ զարտուղի եւ թէ՛ անկանոն քայերուն սահմանական եւ ստորադասական ներկան եւ անկատարը , բացարձակ ապառնին եւ ապառնի անկատարը , հրամայականի յոքնակին , աներեւոյթը , ներկայ , անցեալ եւ ապառնի ընդունելութիւնները՝ կանոնաւոր բայերու երեք լծորդութեանց օրինակներով կը կազմուին :

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Բ Ա Յ Ե Ր

Անբերելոյք	Սահմանական կասարեալ	Հրամայական
Բերել,	Բերի, բերիր, բերաւ, բերինք, բերիք, բերին:	Բե՛ր:
Դնել,	Դրի, դրիր, դրաւ, դրինք, դրիք, դրին:	Դի՛ր:
Զարնել,	Զարկի, զարկիր, զարկաւ, զարկինք, զարկիք, զարկին:	Զա՛րկ:
Ընել,	Ըրի, ըրիր, ըրաւ, ըրինք, ըրիք, ըրին:	Ըրէ՛:
Ըսել,	Ըսի, ըսիր, ըսաւ, ըսինք, ըսիք, ըսին:	Ըսէ՛:
Ուտնել,	Կերայ, կերար, կերաւ, կերանք, կերաք, կերան:	Կե՛ր:
Տեսնել,	Տեսայ, տեսար, տեսաւ, տեսանք, տեսաք, տեսան:	Տե՛ս:
Նստիլ,	Նստայ, նստար, նստաւ, նստանք, նստաք, նստան:	Նստէ՛:
Պրծիլ,	Պրծայ, պրծար, պրծաւ, պրծանք, պրծաք, պրծան:	Պրծէ՛:
Սկսիլ,	Սկսայ, սկսար, սկսաւ, սկսանք, սկսաք, սկսան:	Սկսէ՛:

Աներեւոյք	Սահմանական կատարեալ	Հրամայական
Տանիլ,	Տարի, տարիր, տարաւ, տարինք, տարիք, տարին:	Տա՛ր:
Փրթիլ,	Փրթայ, փրթար, փրթաւ, փրթանք, փրթաք, փրթան:	Փրթէ՛:
Գալ,	Եկայ, եկար, եկաւ, եկանք, եկաք, եկան:	Եկո՛ւր:
Հալ,	Հացի, լացիր, լացաւ, լացինք, լացիք, լացին:	Հա՛ց:
Տալ,	Տուի, տուիր, տուաւ, տուինք, տուիք, տուին:	Տո՛ւր:
Բանալ,	Բացի, բացիր, բացաւ, բացինք, բացիք, բացին:	Բա՛ց:
Դառնալ,	Դարձայ, դարձար, դարձաւ, դարձանք, դարձաք, դարձան:	Դարձի՛ր:
Երթալ,	Գացի, գացիր, գնաց, գացինք, գացիք, գացին:	Գնա՛:
Իյնալ,	Ինկայ, ինկար, ինկաւ, ինկանք, ինկաք, ինկան:	Ինկի՛ր:
Մնալ,	Մնացի, մնացիր, մնաց, մնացինք, մնացիք, մնացին:	Մնացի՛ր:

ԿԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՓԻՂԸ

Փիղը շատ տգեղ կենդանի մըն է . այնքան խոշոր գլուխ մը ունի , եւ աչքերը՝ ահագին դէմքին վրայ այնքան պզտիկ են , որ գրեթէ չեն երեւար : Ա.կանջները լայն , կռնակը բարձր , ոտքերը տձեւ , մորթն ալ աղտոտ գորշ գոյն մը ունի , բայց հակառակ իր վիթխարի անշնորհք կերպարանքին՝ ինքը բարեբարոյ եւ հեզ է ցորչափ չմնասեն իրեն : Ընկերական եւ աշխատասէր՝ բարեկամն է մարդուն , եւ իր ուժը , գործունէութիւնն ու ճարտարութիւնը անոր օգտին կը գործածէ , բայց ահարկու թշնամի մը կը դառնայ , երբ անիրաւութիւն ընեն իրեն : Իր միակ գեղեցիկ բանն է՝ երկու խոշոր ակռաները , որոնք մինչեւ եօթը ութը ոտք կ'երկննան , եւ որոնցմէ կը շինուին այնքան սիրուն գեղորներ : Փիղին կնճիթը ձեռքի տեղ է իրեն համար , որով ամէն գործողութիւն կրնայ կատարել :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 332. Օրինակել այս հատուածը , և սահմանական անկասարի վերածել բոլոր բայերը :
- 333. Լուծել այս հատուածին բոլոր բայերը :
- 334. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բայերուն սահմանական ներկայ Գ. դէմքը գործածելով .
Յենուլ , շնուլ , ոստնուլ , թողուլ , երդնուլ , զրօսնուլ :
- 335. Խոնարհել երդնուլ բայը՝ գրաւոր :
- 336. Փոխել հետեւեալ խօսքերուն մեջի բայերը և տեղը ուլ վերջացող բայեր դնել .
Վաղը պիտի հագնէր իր նոր զգեստը : Այսօր եկեղեցին Դանիէլ Մարգարէին գիրքը կը կարդան : Գէտք չէ մարդ իր թշնամիին ձեռքը համբուրելու չափ խոնարհի : Խեղճ կինը լռիկ արցունք կը բափէր :

ԿԴ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԶԵՒԵՐԸ

350. Ուղ յանգուող բայերէն միայն թողուղ եւ գրօսնուղ բայերն են որ ամբողջապէս կը խոնարհուին աշխարհաբարի մէջ, եւ երկուքն ալ իրարմէ տարբեր ձեւեր ունին կասարեալի եւ հրամայականի մէջ :

351. Ուղ վերջացող միւս բայերը՝ սահմանական եւ ստորադասական ներկային եւ անկասարին, բացարձակ ապառնիին, անկասար ապառնիին եւ հրամայականի յոյճակի Ա. դիւմին մէջ միայն կը գործածուին :

352. Երդնուղ, շնուղ, հեղուղ, յենուղ, ընթեռնուղ, գարթնուղ, զգեկնուղ, ոսկնուղ, այճնուղ, ցասնուղ, ցածնուղ, զեկնուղ, յեռուղ բայերուն տեղ, աշխարհաբարի մէջ ընդհանրապէս կը գործածուին երդում ընել, շեցնել, թափել, կռթնիլ, կարդալ, արթննալ, հազնիլ, ցատկել, ուռեկալ, բարկանալ, խոնարհիլ, մորթել, շարել բայերը :

Թ Ո Ղ Ո Ւ Լ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.	Ցոք.
Կը թողում	Կը թողունք
Կը թողուս	Կը թողուք
Կը թողու	Կը թողուն

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Կը թողուի	Կը թողուինք
Կը թողուիր	Կը թողուիք
Կը թողուր	Կը թողուին

ԱՆՑԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Թողուցի	Թողուցինք
Թողուցիր	Թողուցիք
Թողուց	Թողուցին

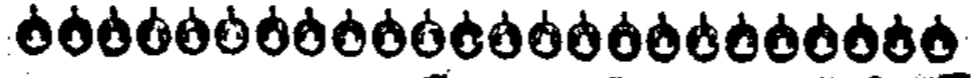
ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌԵՒ

Պիտի թողում	Պիտի թողունք
Պիտի թողուս	Պիտի թողուք
Պիտի թողու	Պիտի թողուն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌԵՒ

Պիտի թողուի	Պիտի թողուինք
Պիտի թողուիր	Պիտի թողուիք
Պիտի թողուր	Պիտի թողուին

Յուսով խընդա ցէք,
նեղութեան համբերեցէք.
աղօթից ստէպ կա ցէք:
Հով. ժԲ. 12:

ԵՓԵՍԻ ԽՈՒՐԱ

ԱՄՈՐԻԱՅ

ՏԻՊ ԵՐԿՐՈՐԴ

Հրամայական եղանակ

Եզ.	Յոք.
—	Թողո՛ւնք
Թո՛ղ	Թողուցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Թողու՛մ	Թողունք
Թողու՛ս	Թողուք
Թողու՛	Թողուն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Թողու՛ի	Թողուինք
Թողու՛իր	Թողուիք
Թողու՛ր	Թողուին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Թողու՛ւ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թողո՛ղ

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թողա՛ծ , Թողե՛ր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Թողու՛ , Թողելի՛ք

Ջ Բ Օ Ս Ե Ո Ի Լ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.

Յոք.

Կը գրօնուում

Կը գրօնուունք

Կը գրօնուուս

Կը գրօնուուք

Կը գրօնուու

Կը գրօնուուն

ԱՆՑԵԱՍ, ԱՆԿԱՏԱՐ

Կը գրօնուուի

Կը գրօնուուինք

Կը գրօնուուիր

Կը գրօնուուիք

Կը գրօնուուր

Կը գրօնուուին

ԱՆՑԵԱՍ, ԿԱՏԱՐԵԱՍ

Ջրօնեցայ

Ջրօնեցանք

Ջրօնեցար

Ջրօնեցաք

Ջրօնեցաւ

Ջրօնեցան

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌԵՒ

Պիտի գրօնուում

Պիտի գրօնուունք

Պիտի գրօնուուս

Պիտի գրօնուուք

Պիտի գրօնուու

Պիտի գրօնուուն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌԵՒ

Պիտի գրօնուուի

Պիտի գրօնուուինք

Պիտի գրօնուուիր

Պիտի գրօնուուիք

Պիտի գրօնուուր

Պիտի գրօնուուին

Հրամայական եղանակ

Եզ.

Յոք.

—
Ձրօնէ՛

Ձրօնս'ւնք

Ձրօնեցէ՛ք

Ասորադասական եղանակ

Ն Ե Բ Կ Ա Յ

Ձրօնու՛

Ձրօնունք

Ձրօնուս

Ձրօնուք

Ձրօնու

Ձրօնուն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Ձրօնուի

Ձրօնուինք

Ձրօնուիր

Ձրօնուիք

Ձրօնուր

Ձրօնուին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Բ Ե Ի Ո Յ Թ

Ձրօնուլ

Ն Ե Բ Կ Ա Յ Ը Ն Դ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ձրօնող

Ա Ն Յ Ե Ա Լ Ը Ն Դ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ձրօնած , զրօներ

Ա Պ Ա Ռ Ե Ի Ը Ն Դ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ձրօնելու , զրօնելիք

—

ԿԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱՄ. — ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երկու տեսակ քաղաքավարութիւն կայ . արուեստական եւ բնական : Արուեստական քաղաքավարութիւնը կարգ մը ընկերական սովորութեանց մէջ կը կայանայ , զոր ամէնէն անկիրթ եւ յոռի բնաւորութեան տէր անձն ալ գիտէ թերեւս , եւ կրնայ գործադրել ուղած տեղը . եւ սակայն անով չի կրնար հաճելի ըլլալ : Բնական քաղաքավարութիւնը չի սուրվուիր . անիկա հոգիէն կը բղխի եւ օրօրոցէն կը սկսի . անոր հրապոյրը նայուածքի մը կամ ժպտի մը պարզութեան եւ անկեղծութեան մէջ է . սրտի քաղաքավարութիւնն է ան , որ անբաժան կը մնայ անձէն , ամէն տեղ եւ ամէն ժամանակ . եւ այս թանկագին յատկութեամբ է որ մարդ ամէնուն բարեկամութիւնը կը գրաւէ ու սիրելի կը դառնայ ամէնուն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 337. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել պակասաւոր բայերը՝
- 338. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ պակասաւոր բայերուն անկասարովք.
Կամ, ունիմ, կրնամ, գիտեմ, կը զենում, կ'այտնում:
- 339. Բերանացի խոնարհել այս բայերուն սահմանական ներկան և անկասարք:
- 340. Գրաւոր խոնարհել կրնամ և գիտեմ բայերը՝ ամբողջացնելով զանոնք:
- 341. Լուծել հետեւեալ նախադասութիւնները.

Պէտք է գիտնալ թէ մարդոց մեծ մասը խելացի չէ: Հարկ է ըսել թէ շողօքորժները լաւագոյն բնաւորութիւնները կ'եղծեն: Չեմ կրնար վստահեալ այն անձին, որ կեղծել գիտէ:

ԿԵ. ԴԱՍ. — ՊԱԿԱՍԱՆՈՐ ԲԱՅԵՐ

353. Պակասաւոր կ'ըսուին այն բայերը, որոնց ամէն ժամանակները չեն գործածուիր, եւ պակաս ժամանակները ուրիշ բայով մը կը լրանան: Ասոնցմէ գլխաւորները հետեւեալներն են.

354. Կամ, որ կը գործածուի սահմանական ներկայի եւ անկասարի մէջ միայն. այս բայը կրնայ լրանալ ըզբայ կամ գտնուիչ բայերով:

355. Ունիւմ, որ կը գործածուի սահմանական ներկայի եւ անկասարի մէջ միայն, եւ կը լրանայ ունեւայ բայով:

356. Կրնամ, որ կը գործածուի ամէն եղանակներու եւ ժամանակներու մէջ, բաց ի ստորադասականէն, եւ կ'ամբողջանայ կարեւայ բայով:

357. Կարեւամ, որ միայն ստորադասական ներկայի ու անկասարի մէջ կը գործածուի:

358. Դիտեմ, որ միայն սահմանական ներկայ ու անկասար ունի, եւ կ'ամբողջանայ գիտեայ բայով:

359. Պակասաւոր են նաեւ ոչ վերջացող այն բայերը, որոնք ամբողջութեամբ չեն խոնարհուիր աշխարհարարի մէջ:

ԿԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԸ

Օգը շատ տաք էր . ճամբորդ մը սաստիկ ծարաւ-
ցած՝ բլրակի մը ստորոտէն կը քալէր , եւ մօտերը ջուր
չկար : Բայց դիմացի կողմը ընդարձակ այգի մը կը
տարածուէր կուռ սղկոյզներով լեցուն , որուն մօտենալու
համար պէտք էր տղմուտ ճահիճէ մը անցնիլ : Մարդը
մտածեց թէ կարելի է եղտիւրը խորունկ չէր , եւ կօշիկ-
ները միայն պիտի աղտոտէին , ինչ որ դիւրին էր մաք-
րել . ու առաջ քալեց : Բայց հետզհետէ ոտքերը սկսան
խրիլ , աղտոտ ջուրը մինչեւ ծունդերը ելաւ : Այն ա-
տեն ճամբորդը կանգ առաւ , վարանեցաւ , բայց ան-
գամ մը ցելիին մէջ մտեր էր , եւ խաղողները աւելի
աղուոր կ'երեւային , քանի կը մօտենար : Ուստի քալեց
նորէն , մինչեւ որ կուրծքը , վիզը ծածկուեցան դայռին
մէջ : Վերջապէս խաղողին հասաւ , ու այնչափ կերաւ որ
յափրացաւ , քանեցաւ : Հիմայ ցելիին սեւ կեղտոտ մուրը
կը վազէր ամբողջ մարմնէն վար : Ճամբորդը ինքնիրեն
ամչցաւ , զղջաց ըրածին վրայ : Խնչպէս պիտի մաք-
րուէր այդ աղտեղութենէն . . . :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

342. Օրինակել այս հատուածը , և ստորագծել միայեւս քայերը :
343. Բերանացի պատմել , յետոյ գրել այս հատուածը աւելի ընդար-
ձակ և մանրամասն նկարագրութեամբ :
344. Խոնարհել՝ բերանացի՝ ֆալել և ծարաւնաչ քայերը :
345. Խոնարհել՝ գրաւոր՝ յափրանաչ և ֆանիչ քայերը :

346. Մեյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ միադեմ բայերով.

Կ'ըսեն թէ, հերիք է, հարկ է, կը ձիւնէ, մեղք է, չի վայելի, չի բաւեր, անկարելի է, անտեղի է, ամօթ չէ, հնար չէ, կ'երեւայ թէ, պէտք չէ, արդար է որ:

347. Մեյ մեկ-բայ և մեյ մեկ ածական շինել հետեւեալ անուններէն.

Դառնութիւն, զմայլանք, թշնամանք, սովորութիւն, զրպարտութիւն, զարհուրանք, խոնարհութիւն, ձանձրոյթ, տաղտուկ, խոնջէնք, գայթակղութիւն, ճշդութիւն, համ:

42. ԴԱՍ. — ՄԻԱԴԵՄ ԲԱՅԵՐ

360. Միադեմ կ'ըսուին այն բայերը, որոնց միայն եղակի Գ. դէմքը կը գործածուի ամէն ժամանակի. ու եղանակի մէջ, եւ որոնք որոշ ենթակայ մը չունին ընդհանրապէս: Միադեմ են այն բայերը, որոնք մթնոլորտին երեւոյթները կը սուցնեն, ինչպէս. կ'անձրեւէ, կը ձիւնէ, կը փայլասակէ, ցուրտ է, եւայլն: Միադեմ են նաեւ. կը թռի, կ'երեւայ, կարծես, պիտի է, հարկ է, հնար է, մեղք է, կը վայրէ, կարելի է, հերիք է, բաւական է, ամօք է, կ'ըսուի, եւայլն:

ԿԷ. ԸՆԹԵՐՅՈՒԱԾ. — ԱՌԻՒԾԻ ՄԸ ՎԵՀԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գիւղի մը մէջ հասարակաց հանդէս մը կը կատարէին, երբ յանկարծ անտառին մէջէն առիւծ մը երեւան ելաւ : Ամէնքը ձգեցին փախան : Այս ընդհանուր շփոթութեան մէջ, կին մը սարսափէն շլնորած, երբ մանկիկը գրկած կը վազէր, թեւերը ծունգերը կթոտեցան, եւ տղան վար ինկաւ : Վայրկեան մը ետքը առիւծին բերանն էր խեղճ երախան : Դժբաղդ մայրը այս տեսարանէն սթափեցաւ, սիրտ առաւ, եւ առիւծին առջեւ ծունգի դալով «Չաւախ, զաւախ տո՛ւր» աղաղակեց սլաղատագին : Առիւծը, անոր ձայնէն յուզուած, կանգ առաւ, կարծես հասկցաւ մօրը անհուն ցաւը, եւ մանկիկը կամաց մը գետինը դնելով, անտառին մէջ աներեւոյթ եղաւ :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

348. Օրինակել այս հատուածը, գատել բոլոր բայերը և շարաւանդները զանոնք :
349. Պատմել այս պատմութիւնը բերանացի, յետոյ գրել զայն ընդարձակ նկարագրութեամբ :
350. Հետեւեալ բայերուն հակառակները գրել .

Վառել, աւելցնել, զիմադրել, դատաստարտել, մօտենալ, ձանձրանալ, ծափահարել, ծերանալ, յարձակիլ, ցրուել, խզել, զարդարել, կապել, հետեւիլ, գրաւել, գատել :

351. Գրել հետեւեալ բայերուն ներկայ, անցեալ և ապառնի ընդունելութեանց բացասականները.

Քաղել, ընտրել, լուալ, տալ, շիկնիլ, հագնիլ, պարծիլ, կաղալ, յուսալ, տեղալ, մնալ, հիւսել.

352. Մէյ մէկ խօսք շինել այս բայերուն ներկայ կամ անցեալ ընդունելութիւններով.

ՕՐԻՆԱԿ. — Քաղած պտուղներս տհաս էին.

Կէ. ԴԱՍ. — ՌԱՅԱՍԱԿԱՆ ՌԱՅԵՐ

361. Բացասական կ'ըսուին այն բայերը, որոնք գործողութիւնը կը ժխտեն, ինչպէս. չեմ երգեր, չըսի.

362. Բացասական բայերուն ժամանակներն ու եղանակները հետեւեալ կերպով կը կազմուին.

363. Անցեալ կասարեալը, ստորադասական ներկան եւ անկասարը, աներեւոյթը, ներկայ, անցեալ եւ ապառնի ընդունելութիւնները կը կազմուին հաստատական բայերուն սկիւրը չ գիրը աւելցնելով.

Անց. կտր.	Սիրեցի-չսիրեցի	Ներկ.	ընդ.	Սիրող-չսիրող
Ստր.	նրկ.	Սիրեմ-չսիրեմ	Անց. ընդ.	Սիրած-չսիրած
Ստր.	անկ.	Սիրէի-չսիրէի	Ապ. ընդ.	Սիրելու-չսիրելու
Անեւեւոյթ	Սիրել-չսիրել			Սիրելիք-չսիրելիք

Դիտելի է որ անցեալ ընդունելութեան բացասականը կ'ըլլայ միայն չսիրած, չխօսած, եւ չ'ըլլար երբեք չսիրեր, չխօսեր, եւ այլն.

ԿԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾՈՅՈՒ ԱՇԱԿԵՐՏԸ

Չեմ սիրեր այն աշակերտը, որ դատարկապարտ, մտացիր եւ ծոյլ է, որ կարդալէ չ'ախորժիր, որ դրելէ կը յոգնի: Աշխատանքը բեռ մըն է իրեն համար, զոր չ'ուզեր կրել: Ամէն բան դժուար կու դայ իրեն, հետեւաբար դասերը չի սլատրատներ, եւ ամէն բանի մէջ ետ կը մնայ: Ընկերները զինքը կ'արհամարհեն, դասատուն զինքը կը սլատժէ, մայրը զիշեր ցորեկ սիրտ կը հատցնէ եւ կու լայ մտածելով իր զաւկին վիճակին վրայ: Տղայ մը՝ որ իր ծնողքը եւ ուսուցիչները կը վշտացնէ, դժբաղդ կ'ըլլայ ապագային:

Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ Ն Ե Ր

353. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բացասական բայերը:

354. Այս հատուածին բացասական բայերը՝ հաստատական, և հաստատականները՝ բացասական ընել:

355. Գտնել հետեւեալ բայերուն հոմանիշները.

Ահարեկել, դիզել, խորտակել, ստիպել, խզել, սպաննել, մոծովել, աւրել, կառուցանել, տրտմեցնել, արդարացնել, վազել, մեծնալ, նշմարել, ծածկել, սիրել, պատժել, զանակոծել, պարտել, հնարել, շորթել, պատրել:

356. Խոնարհել՝ զրաւոր՝ աւշնալ, զբաղիլ, սանձել բայերուն սահմանական ներկային և անկատարին բացասականները:

357. Խոնարհել կամ բային սահմանական ներկայ և անկատար բացասականը:

358. Հետեւեալ առածներուն ժխտականը հաստատականի դարձնել, և փոխադարձաբար.

Թաւալող քարը մամուռ չի բռներ: Կաղնիին ծառը մէկ զարնելով չի տապալիր: Բաժնողին բաժին չի մնար: Քու կերակուրդ եփելու համար՝ ուրիշին տունը պէտք չէ այրել: Իմաստութիւնը հարստութիւնը կը զարդարէ եւ աղքատութիւնը կը ծածկէ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Անշարժ քարը մամուռ կը բռնէ:

ԿԸ. ԴԱՍ. — ՐԱՅԱՍՏԱԿԱՆ ՐԱՅԵՐ (Շար.)

364. Բացասական բայերուն սահմանական ներկան ու անկասարը կը կաղնուին եւլ բային բացասականովը (չեմ, չեի), եւ ամէն մէկ բայի բացասական ձեւովը

365. Բայերուն բացասական ձեւը կը կաղնուի աներեւոյթի վերջի շ գիրը ռ ի փոխելով, ինչպէս. սիրեղ, չեմ սիրեալ, չես սիրեալ, չի սիրեալ (փոխանակ չե սիրեալ ի) : Խօսիչ, չեմ խօսիր, չես խօսիր, չի խօսիր, Կարդալ, չեմ կարդար, չես կարդար, չի կարդար, Դիտելի է որ սահմանական ներկայի երրորդ դեմքին մէջ միշտ չի պէտք է գրել եւ ոչ չ, այսինքն չի սիրեալ, չի խօսիր, եւայլն, եւ ոչ չսիրեալ, չխօսիր, եւայլն :

366. Բ. լծորդութեան մէջ սահմանական անկասարը փոխանակ իր վերջաւորելու եր կը վերջաւորի, ինչպէս. չի խօսեալ, չիւր խօսեալ, չիւր խօսեալ (փոխանակ չի, չիւր, չիւր խօսիր ի) :

367. Չի ին ի գիրը կը ջնջուի սահմանական ներկայ Դ. դէմքին առջեւ, երբ բայը ձայնաւորով սկսի, ինչպէս. չեմ երթար, չես երթար, չ'երթար (փոխանակ չի երթար ըսելու) :

368. Կամ բայը սահմանական ներկայի եւ անկասարի մէջ կ'ըլլայ չկամ, չկամ, չկայ, չկայի, չկայիր, չկար (փոխանակ չեմ կար, չես կար, չի կար, չի կար, չիւր կար, չիւր կար ի) :

ԿՔ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԵՐԵՒԱԼՈՒ ՎՏԱՆՔԸ

Փիլիսոփայ մը կ'ըսէր իր աշակերտներուն . «Եթէ կ'ուզէք երջանիկ ըլլալ, աղքատ ապրեցէ՛ք . բնաւ մի՛ փափաքիք ունենալ լաւ մը, ուրկէ զուրկ ըլլան ուրիշները, եւ եթէ ունենաք, ծածկեցէ՛ք զայն : Եթէ կ'ուզէք թշնամի չունենալ, ջանացէ՛ք բնաւ չերեւալ, ծածկեցէ՛ք ձեր տաղանդները, ձեր կարողութիւնները : Թո՛ղ ոչ ոք զիտնայ թէ ինչե՛ր սորված էք, եւ ինչե՛ր կրնաք ընել, եւ ոչ ոք պիտի նախանձի ձեզմէ, եւ ոչ ոք պիտի հարուածէ եւ զրպարտէ զձեզ : Արժանիք չունեցող մարդիկ նախանձ չեն ազդեր : Ձեր փառքը փնտռեցէ՛ք ձեր անձնական յատկութեանց ներքին գիտակցութեան մէջ, եւ ձեր երջանկութիւնը վայելեցէ՛ք ձեր խղճին անդորութեանը մէջ : »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

359. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել բոլոր հրամայական բայերը :

360. Բացասականի վերածել բոլոր հրամայականները, առանց իմաստը փոխելու :

ՕՐԻՆՆԱԿ. — Եթէ չէք ուզեր երջանիկ ըլլալ, աղքատ մի՛ ապրիք :

361. Հրամայականի բացասականին վերածել հետեւեալ բայերը, և հինգական սևռի խնդիր գտնել անոնց .

Քաղել, հիւսել, ստկել, դրոշմել, հիմնել, աղալ, մուրալ, մաղել, ուզել, յղկել, բերծել, ծեփել, Թրծել, ստանալ, հաւաքել, կազմել, չորցնել, փշլիել, սուզել, խեղդել, կամնել, կռել, հերկել, կաղապարել, շաղուել, կանգնել, դարմանել, ճկել, շախչախել, սրել, բծացնել, խցել, լուծել, տարածայնել, անարգել, ժառանգել, կտակել, արձակել:

362. Լուծել հետեւեալ առածները.

Ժրուժիւնը բաղդին աչ ձեռքն է, սակաւապետութիւնը անոր ձախ ձեռքը: Հարուստը ան է որ պարտք չունի: Շատ խոստացողէն բան մի յուսար: Նորածեւութեան հետեւողը՝ վաճառականին բարեկամը, գերձակին գործիքը, եւ ինքզինքին թշնամին է:

ԿՅ. ԴԱՍ. — ՌԱՅԱՍԱԿԱՆ ՌԱՅԵՐ (Շար.)

369. Բացասական բայերուն հրամայականը կը կազմուի եզակիի մէջ՝ մի՛ բառով եւ բային բացասական ձեւովը, ինչպէս. մի՛ սիրեր, մի՛ խօսիր, մի՛ կարդար: Հրամայական յոփնակի Ա. դեմքին մէջ՝ ստորադասականէն առաջ չ դնելով, ինչպէս. չսիրե՛նք, չխօսի՛նք, չկարդա՛նք, եւ Բ. դեմքին մէջ մի՛ դնելով, ինչպէս. մի՛ սիրեք, մի՛ խօսիք, մի՛ կարդաք:

370. Մի՛ բացասականը ձայնաւորի առջեւ չի ջնջուիր. չըսուիր մ՛երբար, մ՛երգեր, մ՛առներ, այլ մի՛ երբար, մի՛ երգեր, մի՛ առներ:

ԲՆՅԱՍՏԱԿԱՆ ԲԱՅ . — ՉՍԻՐԵԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.		Յոք.
Չեմ սիրեր		Չենք սիրեր
Չես սիրեր		Չէք սիրեր
Չի սիրեր		Չեն սիրեր
ԱՆՅԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ		
Չէի սիրեր		Չէինք սիրեր
Չէիր սիրեր		Չէիք սիրեր
Չէր սիրեր		Չէին սիրեր
ԱՆՅԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ		
Չսիրեցի		Չսիրեցինք
Չսիրեցիր		Չսիրեցիք
Չսիրեց		Չսիրեցին

ԲԱՑԱՐՉԱԿ ԱՊԱՌԵՆԻ

Չպիտի սիրեմ կամ Պիտի չսիրեմ	Չպիտի սիրենք կամ Պիտի չսիրենք
Չպիտի սիրես կամ Պիտի չսիրես	Չպիտի սիրէք կամ Պիտի չսիրէք
Չպիտի սիրէ կամ Պիտի չսիրէ	Չպիտի սիրեն կամ Պիտի չսիրեն

ԱՆԿԱՑԱՐ ԱՊԱՌԵՆԻ

Չպիտի սիրէի կամ Պիտի չսիրէի	Չպիտի սիրէինք կամ Պիտի չսիրէինք
Չպիտի սիրէիր կամ Պիտի չսիրէիր	Չպիտի սիրէիք կամ Պիտի չսիրէիք
Չպիտի սիրէր կամ Պիտի չսիրէր	Չպիտի սիրէին կամ Պիտի չսիրէին

Հրամայական եղանակ

եզ.	Յոք.
Մի՛ սիրեր	Չսիրե՛նք Մի՛ սիրէք

Ասորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Չսիրե՛մ	Չսիրենք
Չսիրես	Չսիրէք
Չսիրէ	Չսիրեն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Չսիրէի	Չսիրէինք
Չսիրէիր	Չսիրէիք
Չսիրէր	Չսիրէին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Չսիրել

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չսիրող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չսիրած

ԱԳԱՌԵԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Չսիրելու , չսիրելիք

Հ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՇԽԱՑԱՆՔ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Խուին արօրի մը ժանգոտած համբուն
Հանգիստէն երկար ,
Տեսաւ իր եղբայրն որ շողշող , փայլուն ,
Գաշտէն կը դառնար :
«Նոյն նիւթէն կըռուած , բազուկներէն նոյն ,
Ըսաւ , ո՛վ եղբայր ,
Ինչո՞ւ ես՝ աղօտ , իսկ պայծառ ես դուն :
— Ես կ'աշխատիմ յար : »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

363. Արձակի վերածել այս ոտանաւորը ընդարձակելով .

364. Հետեւեալ բայերուն մեջէն գտնել պարզերը, ածանցեալները և բարդերը .

Կամնել, զեղգեղել, հրդեհել, ներածել, արտածել, սրսկել, բզբտել, պատռել, սորսորիլ, մեկնել, խածատել, խմբագրել, սեւցնել, մեծցնել, կողոպտուիլ, սկրդել, արդկել, կիտուածել, հարուածել, պոռթկալ, պայծիլ, բունել, բացատրել, շշնչել, սարսուալ, դողդղալ, ճմրթիկել, տապկուիլ, դպցնել, հասցնել, կասեցնել .

365. Գտնել այս բայերուն գոյականները կամ ածականները .

366. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերը իբրեւ սօրոգելի գործածելով .

Թունաւոր, պահապան, ապացոյց, անկարող, լուսարար, դռնապան, գերագոյն, անհրաժեշտ, անմահ, ժողրելի, հրացայտ, Թուրքիկ, անձափանց .

Ն. ԴԱՍ. — ՊԱՐԶ, ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԵՒ ԲԱՐԴ ԲԱՑԵՐ

371. Պարզ բայերը անոնք են, որոնք միայն արմաս բառէ մը եւ վերջաւորութենէ մը բաղկացած են, ինչպէս. երգ-եղ, խօս-իչ, հագ-ալ :

372. Բարդ բայերը անոնք են, որոնք երկու կամ աւելի բառերէ կազմուած են, ինչպէս. կառ-ա-վարեղ, կարգ-ա-դրեղ, աշխատ-ա-կցիչ :

373. Բայերուն բարդութիւնը գոյականներու եւ ածականներու բարդութեան օրէնքին համեմատ կը կատարուի, եւ փոփոխման ու կորուսման կանոնները միեւնոյն կերպով կը գործադրուին :

374. Ածանցեալ կ'ըսուին այն բայերը, որոնց մէջ արմատէն եւ վերջաւորութենէն զատ՝ ուրիշ մասնիկներ կը մտնեն, ինչպէս. թռչ-ս-իչ, պատռ-ս-եղ, գող-ցնեղ, կոտր-ուիչ, ներ-գործեղ, արտ-ա-դրեղ :

375. Բայերուն ածանցումները կրնան կատարուիլ նախադաս մասնիկներով, որոնց գլխաւորներն են արտ, ներ, գեր, հակ, շար, պար, ինչպէս. արտածեղ, ներգործեղ, գերազանցեղ, հակազդեղ, շարունակեղ, պարունակեղ :

376. Տ եւ ոտ մասնիկները բայերուն մէջ մտնելով կը կազմեն ածանցեալ բայեր, ինչպէս. պատռեղ, պատռ-ս-եղ. նանկեղ, նանկ-ոտ-եղ :

377. Ուիչ յետադաս մասնիկով կը կազմուին կրաւորական, եւ ցնեղ յետադաս մասնիկով անցողական բայեր, որոնք ածանցեալ բայեր են :

ՀԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԽՆՑԵՂԷՆՆԵՐ

Խեցեղէն անօթներ շինելու համար՝ պէտք է որ Գալս ջուրով կաւը թրուի, եւ մէջը աւազ խառնուի, որպէս զի եփուելու ատեն կաւը չճեղքուուի: Այս կերպով հայտը պատրաստուելէ ետքը, անոր ձեւ տալու համար՝ կլոր սեղանի մը վրայ կը դնեն զայն ու կը դարձնեն: Անօթները երբ իրենց վերջնական ձեւը ստանան, փուռին մէջ կ'եփուին, յետոյ կ'իտուածի համար պատրաստուած բաղադրութեան մէջ կը թաթխուին, եւ փուռին մէջ կը թրծուին: Թրծուած անօթները անթափանց կ'իտուածով մը ծածկուած կ'ըլլան, եւ դիւրաւ չեն կտորի:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

367. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել կրաւորական բայերը:

368. Այս հատուածին կրաւորական բայերը ներգործականի վերածել:

369. Անցեալ կատարեալի վերածել բոլոր կրաւորական բայերը:

370. Լուծել բոլոր բայերը և ներակաները:

371. Երկ երկու ներգործական բայ գտնել հետեւեալ սեռի խնդիրներուն.

Երկամ, էջ, թերթ, վուշ, հայս, մեքենայ, կափարիչ, թել, կկոց, կանեփ, դերձան, կեղեւ, արեւ, ազիւս, շողախ, գամ, կզմինար, ցորեն, ալիւր, թեփ, հունտ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Երկար ծեծել, ձուլել:

372. Մէյ մէկ խօսք շինել այս բառերը ներակայ ընելով, և գրտնուած երկ երկու ներգործական բայերն ալ կրաւորականի վերածելով:

ՕՐԻՆԱԿ. — Երկամը մուրճով կը ծեծուի եւ կրակին վրայ կը ձուլուի:

373. Լուծել հետեւեալ խօսքերը:

Մարդ երբ տխուր է, ամէն բան սեւ կ'երեւայ իրեն: Մենք մեր պարտքը կատարենք, մնացածը Աստուած թող կարգադրէ: Զպարծինք մեր արժանիքով, որովհետեւ աւելի արժանաւորներ կան: Կորսուած ժամանակը ետ չի դառնար:

ՀԱ. ԴԱՍ. — ԿՐԱԼՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ

378. Կրաւորական բայերը, որոնց ենթական՝ ուրիշի մը կատարած գործողութիւնը իր վրայ կը կրէ, հետեւեալ կերպով կը կազմուին .

379. Ա. եւ Բ. լծորդութեանց եղ եւ իշ վերջաւորութիւնները ուիշի փոխելով, ինչպէս . սիրել, սիրուիլ . խօսիլ, խօսուիլ :

380. Ուղանել վերջաւորող բայերուն անել վերջաւորութիւնը ուիշի փոխելով, ինչպէս . ծանուցանել, ծանուցուիլ :

381. Գ. լծորդութեան մէջ աչ վերջաւորող բայերուն կատարեալին ին, եւ նաչ վերջաւորողներուն այն ուիշի փոխելով, ինչպէս . կարդացի, կարդացուիլ . գողցայ, գողցուիլ :

382. Յնել յանգուող բայերուն կատարեալին ուցի վերջաւորութիւնը ուիշի փոխելով, ինչպէս . հազցուցի, հազցուիլ . փակցուցի, փակցուիլ :

383. Բացառիկ են հետեւեալ բայերուն կրաւորականները . դնել, դրուիլ . ընել, ըլլուիլ . տանիլ, տարուիլ . տալ, տրուիլ :

384. Կրաւորական բայերը Բ. լծորդութեան խօսիչին պէս կը խոնարհուին. Բացառիկ է միայն ուտուիլ բայը, որուն կատարեալը կ'ըլլայ կերուեցայ :

ԿՐԱԽՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅ . — ՍԻՐՈՒԻԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.

Կը սիրուիմ
Կը սիրուիս
Կը սիրուի

Յոք.

Կը սիրուինք
Կը սիրուիք
Կը սիրուին

ԱՆՅԵԱԼ ԱՆԿԱՏԱՐ

Կը սիրուէի
Կը սիրուէիր
Կը սիրուէր

Կը սիրուէինք
Կը սիրուէիք
Կը սիրուէին

ԱՆՅԵԱԼ ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Սիրուեցայ
Սիրուեցար
Սիրուեցաւ

Սիրուեցանք
Սիրուեցաք
Սիրուեցան

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ԱՊԱՌԵՒ

Պիտի սիրուիմ
Պիտի սիրուիս
Պիտի սիրուի

Պիտի սիրուինք
Պիտի սիրուիք
Պիտի սիրուին

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌԵՒ

Պիտի սիրուէի
Պիտի սիրուէիր
Պիտի սիրուէր

Պիտի սիրուէինք
Պիտի սիրուէիք
Պիտի սիրուէին

Հրամայական եղանակ

եզ.	Յոք.
— — —	
Սիրուէ՛	Սիրուի՛նք
	Սիրուեցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Սիրուիմ	Սիրուինք
Սիրուիս	Սիրուիք
Սիրուի	Սիրուին

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Սիրուէի	Սիրուէինք
Սիրուէիր	Սիրուէիք
Սիրուէր	Սիրուէին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Սիրուիլ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրուող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրուած , սիրուեր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրուելու , սիրուելիք

ՀԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՊՈԼԻՏԵՆԵՐԸ

Պոլիտները ասուպներուն եւ գիտաւորներուն պէս անհունութեան խորերէն կու գան, ուր կը պտըտին միւլիոնաւոր թափառիկ մարմիններ: Գիտունները կ'ենթադրեն թէ պոլիտները տարրալուծուած աստղերու կտորներ են, որոնք քայքայուած վիճակի մէջ իրենց ծիրը կը բոլորեն վերստին: Մերթ ընդ մերթ այդ աստղերէն կտորներ կը փրթին կ'իյնան երկրագունտին վրայ, ինչպէս ուրիշ մոլորակներու վրայ ալ կրնան իյնալ: Այդ պոլիտներուն պայթումէն թափած երկնաքարերը՝ մշտնջենապէս մարած գունտերու ածխւներ կրնան նկատուիլ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

374. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել կրաւորական բայերը:

375. Կրաւորական աներեւոյթի վերածել այս ընթերցուածին ներգործական և կրաւորական բայերը:

376. Մէյ մեկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Պոլիտ, ասուպ, գիտաւոր, անհունութիւն, Թափառիկ, տարրալուծուած, ծիր, մոլորակ, պայթում, երկնաքար, ածխւ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Պոլիտը հրեղէն երեւոյթ մըն է օդին մէջ:

377. Խոնարհել գրաւոր մկրտուիչ, ծեծուիչ, հոգացուիչ, մոռցուիչ բայերը:

378. Բացասական կաստեալի վերածել վերի հատուածին բայերը:

379. Բացասական ստորադասական անկասարի վերածել ընթերցուածին բայերը:

380. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.

Երբ մարդ իր յանցանքները մոռնայ, նորէն կը սկսի զանոնք: Ժամանակը Թանկագին կերպաս մըն է, ուրկէ շինուած է կեանքը. պէտք է զգուշութեամբ գործածել զայն:

ՀԲ. ԴԱՍ. — ԱՆՑՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ

385. Անցողական բայերը, որոնց ենթական գործողութիւնը ուրիշի մը ընել կուտայ, կը կազմուին ցնել մասնիկով :

386. Յնել մասնիկը չեզոք բայը ներգործականի կը վերածէ, իսկ ներգործականը անցողականի, ինչպէս .
ֆնանալ, ֆնացնել . կարդալ, կարդացնել :

387. Յնել մասնիկը ել, նել, նիլ; չիլ, նալ յանգուող բայերուն այս վերջաւորութեանց տեղ կը դրուի, ինչպէս . սիրել, սիրցնել . հեծնել, հեծցնել . հասնիլ, հասցնել . փշիլ, փշցնել . գիտնալ, գիտցնել :

388. Իլ վերջաւորող բայերուն կատարեալին ցայն կը փոխուի ցնելի, ինչպէս . խօսեցայ, խօսեցնել . տեսնեցայ, տեսնեցնել :

389. Աշխատիլ, կարմրիլ, ցաւիլ, խոստովանիլ բայերը փոխանակ այս օրէնքին համեմատ ըլլալու աշխատեցնել, կարմրեցնել, ցաւեցնել, խոստովանեցնել, կ'ըլլան աշխատացնել, կարմրցնել, ցաւցնել, խոստովանցնել :

390. Ալ վերջացող բայերուն կատարեալին ցին կը փոխուի ցնելի, ինչպէս . կարդացի, կարդացնել . մուրացի, մուրացնել :

ՀԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՆԻՐԱԻ ՊԱՏԻԺԸ

Զաքար, որ խելօք եւ աշխատասէր տղայ մըն է, օր մը ուրիշի մը յանցանքին պատճառաւ սխալմամբ պատժուեցաւ վարժարանին մէջ : Այս անիրաւ պատիժը այնքան ծանր եկաւ տղուն, որ սաստիկ յուզուեցաւ եւ ըսաւ իր ընկերներուն թէ դաստիարակը պիտի զղջար զինքը պատժելուն համար : Տղաքը սպառնալիք մը կարծելով այս խօսքը՝ խնդացին վրան, որովհետեւ կը ճանչնային իրենց դաստիարակին անաչառ բնաւորութիւնը : Ամիս մը ետքը, երբ հրապարակաւ տղոց նիշերը կարդացուեցան, Զաքար մեծ գովեստներով յիշատակուեցաւ իր դաստիարակին կողմէն վարքին, բարքին ու աշխատասիրութեանը համար : Այն ատեն Զաքարի ընկերները ամէնքն ալ հասկցան թէ ի՞նչ միջոց գտեր էր զղջացնելու իր դաստիարակը :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

381. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել կրաւորական բայերը :

382. Անցողական ընել հետեւեալ անդործական բայերը, և անդործական ընել չեզոքները .

Կրել, բանալ, գոցել, կղպել, գամել, ծամել, դողալ, սարսափիլ, վախնալ, երեբալ, թղթատել, հաստատել, կազմել, թռչիլ, քամել, խորշիլ, ծլիլ, լողալ, նուագել, սորվիլ, խայնիլ, նստիլ, բաշել :

383. Մէյ մէկ խօսք շինել այս բայերով :

384. Լուծել հետեւեալ խօսքերը .

Այն քարը որ ճամբուղ վրայ չէ, թող չնեղացնէ զքեզ : Գործեր կան, զոր չես կրնար ընել մինչեւ որ չսորվիս, գործեր ալ կան որ չես սորվիր մինչեւ որ չընես : Վերարկուող պատրաստէ երբ տակաւին անմրեւները սկսած չեն :

ՀԳ. ԴԱՍ. — ԱՆՑՈՂԱԿԱՆ ՔԱՅԵՐ (Շար.)

391. Դառնալ կ'ըլլայ դարձնել, փոխանակ դառ-
ցնելի :

392. Ուտել կ'ըլլայ կերցնել, փոխանակ ուտցնելի :

393. Ներգործականները շատ անգամ անցողա-
կան կ'ըլլան սալ բայով, ինչպէս. գրել, գրել սալ. յու-
զել, յուզել սալ. նկարել, նկարել սալ :

394. Ի՞նչ վերջաւորող բայերը տալէն առաջ իրենց
վերջի ի գիրը ե ի կը փոխեն, ինչպէս. խօսիլ, խօսել
սալ. սուզիլ, սուզել սալ :

395. Հարցնել եւ ցուցնել բայերը, թէեւ արմատա-
կան են, սակայն ցնել վերջացող անանցեալ բայերուն
պէս կը խոնարհուին :

396. Եւ, ըզբար, գար, կար բայերը անցողական
չունին :

ԱՆՅՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅ . — ՍԻՐՑՆԵԼ

Սահմանական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Եզ.

Կը սիրցնեմ
Կը սիրցնես
Կը սիրցնէ

Ցոք.

Կը սիրցնենք
Կը սիրցնէք
Կը սիրցնեն

ԱՆՅԵԱԼ, ԱՆԿԱՏԱՐ

Կը սիրցնէի
Կը սիրցնէիր
Կը սիրցնէր

Կը սիրցնէինք
Կը սիրցնէիք
Կը սիրցնէին

ԱՆՅԵԱԼ, ԿԱՏԱՐԵԱԼ

Սիրցուցի
Սիրցուցիր
Սիրցուց

Սիրցուցինք
Սիրցուցիք
Սիրցուցին

ԲԱՅԱՐՉԱԿ ԱՊԱՌԵՒ

Պիտի սիրցնեմ
Պիտի սիրցնես
Պիտի սիրցնէ

Պիտի սիրցնենք
Պիտի սիրցնէք
Պիտի սիրցնեն

ԱՆԿԱՏԱՐ ԱՊԱՌԵՒ

Պիտի սիրցնէի
Պիտի սիրցնէիր
Պիտի սիրցնէր

Պիտի սիրցնէինք
Պիտի սիրցնէիք
Պիտի սիրցնէին

Հրամայական եղանակ

Եզ.

Յոք.

—
Սիրցո՛ւր

Սիրցե՛նք
Սիրցուցէ՛ք

Ստորադասական եղանակ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Սիրցեմ
Սիրցես
Սիրցէ

Սիրցենք
Սիրցէք
Սիրցեն

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Սիրցելի
Սիրցելիր
Սիրցելր

Սիրցելինք
Սիրցելիք
Սիրցելին

Անորոշ եղանակ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Յ Թ

Սիրցե՛լ

ՆԵՐԿԱՅ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրցե՛ող

ԱՆՑԵԱԼ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրցուցա՛ծ , սիրցուցե՛ր

ԱՊԱՌՆԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիրցե՛լու , սիրցե՛լիք

ՀԴ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՅՉՎԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԻ

Յովհաննէս Այվազովսքի՝ հայ նկարիչը, ծնաւ 1812ին Խրիմի մէջ: Իր եզական եւ հզօր տաղանդը՝ ոչ միայն զինքը բարձրացուց Ռուսիոյ արքունիքին նկարիչը ըլլալու պատուոյն, այլ եւ նշանաւոր հանդիսացուց ամբողջ Եւրոպայի մէջ: Իր ամէնէն մեծ յատկութիւնն է լոյսին ազդեցութիւնները եւ փոթորկալից ծովուն տեսարանները սրտկերացնել տարօրինակ ճարտարութեամբ: Բարիզի եւ Բեթրսպուրկի նկարչական արուեստահանդէսներուն մէջ իր ցուցադրած նկարներուն ամէնէն գեղեցիկներն են Չմեռք Մեծ-Ռուսիոյ մեջ, Խրիմի ծովեզերքը, Մրրիկը Սեւ ծովուն ափունքին վրայ, Մրրիկը Միջերկրականի մեջ, որոնք իր փառքը եւ հարստութիւնը կազմած են:

Ի Ը Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

385. Օրինակել այս հատուածը, և լուծել բոլոր բայերը:

386. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ բառերով.

Նկարիչ, արքունիք, յատկութիւն, ազդեցութիւն, ճարտարութիւն, արուեստահանդէս, նկար, մրրիկ, փառք, հարստութիւն:

387. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ աներեւոյթները եւնրակայ ընելով.

Կարդալ, խօսիլ, աղօթել, հաշուել, նկարել, ցուցադրել:

388. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ ընդունակութիւն անցեալները սեռի խնդիր ընելով.

Խորոված, կարած, կտրած, հիւսած, գրած, վճարած, գնած:

ՀԴ. ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

397. Բայերը շուծելու համար պէտք է ցոյց տալ անոնց 1. սեռակը, ըսելով թէ ներգործական են, չեզոք, կրաւորական կամ միադիւր, 2. շտորոքութիւնը, 3. եղանակը, 4. ժամանակը, 5. քիւր, 6. դիւրեւեռ եւ 7. ենթացական :

398. Բային աներեւոյթը կը լուծուի ցոյց տալով անոր նախադասութեան մէջ ունեցած պաշտօնը, այսինքն ըսելով թէ ենթացական է, խնդիր կամ ստորոգելի :

399. Բային ընդունելութիւնները կը լուծուին ճիշդ գոյականներու եւ ածականներու պէս, ցոյց տալով անոնց պաշտօնները :

ՕՐԻՆԱԿ ԼՈՒԾՄԱՆ

<p>Բամբասելը աւելի (Նրկ. ընդ.) բամբասողին կը վնասէ քան թէ (Անց. ընդ.) բամբասուած անձին :</p>	<p>Ներգ. բայ Ա. լծորդ. անրեւթ. ենթ. կը վնասէ ին : Մակրայ՝ կը վնասէ ին : Հաս. ան. եզ. տրկ. բնթ. խնդ. կը վնասէ ին : Չէզ. բայ Ա. լծորդ. սահմ. ներկ. եզ. Գ. դէմք : Շաղկապ : Որակ. ած. անձին ին : Հաս. ան. եզ. տրակ. բնթ. խնդ. զօրութեամբ կը վնասէ ին :</p>
--	--

ՆԵ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԾԱՆՈՒԿ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Կը պատմեն թէ վիլհելմին՝ Հոլանտայի դեռատի թագուհին, իր մանկութեան մէջ անգլիացի վարժուհի մը ունէր, Ալպիոնի պառաւ աղջիկներէն մէկը անշուշտ, որ չէր կրցած իր համակրութեան արժանանալ: Ուստի առիթ կը փնտռէր միշտ փոքրիկ դժգոհութիւն մը պատճառելու անոր, սիրուն չարաճճի խաղով մը, զոր այնքան վայելուչ կերպով գիտեն կատարել աշխոյժ մտքի տէր կանայք: Օր մը վարժուհին պատուիրեց իրեն Եւրոպայի քարտէսը գծել. արքայազուն օրիորդը, ահագին համեմատութիւններով նկարեց Հոլանտան՝ իր Պետութիւնը, մինչդեռ Անգլիան փոքրիկ կէտով մը նշանակեց էր: Կրնաք երեւակայել Անգլուհւոյն միամիտ զայրոյթը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 389. Օրինակել այս հատուածը, և նշանակել յացայայտիչներն ու յացայայտեալները:
- 390. Մէյ մէկ խօսք շինել հետեւեալ կոչականները գործածելով.
Մայր, սիրուն աղջիկ, խնդ տղայ, աղուհր կատու:
- 391. Խոնարհել այս հատուածին բոլոր բայերուն սահմանական ներկաները:
- 392. Նշանակել այս հատուածին բոլոր ածականներուն տեսակները:
- 393. Բացատրել հետեւեալ անունները մէյ մէկ յացայայտիչով.

Սողոմոն, ԱՅնաս, Պիղատոս, Պոսիւէ, Սոկրատ, Ղազար Փարպեցի, Երուսաղէմ, Միքէլ-Անճէլօ, Դիոգինէս, Նումա Պոմպիլիոս, Ագա-Սանգեղոս, Նիւ-Նորք, Կիւժէնպէրկ, Մովսէս Խորենացի, Քառմէն Սիլվա, Ալէքսանտրա Տէոտորովնա, Յարութիւն Արքեպիսկոպոս Վեհապետեան, Բաւձէօն, Մար-Քինլի, Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ուէն-ԲէՍպպուրկ, Հիմալայա, Նիակարա, Մասիս:

ՆԵ. ԴԱՍ. — ԿՈՉԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՅԱՅԱՅՈՒՑ

400. Կոչական կ'ըսուի այն բառը, զոր կ'ուղղենք անձի մը կամ իրի մը, ինչպէս. հա'յր, տղա'ս :

401. Կոչականը միշտ ուղղական հոլով կ'ըլլայ, եւ վրան չեշտ կ'առնէ. հա'յր, կը ներե՞ս ինձի : Կոչականը չեշտ չ'առներ երբ իրեն ընկերացող բառը չեշտ ունի. սիրո՛ւն որդեակ, ո՛վ Տէր :

402. Կոչականը, իր ածականին հետ, եթէ ունի, միշտ երկու ստորակէտով կը բաժնուի իր նախորդ ու յաջորդ բառերէն :

403. Բացայայտիչ կ'ըսուին այն անունները որոնք, մինակ կամ մէկ քանին մէկտեղ, ուրիշ անունի մը ով կամ ինչ ըլլալը կը բացատրեն : Բացատրուած բառն ալ բացայայտեալ կը կոչուի. երբ ըսեմ Լոնսոն՝ Անգլիոյ մայրաքաղաքը, Լոնտոն բացայայտեալ է եւ Անգլիոյ մայրաքաղաքը բացայայտիչ :

ՀԶ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԱՅ ԼԵՋՈՒՆ

Այն օտար լեզուներուն մէջ, զորս կը սորվինք, հայ լեզուն է մեզ ամէնէն սիրելին, եւ ամէնէն մօտիկը մեր սրտին: Անով կապուած մնացած ենք մեր մանկութեան անոյշ յիշատակներուն, մեր մայրենի տանը, երբ հոն մեզի խօսիլ սորվեցնող սիրելի ձայները լուծ են, երբ զմեզ խնամող խանդակաթ բազուկները հողը գրկած են արդէն: Այս գորովանքի քաղցր պարտականութենէն զատ, ուրիշ պատճառներ ալ կան զմեզ անոր մօտեցնելու կարող: Հայ լեզուն իր յատկութեամբը, ճոխութեամբը, ներդաշնակութեամբը, ճկուն եւ երփնազան յատկութիւններովը կը հաւասարի այսօր ամէնէն գեղեցիկ լեզուներուն, ինչպէս կը տեսնէք, տղա՛ք, ձեր թարգմանութեան դասերուն մէջ: Օտարականները կը հիանան անոր վրայ: Ի՛նչ մեծ ամօթ մեզի, եթէ մենք պէտք եղածին պէս չճանչնանք զայն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

394. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել դերբայները:
395. Գրել այս հատուածը աւելի ընդարձակելով:
396. Հոլովել այս հատուածին բոլոր բայերուն անկերտոյթները:
397. Գտնել հետեւեալ գոյականներուն բայերը, և գրել անոնց ներկայ ընդունելութիւնները:

Հանդարտութիւն, մրրիկ, անձրեւ, գոռում, հազ, կար, վարձք, վճարք, տպագրութիւն, ծալք, հիւսք, ձեւ, նաւ:

Դ Ե Ր Բ Ա Յ

ՀԶ. ԴԱՍ. — ԴԵՐՐԱՅԻՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

404. Դերքայը թէ՛ բայ է եւ թէ՛ գոյական :

405. Դերքայը չորս է . Աներեւոյթ, սեսնեղ . Ներկայ ընդունելութիւն, սեսնող . Անցեալ ընդունելութիւն, սեսած , սեսեր . Ապառնի ընդունելութիւն , սեսնեղու , սեսնեղիք :

406. Աներեւոյթը երբ իրրեւ գոյական գործածուի, թէ՛ յօդ կ'առնէ եւ թէ՛ կրնայ հոլովուիլ , ինչպէս .

Ուղղ. Հայց.	Տեսնել	Տրտմիլս	Խաղալը
Սեռ. Տրակ.	Տեսնելու	Տրտմելուս	Խաղալուն
Բաց.	Տեսնելէ	Տրտմելէս	Խաղալէն
Գործ.	Տեսնելով	Տրտմելովս	Խաղալով

407. Բ. լծորդութեան մէջ իլ , նիլ , չիլ վերջաւորող աներեւոյթները հոլովման ատեն իրենց վերջի ի գիրը ե ի կը փոխեն , ինչպէս . սրսմիլ , սրսմեղու . հագնիլ , հագնեղու . թռչիլ , թռչեղու :

408. Ներկայ ընդունելութիւնը՝ սեսնող , անցեալ ընդունելութեան Ա. ձեւը՝ սեսած , եւ ապառնի ընդունելութեան Բ. ձեւը՝ սեսնեղիք , կրնան նաեւ իրրեւ ածական գործածուիլ . իսկ երբ իրրեւ գոյական գործածուին , կրնան յօդ առնել եւ հոլովուիլ թէ՛ եզակիի եւ թէ՛ յոքնակիի մէջ .

	Ներկայ ընդ.	Անցեալ ընդ.	Ապառնի ընդ.
Ուղղ. Հայց.	Տեսնողը	Տեսածս	Տեսնելիքդ
Սեռ. Տրակ.	Տեսնողին	Տեսածիս	Տեսնելիքիդ
Բաց.	Տեսնողէն	Տեսածէս	Տեսնելիքէդ
Գործ.	Տեսնողով	Տեսածովս	Տեսնելիքովդ

ՀԷ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՊՐԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Դպրոցին մէջ, մեր ընկերներուն, եւ անկէ դուրս, մեր բարեկամներուն հետ աղէկ ապրելու համար՝ բաւական չէ որ զգուշանանք զանոնք վիրաւորելէ. ներուզամիտ ըլլալու է նաեւ անոնց, երբ անզգուշութեամբ վիրաւորեն զմեզ: Կարելի չէ հանգիստ ապրիլ, երբ դիւրազգած ըլլանք մեր զգացմանցը հակառակ ըսուած ամէն խօսքերուն: Գիտնալու է թէ ամէն չարիք վիճաբանութեամբ կը սկսի: Ամէն բանէ առաջ հարկ է նկատողութեան առնենք մեզի դէմ եղած անիրաւութեան մը նպատակը, եւ մանաւանդ բարութեամբ վարուինք անոնց հետ, որոնք մեզի չեն հասնիր իրենց կրթութեամբը եւ մտքի կարողութեամբը:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

398. Օրինակել այս հատուածը, և յետոյ անցեալ ընդունելութեան վերածել բոլոր բայերը:

399. Այդ դերբայները խոնարհել եական բային հետ դասին մեջ ցոյց տրուած կերպով:

400. Բաղադրեալ ժամանակներ կազմել և խօսքեր շինել հետեւեալ բառերով.

Սորված, սարսափած, գիտնալու, երթալու, կարգադրած, բացատրեր, լողացած, արգիլուած, կարդացեր, խօսելու:

401. Լուծել հետեւեալ խօսքերը.

Մեր ամէնէն ապահով բարեկամները մեր տաղանդներն են: Ամէնէն ծաղրելի մարդը ան է որ ինքզինքը կը գովէ, եւ ամէնէն ձանձրալին ան՝ որ իր վրայ կը խօսի:

Հէ. ԳԱՍ. — ԴԵՐԱՅԻՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ (Շար.) . —
ԲԱՂԱԴՐԵԱԼ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ

409. Անցեալ ընդունելութեան Բ. ձեւը՝ *stuter* ,
միայն իրր բայ կը գործածուի էական բային հետ , ինչ-
պէս . *stuter եւ , stuter ես , stuter ք , եւայլն :*

410. Ապառնի ընդունելութեան Ա. ձեւը՝ *stunite-*
լու , որ աներեւոյթին սեռականն է , թէ՛ իրրեւ բայ կը
գործածուի էական բային հետ , եւ թէ՛ իրրեւ ածական՝
անուններու հետ , ինչպէս . *stuniteլու եւ , stuniteլու քան*
ք . կարդալու ես , կարդալու գիրք ք . ըսելու ք , ըսե-
լու խօսք ք :

411. Բաղադրեալ ժամանակներ . — Երբ դերբայ-
ներէն՝ անցեալ ընդունելութեան երկու ձեւերը՝ *սիրած* ,
սիրեր , եւ ապառնի ընդունելութեան Ա. ձեւը՝ *սիրե-*
լու , էական բային հետ կը գործածուին , կը կազմեն
բային պարզ ժամանակներէն տարրեր ժամանակներ ,
որոնք բաղադրեալ ժամանակ կը կոչուին , եւ հետեւ-
եալներն են .

Սիրած , սիրեր , սիրելու եւ . սիրած , սիրեր ,
սիրելու քի . սիրած , սիրելու կ'ըլլամ . սիրած , սի-
րելու կ'ըլլայի . սիրած , սիրելու եղայ . սիրած , սի-
րելու պիտի ըլլամ . սիրած , սիրելու պիտի ըլլայի .
սիրած , սիրելու եղի՛ր . սիրած , սիրելու ըլլամ . սի-
րած , սիրելու ըլլայի . սիրած , սիրելու ըլլալ :

412. Բաղադրեալ ժամանակներ կրնան կազմուիլ
նաեւ կրաւորական , անցողական եւ քացասական բա-
յերու մէջ , ինչպէս . *սիրուած եւ , մոռցուցած եւ ,*
երգած չեւ :

ՀԸ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԿԱՅՄԱԿԸ

Երբ կայծակը ծառի մը վրայ իյնայ, նախ վերի
ոստերուն կը զարնէ, յետոյ բունին կը հասնի եւ կը
ճեղքէ զայն: Ծառին փունջը անեղծ կը մնայ սակայն,
այնպէս որ հոն թառող թռչուններն ու իրենց բոյները
չեն մնասուիր բնաւ: Ծառին գագաթը ելած մարդ մը
նուազ վտանգի մէջ է, կայծակի ատեն, քան թէ գետ-
նին վրայ կեցողը: Եթէ կոճղին մօտ գտնուի, շանթը
կը թողու ծառը, եւ մարդուն վրայ կը յարձակի: Վը-
տանգաւոր է նաեւ տանը մօտերը ճահիճ մը, առուակ
մը կամ որ եւ է ջուր մը գտնուիլը, որովհետեւ ամպրոպը
անոր հասնելու համար տունին մէջէն կրնայ անցնիլ եւ
հրդեհել զայն:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

402. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել մակրայները:

403. Մէյ մէկ խօսք շինել այս հատուածին մակրայներով:

ՕՐԻՆԱԿ. — Երբ երկինք գոռայ, անպատճառ տեղ մը անձրեւ կու
գայ:

404. Լուծել այս հատուածին առաջին երեք նախադասութիւնները:

Մ Ա Կ Բ Ա Յ

ՀԸ. ԴԱՍ. — ՄԱԿԱՐԱՅԻՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

413. Մակրայ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք գործողութեան մը կամ վիճակի մը տեղը, կերպը, ժամանակը, քանակութիւնը ցոյց կու տան, ինչպէս. վերը կը պառկիւմ, մինակ կը կենամ, կանուխ կ'եղեմ, քիչ կը քնանամ:

414. Մակրայը բայի մը, ածականի մը կամ ուրիշ մակրայի մը հետ կը գործածուի, եւ անոնց իմաստին վրայ լսան մը կ'աւելցնէ, ինչպէս. շատ քնանալ, շատ գեղեցիկ, շատ կանուխ:

415. Մակրայները գլխաւորաբար չորս տեսակ են. Տեղական, Որական, Ժամանակական, Քանական:

416. Տեղականները գործողութեան մը կատարուած տեղը ցոյց կու տան, ինչպէս. ուր, ուրիկ, ինչպէս, հոն, հոս, մօտ, անդին:

417. Որականները՝ ցոյց կու տան գործողութեան կերպը, ինչպէս. հազիւ, սասիկ, քունի, իրազնիկ, կամաւ, կամայ ակամայ, կամաց, շուտ, գրեթէ, ստուգիւմ, չարացար, հարեւանցի, գաղտնի, ի սպառ, յանախ, սեպ, յանկարծ:

418. Ժամանակականները գործողութեան ժամանակը ցոյց կու տան, ինչպէս. միշտ, երբեմն, երբեք, մերթ, մերթ ընդ մերթ, առ այժմ, ուշ, դեռ, կանուխ, արդէն, առաջ, նախ, յետոյ, յաւիտեան, նախ եւ առաջ:

419. Քանականները ցոյց կու տան գործողութեան չափն ու թիւը, ինչպէս. աւելի, ա՛յ, պակաս:

ՀԹ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՀԱՅ ԳԻՐԵՐԸ

Մեր հիմակուան գործածած տպագրական գիրերը թէպէտ Մեսրոպեան այբուբենն կը կոչուին, սակայն Մեսրոպայ ձեւակերպած բուն գիրերը չեն. տասնըվեց դարէ ի վեր հետզհետէ կատարելագործուած են անոնք նոր ճաշակներու համաձայն: Մեսրոպեան գիրերուն սկզբնական ձեւը երկաթագիր կը կոչուի, որ մինչեւ իններորդ դար գործածուած է գրեթէ անփոփոխ: Իններորդ դարուն մէջ հնարուած է միջին երկաթագիրը, նախորդ տառերը քիչ մը կարճեցնելով ու կարգի դնելով: Իսկ տասներկուերորդ դարուն մէջ, զանոնք ա՛լ աւելի կարճեցնելով՝ կազմակերպեցին բոլորագիրը, որ հետզհետէ բարւոքուելով՝ մեր այսօրուան գիրը եղաւ: Տասներկուերորդ դարուն մէջ աւելցած են Մեսրոպայ գտած երեսուներկու տառերուն վրայ օ եւ զ գիրերը, որով այսօր երեսունըութի կը հասնին անոնք:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 405. Օրինակել այս հատուածը, և ստորագծել մակրայները:
- 406. Նորէն շարադրել այս հատուածը:
- 407. Մէյ մեկ խօսք շինել գործածելով հետեւեալ մակրայները:

Վեր, գոնէ, մէկդի, ո՞ր տեղէն, կանուխկեկ, անօթի փորանց, ի ծնէ, շատոնցուընէ, անցեալները, պզտիկուց, մէկանց, ծայրէ ի ծայր, զլուխ զլխու, մէկիկ մէկիկ, դէմ առ դէմ, հազիւ հազ, առ առաւելն, չուզելով, զիշեր ցորեկ, մինչեւ որ, պարսապ տեղը, բառ առ բառ, փոխն ի փոխ, կոյրզկուրայն, ձեռքէ ձեռք, ծուռումուռ:

ՀԹ. ԴԱՍ. — ՄԱԿԱՅԻՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ (Շար.)

420. Կան նաեւ Հարցական, Հասցական, Ժխտական եւ Տարակուսական մակբայներ, ինչպէս .

Հարցական . — Ինչո՞ւ, հապա՞, ե՞րբ, մի՞թե՞, արդեօ՞ք, եւայլն :

Հասցական . — Այո՛, անշուշտ, հարկաւ, հապա՛, եւայլն :

Ժխտական . — Անեւեւի՛ն, ո՛չ, ո՛չ երբեք, թնա՛ւ, մի՛, չե՛, քա՛ւ շիցի, եւայլն :

Տարակուսական . — Թերեւս, գուցե՞, արդեօք, մի՛ գուցե՞, եւայլն :

421. Կան մակբայներ ալ, որոնք մասնիկներով կը կազմուին :

422. Մակբայներ կազմող գլխաւոր մասնիկները հետեւեալներն են . ովին, պէս, բար, ակի, ռեն, օրեն, անց, ինչպէս . կամովին, մեծապէս, գլխաւորաբար, անցողակի, հայերեն, գերագանցօրեն, գիշերանց :

423. Ատոնցմէ զատ՝ կան նաեւ գոյականէ, ածականէ, դերանունէ, բայէ զանազան ձեւերով կազմուած մակբայներ, ինչպէս . այսօր, վաղը, հերու, խսիւ, սիրով, փութով, դիւրաւ, արտօնօք, ասեմօք, ի սկզբան, հիկուց, ժամանակաւ, այգուն, հուսկ ուրեմն, ուր ուրեմն, կանխաւ, իսկոյն, յանկարծ, մեկէն ի մեկ, այսպէս, այդչափ :

424. Մակբայ են նաեւ բոլոր ածականները՝ երբ բայի հետ գործածուին, ինչպէս . զուարթ խօսիլ, փաղքեղ երգել, արագ փախիլ :

Ձ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՌԱՋԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԳԻՐԿԸ

Առաջին աշխարհաբար գիրքը տպուած է վենետիկի մէջ տասներեօթերորդ դարուն վերջերը, 1685-87ին: Այս գրքին անունն է Պարզաբանութիւն հոգեկուսաց Սաղմոսացն Դաւթի, եւ հեղինակն է Յովհաննէս Հոլով, որ ասկէ զատ ունի նաեւ գրաբար հեղինակութիւններ: Նահապետ Ջուղայեցի անուն անձ մը տպագրել տուած է այս գիրքը իր ծախքովը, աշխարհաբար լեզուն ծաւալելու բաղձանքով: Բայց այդ աշխարհաբարը ոչ Ջուղայի ժողովրդեան բարբառն է, ոչ ալ Պոլսինը, այլ երկուքին խառնուրդը: Իսկ Միսիթար Արբայ գրած է աշխարհաբարի առաջին քերականութիւնը, որուն համառօտութիւնը միայն հրատարակուած է:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

408. Օրինակել այս հատուածը, ստորագծել մակրայները, և ցոյց տալ սկզբնատառով նախադրութիւնները:
409. Նորէն շարադրել այս ընթերցուածը:
410. Ըսել թէ հետևեալ խօսքերուն մէջ՝ առաջ, ևճիչ, մօտ, հակառակ, մակրա՛յ են թէ նախադրութիւն:

Միշտ հակառակ կը խօսիս ինձի: Քեզմէ ևճիչ ես պիտի կարդամ: Առաջ դուն կեր, ևճիչ ես: Մօտ եկ՛ուր: Իրեն մօտ էի, երբ նուազեցաւ: Ինձմէ առաջ մի անցնիր:

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

2. ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

425. Նախադրութիւնը գործողութեան մը մէկ պարագան կը ցուցնէ :

426. Նախադրութիւնը միշտ հոլովուած բառի մը կ'ընկերանայ :

427. Նախադրութեան ընկերացող հոլովուած բառը անոր խնդիրը կ'ըլլայ :

428. Նախադրութիւնները կրնան ամէն հոլովներու ընկերանալ ուղղակիանէ զատ :

429. Նախադրութիւններէն ոմանք նախադաս եւ ոմանք յետադաս են :

430. Նախադաս նախադրութիւնները աշխարհաբարի մէջ քանի մը հատ են միայն :

431. Նախադաս նախադրութիւններն են . առանց որ կ'առնէ տրական հոլով , քացի՝ բացառական , դեպի՝ հայցական , գերք՝ հայցական , իբր կամ իբրեւ՝ հայցական , ինչպէս՝ հայցական , հակառակ՝ տրական , միևնջեւ՝ հայցական , փոխանակ՝ տրական :

432. Յետադաս նախադրութիւններն են .

Սեռական հոլովի ընկերացող առջեւ , ետեւ , վրայ , սակ , ներքեւ , վերեւ , իով , դիմացը , տեղ , մեջ , մեջտեղ , միջեւ , մեջքն , շուրջը , թշուրտիքը , հետք , մօտք , առթիւ , եղանակաւ , մասին , պատճառաւ , ձեռամբ , ձեռով , միջոցաւ :

Տրական հոլովի ընկերացող . հարևար , հետ , դեմ , չափ , մօտ , պէս , հակառակ , համեմատ , նման , համաձայն , հանդեպ :

Հայցական հոլովի ընկերացող . ի վար , ի վեր , ի բուն :

Բացառական հոլովի ընկերացող . զայս , ի վեր , ետք , առաջ , վար , ներս , դուրս , վեր , հետու , գաղտնի :

ՁԱ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ԱՂԲԻՒՐՆ ՈՒ ԾՈՎԸ

Անհուն ծովուն մէջ շիթ առ շիթ
Կը կաթէր ջուր մ'ականակիտ
Երբ շառաչեց ծովն ակեսաստ
Ահեղագոյ. «Ի՞նչ կ'ընես աստ .
Ես ամպրոպն եմ, շանթն ու մըրրիկ
Անսահման եմ, ինչպէս երկինք .
Պէտք ունի՞մ քեզ, խեղճ աղբերակ .
Մինչ իոքր ես դուն, ես՝ անյատակ»
Եւ աղբիւրն ալ ըսաւ ծովուն .
«Ես անշուք եմ, դուն ամեհի .
Բայց կը բերեմ քեզ, ծո՛վ անհուն ,
Կաթիլ մը ջուր , որ կը խըմուի : »

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Փ Ն Ե Ր

411. Արձակի վերածել այս ոտանաւորը, և ստորագծել շաղկապները .
412. Նշանակել նախադասութիւնները .
413. Մէյ մէկ խօսք շինել՝ գործածելով հետեւեալ շաղկապները .
Քանի որ, թէպէտեւ, ուրեմն, ըստ որում, իբր թէ, նոյն իսկ, մա-
նաւանդ, հապա, ուր որ, երբ, ոչ ապաքէն, մինչդեռ .
414. Ըսել քե հետեւեալ խօսքերուն մէջ ոչ, երբ, ալ, հապա բառերը
մակրա՞յ են քե շաղկապ .
Կուզէք դուք ալ ընկերանալ ինձի . Ո՛չ . — Անօթի ես . Հապա՞ . —
Ոչ դուն կրնաս այս գիրքը կարդալ, ոչ ալ ես . Հապա ո՞վ կրնայ կարդալ .
— Շատ խօսեցար, ա՛լ բաւական է . — Երբ իմ գալս լսես, դուն ալ եկուր .
— Ե՞րբ դպրոց պիտի երթաս . — Երբ տունէն դուրս ելաւ, ամէնքս ալ
յուզուեցանք .
415. Մէյ մէկ խօսք շինել՝ գործածելով երբ, ոչ, ա՛լ, հապա բառերը
իրրեւ մակրայ, յետոյ իրրեւ շաղկապ .
416. Լուծել այս ընթերցուածին վերջին չորս նախադասութիւնները .

Շ Ա Ղ Կ Ա Պ

ՁԱ. ԴԱՍ. — ԳՈՐԾԱԾԱԿԱՆ ՇԱՂԿԱԳՆԵՐ

433. Շաղկապ կ'ըսուին այն բառերը, որոնք բառերն ու խօսքերը իրարու կը կապեն :

434. Գործածական շաղկապներն են .

Եւ, ու, ալ,

Նաեւ, այդ եւ, իսկ,

Կամ, կամ թե, կամ . . . կամ . . . ,

Թե, եթե, թե' . . . թե' . . . ,

Թե որ, ինչու որ, որ,

Որովհետեւ, վասն զի, քանի որ,

Ըստ որում, երբ, երբոր,

Ուր որ, մանաւանդ, սակայն,

Սակայն եւ այնպէս, այսու անենայնիւ,

Արդարեւ, ապաքեմ,

Թեւ, թեպէտ, ոչ . . . ոչ

Թե, չե թե, ոչ միայն,

Չե՞, ո՞չ ապաքեմ, հասցա,

Քան, քան թե, իսկ,

Ուրեմն, ևոյն իսկ,

Իբր թե, մինչ, մինչդէռ .

ԶԲ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՁԿՆՈՐՍԸ

Ձկնորս մը՝ ծովեզերքը, չէկ խարակին վրայ կեցած՝ իր ուռկանը կը նետէ կանանչ ալիքներուն մէջ, զորս հիւսիսի հովը կ'ուռեցնէ: Եւ մինչդեռ ցանցը ջուրերուն խորը սուզելով իր սրսը կը շրջապատէ անդունդին կոհակներուն մէջ, գիւղացին, պահիկ մը, ուռկանին ծայրը ժայռին վրայ կ'ամրապնդէ, գրպանէն կտոր մը չոր հաց կը հանէ, յետոյ դանակով մը քարին կուշտին փակած սլականջներ կը փրցնէ, մէկիկ մէկիկ կը բանայ, ու ախորժակով կ'ուտէ զանոնք:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Ք Ն Ե Ր

- 417. Օրինակել այս հատուածը, և ցոյց տալ մակրայները, շաղկապները, նախադրուքիւնները՝ սկզբնատառերով:
- 418. Նկարագրել այս պատկերը մանրամասն ընդարձակութեամբ:
- 419. Մէյմէկ խօսք շինել հետևեալ ձայնարկուքիւնները գործածելով. վայ, աւանդ, բարեւ, կեցցես, մեղայ, երանիք, մեղք, էհ, միս, մյ:
- 420. Լուծել հետևեալ առածները:

Եթէ կ'ուզես թշնամի ունենալ, փոխ դրամ տո՛ւր մէկուն: Համբերու՞թի՛ն քարոզելը դիւրին է, բայց գործադրելը դժուար: Բարեկամիդ սուտ գաղտնիք մը ըսէ, եթէ պահէ զայն, յետոյ վստահէ ճշմարիտ գաղտնիքը: Դուն գործդ պահէ, որ գործդ ալ զքեզ պահէ: Գէշին ներելը՝ աղէկին վնասել է: Ըն որ չէ կրցած բարեկամ մը շահիլ, արժանի չէ ապրելու:

ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԶԲ. ԴԱՍ. — ԳԼԽԱԽՈՐ ՁԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

435. Ձայնարկութիւն կ'ըսուի այն բառը, որ առանց խօսքին հետ կապ ունենալու, կիրք մը՝ այսինքն՝ վախ, ցաւ, բաղձանք, զղջում կամ բարկութիւն կը յայտնէ :

436. Գլխաւոր ձայնարկութիւններն են .

Ո՛հ, ա՛խ,

Վա՛խ, վա՛յ .

Վա՛հ, ա՛խ,

Սփսո՛ւ, աւա՛ղ,

Եղո՛ւկ, բարե՛ք,

Մե՛ղք, մեղա՛յ .

Երանի՛ք, իցի՛ւք .

Ո՛ւր եր քե, ո՛վ .

Ա՛յ, ե՛հ,

Կեցցե՛ւ, ապրի՛ւ,

Բարե՛ւ, ողջո՛յն, եւայլն :

437. Կան նաեւ գոյականներ, որոնք իրրեւ ձայնարկութիւն կրնան գործածուիլ, ինչպէս . զարմա՛նք, երկի՛նք, անե՛ծք, եւայլն :

438. Ձայնարկութիւնները միշտ երկար նշանը կամ շեշտ կ'առնեն իրենց վրայ :

ՁԳ. ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾ. — ՎՈՍՓՈՐԸ

Վասիորը, որ կը միացնէ Մարմարան Սեւ ծովուն հետ, խորունկ օձապտոյտ ծովն է Կոստանդնուպոլսոյ, մերթ տափարակ, մերթ դարուվար յատակով. իր ներհակ հովերէ ծեծուած ալիքները ահագին գետի մը կը կը նմանցնեն զինքը : Իր եզերքները լեցուն են եղեւիններով, նոճիներով, ձիթենիներով եւ Միջերկրականի զանազան ծառերու անտառներով : Իր երեսուն գիւղերը՝ որոնք իրենց նաւահանգիստները կը շարեն անոր նկարագեղ ափունքին վրայ, իր ցիրուցան շէնքերը, իր կապոյտ ջուրերը ալիսող շոգենաւերուն եռուզեռումը, աշխարհի ամէնէն եզակիան երեւոյթը կու տան իրեն :

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

- 421. Օրինակել այս հատուածը, և դնել հարկ եղած կեսադրութեան նշանները :
- 422. Գրել այս հատուածը ընդարձակելով :
- 423. Կեսադրութեան նշաններ դնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ.

Կ'ուզէի աւելի կանուխ տուն դառնալ բայց անձրեւ եկաւ խօսիլը երգելը նուագելը իր մեծ հաճոյքներն են իմ ամէնէն մեծ դեղերս են քիչ ուտել լաւ քնանալ շաա քալել Գրիստոս ըսաւ աղանիններու պէս անմիտ եւ օձերու պէս խորամանկ եզէք Ով պիտի մխիթարէ զիս իմ տըրտմութեանս մէջ Բարեկամներդ

ԿԵՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

29. ԴԱՍ. — ԿԵՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

439. Կեսադրութեան նշանները հետեւեալներն են.

440. Բուք ('), որ բառի մը վերջը կը դրուի զայն իր յաջորդէն զատելու համար, ինչպէս . մարդ՝ որ դժուար կը վարձատրե՛, դիւրսւ կը պատժե՛ :

441. Ստորակէս (,), որ, գլխաւորաբար, խօսքին մէջ միեւնոյն պաշտօնը կատարող կրկնուած բառերը իրարմէ կը զատէ, ինչպէս . մոլախիւնդը, հրանունկը, ընձախոտը, շիկասակը քունաւոր քոյսեր են: Կը բաժնէ նաեւ այն նախադասութիւնները որոնք զիրար կ'ամբողջացնեն, ինչպէս . գարունը եկաւ, ձիւները հաշեցան, շեռները կը սկսին զարդարուիլ :

442. Միջակէս (.), որ ամբողջ խօսքի մը գլխաւոր նախադասութիւնները իրարմէ կը զատէ, ինչպէս . ժամը երկուֆին տուն հասանք . օդը անպարսւած եր . ժամ մը վերջը անձրեւը սկսաւ :

443. Վերջակէս (:), որ խօսքը ամբողջանալէն ետքը կը դրուի, ինչպէս . սուշակը շչեց, եւ շոգեմարը ճանքայ եղաւ :

444. Ապարարց ('), որ կրճատուած ձայնաւորի մը տեղը կը դրուի, ինչպէս . կ'երբան, փոխանակ կը երբան ըսելու :

445. Չակերս (« »), որ առաջ բերուած խօսքի մը սկիզբը եւ վերջը կը դրուի, ինչպէս. հայրս ըսաւ ինձի. « Հնազանդ եղի՛ր: »

446. Փակագիծ (), որ նախադասութենէն անջատ խօսքի մը երկու կողմը կը դրուի, ինչպէս. ես կը կարծեմ թէ մարդ (եթէ կ'ուզէ ապրիշ) պէտք է իր հաճոյքը առողջութեան զոհէ:

447. Միութեան գիծ (—), որ բառերու բաղադրութեան նշան է, ինչպէս. փոխ-ասեանապէս, հնդիկ-եւրոպական շեզուներ:

448. Անջատման գիծ (—), որ կը գործածուի խօսակցութեանց մէջ, ինչպէս. — Ո՞վ ըսաւ թէ ես անիրաւութիւն ըրած եմ. — Ամէն մարդ:

449. Կախման կէս (. . .), որ կը գործածուի բառ մը կամ խօսք մը զեղչուած ըլլալը ցոյց տալու համար, ինչպէս. ճպուռը երգեց, պարեց եւ յետոյ

Յ Ա Ն Կ Դ Ա Ս Ե Ր Ո Ւ

	Եջ Ե
Յառաջաբան	9
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ	9
Բառ , վանկ եւ գիր	9
Առոգանութիւն	11, 13
Ուղղագրութիւն	15
Տողադարձ	17
Արմատ , բարդ եւ անանցեալ բառեր	19
Կորուսման եւ փոփոխման կանոն	21
Խօսքի մասերը	23
ԱՆՈՒՆ ԿԱՄ ԳՈՅԱԿԱՆ	25
Անուններու տեսակները	25
Անուններու թիւը	27
Բացառիկ յոյճակիներ	29
Բարդ բառերու յոյճակին	29
Հոլովում	31, 33, 35, 37
Հասարակ անուններու հոլովումը	38, 39, 40, 41
Յատուկ անուններու հոլովումը	43
Յատուկ անուններու հոլովումը	44, 45
Անունին լուծումը	47
Յակացուցիչ եւ յակացեալ	49
Ննթակայ եւ բայ	51
Խնդիր	53
Սեռի խնդիր	55
Բնութեան խնդիր	57

Ենթակային եւ բային համաձայնութիւնք	59
Բարդ անուններ	61
Ածանցեալ գոյականներ	63, 65
Նմանաձայն բառեր	67
Հոմանիշ եւ հականիշ բառեր	69
ՅՕԴ	71
Որոշիչ յօդ եւ յօդով հոլովում	71, 73
Անորոշ յօդ	73
ԱԾԱԿԱՆ	75
Ածականին դերք եւ տեսակներք	75
Որակական ածական	77
Բարդ ածականներ	77
Ածանցեալ ածականներ	79
Ցուցական ածական	81
Ստացական ածական	83
Թուական ածական	85, 87
Անորոշ ածական	89
Ածականին լուծումք	91
ԴԵՐԱՆՈՒՆ	93
Դերանունին դերք	93
Անձնական դերանուն	93
Անձնական դերանուններուն հոլովումք	94, 95
Ցուցական դերանուն	97
Ստացական դերանուն	97
Ցուցական դերանուններուն հոլովումք	98
Ստացական դերանուններուն հոլովումք	98, 99
Յարաբերական դերանուն	101
Անորոշ դերանուն	103
Դերանուններուն լուծումք	105
ԲԱՅ	107
Նախադասութիւն	107, 109

Ստորագելի	111
Բայ եւ ենթակայ	113
Բային խնդիրը	115
Սեռի խնդիր	115
Բնութեան խնդիր	117
Բային փոփոխութիւնները	119
Բայերուն եղանակները	121
Բայերուն կազմութիւնը	123
Էական բայ	124, 125
Բայերուն տեսակները	127
Երեք լծորդութիւնները	129
Բայերուն վերջաւորութիւնները	131
Ա. Լծորդութիւն . — Սիրեչ	132, 133
Նեչ եւ ուղանեչ վերջացող բայեր	135
Բ. Լծորդութիւն . — Խօսիչ	136, 137
Նիչ եւ չիչ վերջացող բայեր	139
Գ. Լծորդութիւն . — Կարդաչ	140, 141
Նաչ վերջացող բայեր	143
Ժամանակներու կազմութիւնը	145, 147
Կանոնաւոր , զարտուղի եւ անկանոն բայեր	149
Անկանոն բայեր	150, 151
Ուչ վերջացող բայեր	153
Թողուչ	154, 155
Զբօսնուչ	156, 157
Պակասաւոր բայեր	159
Միադէմ բայեր	161
Բացասական բայեր	163, 165, 167
Բացասական բայ . — Չսիրեչ	168, 169
Պարզ , անանցեալ եւ բարդ բայեր	171
Կրաւորական բայեր	173
Կրաւորական բայ . — Սիրուիչ	174, 175

Անցողական բայեր	177, 179
Անցողական բայ . — Սիրցնել	180, 181
Բային լուծումբ	183
Կոչական եւ բացայայտիչ	185
ԴԵՐԲԱՅ	187
Դերբային դերբ եւ սեսակները	187, 189
Բաղադրեալ ժամանակներ	189
ՄԱԿԲԱՅ	191
Մակբային դերբ եւ սեսակները	181, 193
ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ	195
Նախադրութեան դերբ եւ սեսակները	195
ՇԱՂԿԱՊ	197
Գործածական շաղկապներ	197
ՉԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ	199
Գլխաւոր ձայնարկութիւններ	199
ԿԵՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ	201
Կեսադրութեան նշաններ	201, 202

ՀԱՄԱՐԱՆՉՈՒՄ Ա. ԿԻՆ ԿԵՏԵՐԱՆ

Վ Ր Ի Պ Ա Կ

Էջ	Տող	Միտալ	Ուղիղ
77	27	Ածական բայարմասի հետ	Ածական եւ գոյական բայարմասի հետ
98	21	Իմ	Իմս
99	2	Մեր	Մերը

L. von Sprengel

УВАЖАЮЩИМ

Ваше почтительное
уважение

L. von Sprengel Dr. 4/18/65

Պ. ՊԱԼԵՆՑ

ԳՐԱՎԱՃԱՌ-ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

ԱՇԽԱՏԱՆԱԿ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Չրք.
Գործնական հրատանութիւն արդի աշխարհաբարի. Զապէլ Տօնկեան	Ա. Գիրք 3 Բ. Գիրք 4
Աշխարհաբար գործնական հրատանութիւն եւ ռա- ւարդութեան ռարեհ. Ա. Կ. Պետիկեան	Ա. Շրջան 2 Բ. Շրջան 2 1/2 Գ Շրջան 4

Fransiska husskén k.

کتابخانه ب. بالنس در علیه ده چقماقچیلر یوقوشنده نومرو ۲۰

Պ. ՊԱԼԵՆՑ

Գրավաճառ-Հրատարակիչ

Կ. Պոլիս, Չափմախնայր Եօզուչու, քիւ 20

B. BALENTZ

LIBRAIRE-ÉDITEUR

Tchakmakdjilar yokouchou, No. 20

CONSTANTINOPLE

معارف همومیه نظارت جلیله سنک ه کانون اول ۳۱۴ و ۱۰ شعبان ۳۱۶
تاریخی و ۷۰۰ نومرولی رخصتنامه سیله طبع اولمشدر

BIBLIOTHEQUE NATIONALE DE FRANCE

3 7513 02061103 3

Handwritten notes in Armenian script along the left margin.